

RANTAYI-TAKIRI OTYAANTAA-REWOPAENI

Ikashiya-kaeteeri Ishire tajorentsi

1 ¹Teófilo, paerani notyaanta-kimiro netakari nojankinari, ari nokenkitha-takaemiro okaatzi rantayi-takiri Jesús, nokaman-takimiro okaatzi retanakari riyotaan-tziri, ²roojatzi roenokan-taari inkiteki. Tema tekira roenokae-yaata, riyoshiitaki Otyaantaa-rewopaeni, okantakaakawo Ishire tajorentsi, riyotakaakiri rantayiteri. ³Ikanta ikamawitaka Jesús, iñahaeta-waeri koñaatziro, ari riyoteeyini riyotaani añahae. Okaatzi 40 kitejeri roñaaha-panaatari riyotaani-paeni, riyotaa-panaa-tziri jempe ikanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi. ⁴Eeniro itsipayitari Otyaantaa-rewopaeni, ikamantzi-takari roojatzi ijeekayitawaki Aapatziyaweniki, ikantakiri: “Ari poyaawenta-wakyaawo ikashiya-kaakimiri Ashitanari, nokenkitha-takotzi-takimiri. ⁵Tema maperori Juan romitsiryaa-tantawo nija, roo kanteencha eero ojamanitzi piñaayi-tantyaawori Ishire tajorentsi ojeeka-shire-tantemi okimiwi-tyaawomi omitsiryaa-tantee-temiromi.”

Roenokan-taari Jesús

⁶Ikanta ipiyoteeyani ikaatzi tsipata-kariri paerani Jesús, rojampi-takiri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Rooteentsima pookakaa-wenteeri nosheninka-paeni Israel-paeni?” ⁷Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: “Tee okowa-perota piyotero eeroka-paeni jemperika okaatzi, apatziro riyotzi Ashitanari jempe-paete-rika, riitaki otzimimotzi ishintsinka imatant-yaawori. ⁸Roo kanteencha aririka opokaki Ishire tajorentsi ojeeka-shire-yitan-teemi eerokapaeni, riitaki aawyaa-shire-takaemini, aritaki pikenkitha-takoteena Aapatziyaweniki, maawoeni iipatsiteki Judá-paeni eejatzi Oshitekii-toniki, piyaayitaki inteena jempe oweyaayita kepatsi.” ⁹Ikanta ithonkakiro Jesús riyotaa-neeri riyotaani, iñaatziiri roenokae-teeri, roojatzi ipeyanta-paakari menkoriki. Teera iñaaneeri. ¹⁰Ramina-mintheetzi riyotaani jempe ikanta Jesús roenoka inkitekinta, apite

atziri katziyi-motapaakari okitamaa-nikitaki iithaari. ¹¹Ikantapaakiri: “Tepoweni-jatzi, ¿litama paminiri inkiteki? Piñaakiri jempe ikanta Jesús roenokaa riyaaatee, ari ikanta-paeyaa paata aririka ipiye.”

Ramineetaki itsipa poyaaatee-yaarini Judas

¹²Ikanta ipiyayitaa iyotaarewo Aapatziyaweniki ipoñahaawo Yeenkaetoniki, tee inteena-perotzi, oshinetaan-tsitzi ranashi-teete kitejeri imakoryaan-teetari. ¹³Ikanta rareetee-yaani nampitsiki, ateetee-yapaeni jenokinta pankotsi jempe imaapiinteeyini. Irika ikaateeyini: Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo itomi Alfeo, Simón iiteetziri “Kijakowentantaniri,” eejatzi Judas rirentzi Jacobo. ¹⁴Maawoeni irikapaeni ari ikanta-piintatya ipiyoteeyani ramanapiinteeyani itsipayi-takari rirentzi Jesús, itsipatawo María riniro, eejatzi otsipa-paeni tsinani.

¹⁵Ikanta ipiyoteeyani kemijantzin-karipaeni, ikaateeyini 120 atziri. Ari ikatziyanaka Pedro, ikenkitha-waetanaki ikantanaki:^a ¹⁶“Noyemijantzinkaritepaeni, monkaataka okaatzi rojankina-takaa-kiriri Ishire tajorentsi paerani pinkatharini David, ikenkitha-takotziri Judas jewatapaen-tsiri raakaan-tziri Jesús. ¹⁷Irika Judas riitaki atsipata-piintakari, ari akaawitari antawaeriki. ¹⁸Raakiri koriki ipinatee-tziriri iyaari-peronka, ramanantantaka kepatsi. Roo kanteencha iparyaki iipatsiteki Judas, pityaankanaka, ithonka itankawae-tapaaki, ookaporentha-keeriki-tapaaka isheeto. ¹⁹Ikanta ikemaeyakini Aapatziyaweni-jatzi, iitakiro irona kepatsi ‘Iraantsi-patha,’ roojatzi ikantee-tziri iñaaniki riroripaeni ‘Acéldama.’ ²⁰Ari omonkaatari rojankina-teetakiri Mampaantsi, ikanteetaki:

Okaanki-thaantewityaa ipanko,

Tekatsi jeekan-teeyaawoni.

Ikanteetaki eejatzi:

Itzime itsipa poyaaatee-yaarini ranta-waeriki.

²¹Eenitatsi itsipa atziri-paeni tsipata-piinta-kaeri ketziroeni eenirowa itsipawitee Awinkatharite Jesús, ²²ikaatzi atsipayi-takari romitsiryaa-tantakariri paerani Juan irika Jesús, roojatzi roenokan-taari inkiteki. Tema okowa-pero-tatyaa aminee apaani akaateeri riitaki kenkitha-takoteerini Jesús rañahaera.” ²³Teema riitaki ikowakahaetakiri apite: José, iiteetziri Barsabás, iiteetzitari Justo, eejatzi Matías. ²⁴Ari ramanako-wentakari, ikantzi: “Pinkathari, eeroka yotashire-tziriri maawoeni, irika apite nokowakaakiri, poñaayinari apaani jempe itzimi pikowakiri eeroka, ²⁵riitaki notsipa-teeyaari Notyaantaa-rewote, ipoyaaatee-yaari Judas opeyaka-shitakari iyaari-peronka. Tema

^a 1.15 kemijantzin-karipaeni = yeeyi

Judas jataki rirori jempe riyaaete.”²⁶ Ikimita-kaantakawo irikapaeni iñaaryaaeteeta. Iñaatzii riitaki Matías. Riitaki tsipata-nakariri irikapaeni 11 Otyaantaa-rewopaeni.

Opokantakari Ishire tajorentsi

2¹ Okanta omonkaataa roemoshirenkae-tziro kitejeri “Owiitaantsi.” Ari ipiyotee-yaani ikaatzi tsipata-piinta-kariri Jesús. ² Ari omapokashitaka antawoete poemata-paentsiri oshiyapaakawo antawo tampyaa, okinapaakiro jenoki inkiteki, ookanta-paakawo pankotsi jempe ipiyotee-yakani. ³ Iñaashi-teeka paama-shitha-keereki-tapaen-tsiri, opeyanta-paakari ikaatzi piyoteen-chari. ⁴ Ari othonka ojeeka-shire-tanta-paakari Ishire tajorentsi. Iñaawae-tanakiro otsipajato-yitatsiri ñaantsi, rootaki Ishire tajorentsi iyotakaa-nakiriri iñaawae-tanta-nakawori.

⁵ Ari ijeekayi-tzitari Aapatziyaweniki pinkatha-tajorentsi-taniri-paeni Judá-paeni ipoñaayita otsipaki nampitsi. ⁶ Ikanta ikemaetakiro poemata-paentsiri, ipokaeya-paakini osheki atziri, tee riyotawakiro oeta awijatsini, tema ikematha-takiro apaani-paeni ñaantsi okaatzi iñaawae-yitziri, rootaki iñaani. ⁷ Ari ipampoyeeyanakironi, ikanta-wakaeyani: “¿Tema Tepoweni-jatzi irika ikaatzi ñaawaeta-kirori otsipajato-tatsiri ñaantsi?” ⁸ ¿Jempema okantaka akemantariri iñaawae-tziro añaani-paeni aaka? ⁹ Tema atsipayitakari jaka Parto-jatzi, Niyanki-weni-jatzi, Elam-jatzi, Othowyaani-jatzi, Judá-paeni, Capadocia-jatzi, Ponto-jatzi, Asia-jatzi, ¹⁰ Frihia-jatzi, Panfilia-jatzi, Pewiryaatantoni-jatzi, eejatzi Africa-jatzi anaanakirori ojeekira Cirene. Tema atsipatakari eejatzi wirakocha-paeni, Judá-paeni-t-ats-i-ri eejatzi kaari Judá-paeni-wi-t-ach-a-ni paerani. ¹¹ Atsipatakari Creta-jatzi, eejatzi Arabia-jatzi. Ari atsipayitakari akemiri iñaawae-yitziro añaani-paeni, ikenkitha-takotziri Tajorentsi itajonka-wentantzi.” ¹² Ari ipampoyeeyanakiriri atziri-paeni, tee riyotzi oeta iñiiri. Ikanta-wakaeyani: “¿Oetaka iroka?” ¹³ Roo kanteencha eenitatsi itsipa theenka-waetakiriri Otyaantaa-rewopaeni, ikanteeyini rirori: “¡Tema ishinki-teeya-tyaani irikapaeni!”

Etanakawori ikenkitha-tanaki Pedro

¹⁴ Roo kanteencha ikatziyanaka Pedro itsipataraira 11 Otyaantaa-rewopaeni, ari icheeranaki iñaawae-tanaki, ikantzi: “¡Nosheninka! ¡Aapatziyaweni-jatzi! Pikemijantena nokantemi piyotan-tyaari. ¹⁵ Poshiyakaatzi eeroka-paeni ishinki-tatyaa irika-paeni. Tee ari okantyaa, owakira ijenokiityaapae ooryaa.”^b ¹⁶ Omonkaa-tatyaa okaatzi rojankina-takiri paerani Kamantan-tanirini Joel, ikantaki:

^b 2.15 ijenokiityaapae ooryaa = ooryaa 3; Rootaki rametari Judá-paeni, tee ishinkinita owakira okitejeetyaa-manee.

17 Ikantzi Tajorentsi:

Eenitatsi awijatsini oweyaant-yaawoni kitejeri.

Ari notyaanteniri atziripaeni Notajorenka okimiwi-takawo
ijako-pero-tatyee-nirimi.

Ari ikenkitha-takoyi-teena itomi-paeni eejatzi rishinto-paeni.

Ari iñaashire-yiteeyaa ewankaripaeni,

Ari imishiwaeyitaki antaripero-yiteen-tsiri.

18 Ari nokimitakiri omperatanipaeni: ewankari-paeni eejatzi
ewankawo-paeni.

Notyaanteeniri paata Noshire, ari ikenkitha-yitee.

19 Aritaki iñahaetaki inkiteki kaari iñaapiinteetzi.

Iñahaetero kepatsiki iraantsi, paamari, antawo okachaareenkate.

20 Iñahaeteri itsiwakimate ooryaa,

Iñahaeteri kashiri roshiyaawo iraantsi,

Rootaki awijayi-tatsini rooteetsira omonkaa-teeyaa kitejeri
ipokantee-yaari Pinkathari.

Tema antawo owaneenkatapeeyaa.

21 Ikaate awentahae-yaarini Pinkathari, riiyitaki
awijako-shire-taatsini. *Waerontsi*

22 ¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! Pikemaeyini nokantemi. Piñaakiri
eero-ka-paeni paerani Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi, riitaki rotyaanta-
kimiri Tajorentsi. Osheki itajonka-wentakimi, roñaaha-yitakimiro kaari
piñaawi-teeyarini paerani. 23 Ikanta ramaeta-kimiri irika Jesús, paakaan-
takiri, ikentako-takiri kaari-pero-shireripaeni. Ari omonkaa-takari
okaatzi awijimo-takiriri, tema rootaki ikenkishire-tzitakari paerani
Tajorentsi. 24 Ikanta rowiriinteeri Tajorentsi ikamawitaka, tee ishineta-
neeri ikemaatsi-waeteeyaa. Tema tee aawiyiiri kaamani-taantsi. 25 Tema
riitaki rojankina-takotakiri paerani pinkatharini David, ikantaki:

Noña-piintziri Nowinkatharite itsipatana.

Ijeeki nakoperoki, tekatsi otsinampaa-haenani.

26 Rootaki nokimo-shire-tantari,

Kameni-waantetachana nothaamentari.

Riitaki noyaako-pero-teeri, nawentahae-yaari.

27 Tema eero pookitanawo noshire sharinkaweniki
nokamawi-takyaa-rika.

Eero pishine-tziro nowatha opathee, pitajorentsita naaka.

28 Piyotaa-kinawo naña-shire-tantee-yaari.

Osheki poemoshirenkaena aririka notsipa-teemi.

29 Noyemijantzinkaritee, iyoteeyini kaari awaejatziteni David kenkitha-
takota-chani, tema kamawaetaki paerani rirori, iyoteeyini nimaeka jempe

janta ikiteetakiri. ³⁰Roo kanteencha Kamantan-taniri rirori, riyotzitaka ikashiya-kaakariri Tajorentsi ipinkathari-takaeri apaani icharinin-tyaari.^c

³¹Tema oshiyawi-takawo iñaakityeeromi pinkatharini David, ikenkitha-takotakiro rañahae Jeepatziitoetani, ikenkitha-takotakiri eero ijeeki sharinkaweniki, eero opathee eejatzi iwatha. ³²Tema maawoeni naaka-paeni noñaakiri Tajorentsi rowañahaeri Jesús. Omapero-tatyaa. ³³Tema oenokaa, ijeekimo-tapaeri rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wentan-tapae. Ari omonkaatari okaatzi ikashiya-kaakiriri paerani Ashitariri, rotyaanteniri Ishire tajorentsi oshiyawae-tyaawo ijako-peroe-tatyee-nirimi. Rootaki piñiiri eerokapaeni nimaeka. ³⁴Tema kaari pinkatharini David oenokaa-chari inkiteki, tema riitaki ñaawaeta-kirori paerani iroka ñaantsi, ikantaki:

Iñaawaetaki Pinkathari, ikantawaeri Nowinkatharite: Pijeeekapae nakoperoki apinkathari-wentante.

³⁵Roojatzi paata nowajankitaanteyaari kijaneentzimiri, ari rotziwerowashiteemi ipinkathatemi. *Makoryaa-kitzi-mento*

³⁶¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! Rootaki kowapero-tachari ayoteeyini maawoeni. Irika Jesús pikenta-kotakaan-takiri eerokapaeni, riitaki Ipinkathari-takaakiri Tajorentsi, riitaki Jeepatziitoetani.”

³⁷Ikanta ikemaeyakini ikaatzi piyoteen-chari, antawo otsinkashiryaanakiri, rojampi-tanakiri Pedro, eejatzi itsipa-paeni Otyaantaa-rewopaeni, ikantanakiri: “Noyemijantzikaritee, ¿jempe nokantee-yaaka naaka?” ³⁸Ikantzi Pedro: “Pipiya-shire-yitee, pomitsiryaawenteeyaari Jesús Jeepatziitoetani. Rootaki riyotan-teetyaari ipeyako-teemiro Tajorentsi pikaariperotaki, ojeeka-shire-tantee-mi Ishire tajorentsi.” ³⁹Rootaki ikashiya-kaeta-kimiri eeroka, roojatzi ikashiya-kaeta-kariri pitomi-paeni, eejatzi ikaatzi nampiyi-tawori inteena. Tema maawoeni ikaema-shire-teetakiri riitaki ikashiya-kaetzi-takariri rirori.” ⁴⁰Osheki okaatzi ikenkitha-takiri Pedro, ishintsi-thatakiri, ikantziri: “¡Powawijaako-shire-teeyaa! ¡Piteenkapithateri atziri-paeni kinashi-waeteen-chari!” ⁴¹Rootaki ikemijanan-tanakari osheki atziri, romitsiryaayitakiri Otyaantaa-rewopaeni. Ikaatzi 3,000 atziri kemijanta-neentsiri. ⁴²Roekirotanakawo okaatzi riyotaa-yitakiriri Otyaantaa-rewopaeni, kameethari raapatziya-wakaana. Ari itzimpetowa-piintee-yironi ratanteetari, roetziñaarikota-nakawo ramaneeyani.^e

Rañaa-ntari etayita-nakawori iyemijantzín-karitzí

⁴³Ari ipampoyeeyanakironi iñaayitakiro itajonka-wentantaki Otyaantaa-rewopaeni, imatakiro kaari iñahaeta-piintzi. ⁴⁴Osheki

^c 2.30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeepatziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe ipinkathari-wentantzi rirori. *Makoryaa-kitzi-mento* ^d 2.38 Waerontsi ^e 2.42 Pitzimpetowero ratanteetani

raapatziya-wakaanaka ikaatzi kemijanta-naatsiri, rantetaa-wakaanawo okaatzi tzimimo-yitziriri. ⁴⁵Ikaatzira rayiri koriki ipimanta-yitziro tzimimo-tziriri, ikashetaryaa-yitziniri ashironkaa-chari kemijanta-naatsiri. ⁴⁶Ashi royiyo kitejeriki raapatziya-wakaanana, ipiyoteeyani tajorentsi-pankoki. Tee ipakaa-nakiro rakiyota-wakahaeyani ipankoki, ari itzimpetoyiro ratanteetari. Kimoshiretatsi itsipata-wakahaeyani, tsinampa-rishireteeyatsini. ⁴⁷Ithaamentapiintanakari Tajorentsi. Rootaki inimotziriri atziripaeni iñihiro jempe ikantayitanaa. Ashi royiyo kitejeriki roshekyaaneeri Awinkatharite kemijantanaatsiri ikaate awijakoshiretaatsine.

Retsiya-takota-kahae-tziri kijopookiri

3 ¹Okanta otsipa kitejeri, tema tsireniityaanaki ramana-piintee-tantari. Ari itonkaa-nakiri Pedro eejatzi Juan, riyaaetero tajorentsi-pankoki.^f ²Ari itonkiyo-takari ramaetziri apaani atziri kijopooki-tatsiri. Ari ikantzi-ta owakira itzimapaaki. Maawoeni kitejeri ramaeta-piintziri opatzimooki tajorentsi-panko iiteetziro “Owaneenkanto.” Ari ijeeka-piintziri kijopookiri ipashitee-tyaari koriki ikowako-yitziri ikaatzi kyaayita-tsiri. ³Ikanta iñaawakiri Pedro eejatzi Juan ikyaapaakimi tajorentsi-pankoki, ikowako-tawakiri ipashita-nakyaari koriki. ⁴Ari raminanakiri. Ikantziri: “¡Paminina!” ⁵Ikemijantatzii kijopookiri, roshiya-kaantzi ipatyeeri oetarika. ⁶Roo kanteencha ikantanaki Pedro: “¡Nosheninka! Tekatsi noorikite eejatzi ooro, roo kanteencha eenitatsi nanteri. Pawentee-yaari Jesús Jeepatziitoetani Kashiyakaa-weni-jatzi, riitaki materoni. ¡Pikatziye! ¡Panashitee!”^g ⁷Rakatha-takiri, ipiriintakiri. Ari omapoka-shitanaka ishintsi-tanee iitziki eejatzi ishoonkitziki. ⁸Tema japokanaka katziyanaa, anashitanaa. Ari ikaatanakiri Pedro ikyaapaaki tajorentsi-pankoki, anashinashi-waetanaa kameethari, ijapojapo-waetanaa ithaamentari Tajorentsi. ⁹Maawoeni atziri iñaakiri ranashi-tanaa, ikemakiri ithaamenta-naari Tajorentsi. ¹⁰Ipampoyeeyanakirini iñaakiri, tee ikompiteetari irika kijopooki-witachari, riitaki kowakotanta-piinta-tsiri ipashitee-tyaari opatzimooki tajorentsi-panko “Owaneenkanto.”

Ikenkitha-takaantzi Pedro opatzimooki tajorentsi-panko

¹¹Tema tee rookanakiri kijokiro rowanakiri kijopooki-witachari itsipatari Pedro eejatzi Juan. Ari ipampoyeeyanakirini maawoeni isheninka, ipiyowenta-paakari awija-tapishitzi tajorentsi-pankoki iiteetziro “Salomón-tapishi.” ¹²Ikanta iñaawakiri Pedro, ikantawakiri: “¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! ¿Oetaka pipampoyaa-wentan-tanari? Eero pikenkishire-waeta-shita naaka

^f 3.1 tsireniityaanaki = ooryaa 9   ^g 3.6 pawentee-yaari = nopaereeri iwaero Jesús

ashitawo notajorenka, tee notajorentsitzi naaka nanashita-kahaeri irika asheninka. ¹³Riitaki matakirori Itajorentsita awaejatziteni Abraham, Isaac, Jacob, riijatzi itajorentsi-tetari ikaatzi icharini-yitaari rirori, rootaki ipinkathee-tantyaariri Jesús, paakaan-takiri eerokapaeni rewariteki. Ikowawitaka Pilato romishitowa-kaanteerimi, teemaeta pikowaeiyini eerokapaeni. ¹⁴Tema riiwitaka pomishitowa-kaanteerimi Tajorentsi-tatsiri, tampatzika-shireri. Pomishitowa-kaanta-shitakari owantzinkari. ¹⁵Ari powamaa-kaantziri eerokapaeni owañaa-shire-tanta-niri. Roo kanteencha, rowañahaeri Tajorentsi. Noñaayi-teeri naakapaeni rañahae. ¹⁶Rootaki retsiya-takotan-taari irika kijopooki-witachari rawentaa-naari Jesús. Tema piñaakiro maperori retsiya-takotee. ¹⁷¡Noyeeminjantzinkaritepaeni! Niyotzi naaka, tee piyotzi oeta pantayi-takiri, ari roshiyakari eejatzi peewarite-paeni. ¹⁸Ari ikinakaerori Tajorentsi imonkaa-teero okaatzi ikenkitha-takoyi-takiri paerani maawoeni Kamantan-taniri, ikantaki: ‘Aritaki ikemaatsi-takae-takyaari Jeepatziitoetani.’ ¹⁹Roo pipiyashi-tantee-yaariri eerokapaeni Tajorentsi, pipakaa-yiteero pantayi-tziro kaari-perori, okimiwi-teeyaawo rosheteeromi rirori pikaaripero-witaka. Ari piñaayi-teero itsipa-shire-teemi Awinkatharite, retsinaryaa-koyiteemi. ²⁰Tema rotyaanteemiri Tajorentsi irika Jesús Jeepatziitoetani ikashiya-kaakimiri paerani. ²¹Okowa-pero-tatyaa ijeeki Jesús Jeepatziitoetani inkiteki roojatzi ikowantee-yaari Tajorentsi rowakira-teero maawoeni okimiwita paerani. Tema rootaki ikenkitha-takaa-yitakiriri Ishire Tajorentsi Kamantan-taniripaeni. ²²Roojatzi ikamantan-takiri paerani awaejatziteni Moisés, ikantaki:

Ari rotyaantaki paata Tajorentsi itsipa Kamantan-taniri, ari roshiya-kotapaa-kina naaka rotyaantakina. Asheninka rirori. Otzimatyee akemijantero okaate ikamanta-yitapaa-kaeri.

²³Ikaate piyatha-takyaarini irika Kamantan-taniri, aritaki ithonkae-takiri eero iñahaeri isheninka-paeni.

²⁴Ari ikimitzi-takari jewarini Samuel, ikenkitha-takotakiro okaatzi añaayitakiri nimaeka, roojatzi ikamantan-takiri itsipa-paeni Kamantan-taniri. ²⁵Eerokapaeni ñeeroni okaatzi ikashiya-kaantakiri Tajorentsi ikenkitha-takotakiri Kamantan-taniri-paeni. Eerokapaeni ñeeroni okaatzi ikashiyakaa-wakaari paerani Tajorentsi itsipatari awaejatziteni. Tema ikantakiri paerani Tajorentsi awaejatziteni Abraham:

Riitaki picharini tajonka-wenteerini maawoeni sheninkata-wakachari jempe-rika-paeni kepatsiki.

²⁶Rowañahaeri Tajorentsi itomi, eerokapaeni retaka rotyaanteemiri, ari itajonka-wentemi, rootaki pipakan-teeyaawori pantayi-tziro kaari-perori.”

Pedro eejatzi Juan rahaeta-nakiri jewariki

4 ¹Eeniro ikenkitha-takaeri atziripaeni irika Pedro itsipatari Juan, areetee-yapaakani Ompera-tajorentsi-taarewo, reewari

aminako-wentzirori tajorentsi-panko, eejatzi Tampatzikaripaeni. ²Ikijeeya-tyaani, tema riyotaa-tziiri atziri-paeni irika Pedro itsipatari Juan, ikantziri: “Omaperotatya rañaayitee kamawita-chari, ari okanta roñaahanta-paentziro Jesús.” ³Roteeya-paakiri, tema tsireniityaanaki, romonkyakaan-takiri roojatzi okiteejeta-manee. ⁴Roo kanteencha osheki ikaatzi kemawakirori kenkitharentsi, ikemijantee-yanakini. Ikaatzi 5000 atziri kemijanta-neentsiri.

⁵Okanta okitejeta-manee, ipiyotee-yakani Aapatziyaweniki maawoeni rewarite Judá-paeni, antaripero-paeni, eejatzi Yotaantaniri-paeni. ⁶Ari ijeekakiri Anás Jewatzi-riri ompera-tajorentsita-rewo, Caifás, Juan, Alejandro, eejatzi isheninkaete-paeni Jewatzi-riri ompera-tajorentsita-rewo. ⁷Ikaemakaan-takiri ramaetakiri Pedro eejatzi Juan. Rojatekae-tawakiri niyankineki ipiyotee-yakanira, rojampi-takiri: “¿Iitaka shintsi-takaemiri pimatán-tawori poñaahan-takiri? ¿Iitaka nitakaemirori piyoteeri atziri-paeni?”^h ⁸Ari rakanaki Pedro, ikantakaanakari Ishire tajorentsi, ikantanaki: “Pinkatharipaeni, Antaripero-paeni. ⁹¿Rooma pikoshekan-tanari netsiya-takota-kahaeri mantsiyari? ¿Pikowatziima piyoteeyini jempe ikanta retsiya-takotan-taari? ¹⁰Ari nokaman-takimiro riyotan-tyaari maawoeni asheninka Israel-paeni. Irika atziri atsipatakari jaka, riitaki etsiyata-kotakaa-kiriri Jesús Jeepatziitoetani, Kashiyakaa-weni-jatzi. Riitaki nawentaani naaka, riijatzi pikenta-kotakaan-takiri. Roo kanteencha rowañaahaeri Tajorentsi. ¹¹Irika Jesús riitaki oshiyakawori mapi pimanintakiri eerokapaeni, poshiyakari wetsikirori pankotsi. Roo kanteencha rowatzikae-teero ikimita-kantetawo otzinkamipanke pankotsi.ⁱ ¹²Tekatsi itsipa oshiyarini Jesús rowawijaa-kotantzi. Tekatsi awentahaeyaa jaka kepatsiki, apatziro ikantakaawo Jesús.”

¹³Ramineeta-nakiri Pedro, eejatzi Juan, ikantee-yanakini piyowentakariri: “Paminiri irika, tee riyotaa-piinta-pero-wityaari, roo kanteencha ipinkatheetziro inañani. ¿Riima yotaakiriri Jesús itsipatakari paerani?” ¹⁴Tema kijokiro rowanakiri retsiya-takotaka-haeri irika Pedro eejatzi Juan. Tee otzimi ikantako-tanakiriri. ¹⁵Ari romishitowa-kaanteeri ipiyoteeyanira, roojatzi ijeekae-yanakini ikenkithatakawakaeyani. ¹⁶Ikanta-wakaeyani: “¿Jempema akante-rika irika-paeni atziri? Tema riyotee-yakini maawoeni Aapatziyaweni-jatzi itajonka-wentantaki. Eero omata omanako-teeri. ¹⁷Jame ajariima-tashi-tyaari eero riyata-kaantawo ikenkitha-takoteri rawentee-yaari Jesús.”^j ¹⁸Rapiitakiro ikaemaeri, ikantakiri: “Eero pikamantan-tziro okaatzi awijeent-siri. Aritapaaki piyotaantzi jempe okantakota ishintsinka Jesús.” ¹⁹Roo kanteencha Pedro eejatzi Juan, ikantanakiri rirori: “Anjatya pikantena eerokapaeni ¿Eerokama nopinkathate nopiyatha-tantyaariri Tajorentsi? ²⁰Tema

^h 4.7 Waerontsi ⁱ 4.11 Paminiro Mt. 21.42; Ef. 2.20; 1 P. 2.6-8. ^j 4.17 Waerontsi

eero nopakaero nokenkitha-takoyitero okaatzi noña-perotakiri, eejatzi nokema-perotakiri.” ²¹ Ikanta rajarii-mawae-witakari, ipakahaeri, teera otzimatzii oeta rowajankitaa-wenteriri. Maawoeni atziri ithaamenta-nakari Tajorentsi iñaakiro okaatzi awijeen-tsiri. ²² Tema irika atziri retsiya-takota-kahaeri, awijanakiro okaatzi 40 rojarentsite.

Ramaneeyani kemijantzin-karipaeni rawentaa-shire-pero-tantyaari eero ithaawan-teeyani

²³ Ikanta ipakahae-teeri Pedro eejatzi Juan, jatanaki ipiyoteeyani ikaateeyini, ikamanta-paakiri okaatzi ikantakiriri reewari Omperatajorentsi-taarewo itsipatakari antaripero-paeni. ²⁴ Ikanta ikemaeya-kirini ikamantakiri, ramanee-yanakarini maawoeni Tajorentsi, ikantziri: “Pinkathari-perori, eerokataki owetsikakiro inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi ikaatzi tzimanta-yitawori. ²⁵ Eerokataki kenkitha-takaa-kiriri paerani pompera-tanini David, ikantaki:

¿Iitaka ikiñaani-wentee-yirini atziripaeni?

¿Iitaka ikenkishiryaa-waeta-shitantari?

²⁶ Piyotee-yakani pinkathari-wentan-tatsiri jaka kepatsiki, Ipiyoyitaka jewaripaeni,

Ikoshekan-tyaariri Pinkathari, eejatzi riyoshiitani Jeepatzii-toetani.

²⁷ Tema omaperotatya raapatziya-wakahaeyakani Herodes eejatzi Poncio Pilato ipiyotee-yakani jaka nampitsiki, eejatzi Israel-paeni ipiyotee-yakani itsipatakari itsipa-jatzi atziri, ikoshekakari Jesús, pitajoren-tsite Pitomi, piyoshiitani. ²⁸ Tema rantatziro irikapaeni okaatzi pikenkishire-tzitakari paerani panteri. ²⁹ ¡Pinkathari! Paminiri nimaeka rajarii-matana.

Pikanta-kaeyaawo eero nothaawan-tantari nokenkitha-teero piñaani.

³⁰ Pikanta-kaeyaawo netsiyatakotakaa-yitan-tyaariri mantsiya-yitatsiri.

Noñaahan-tantyaawori kaari iñahaeta-piintzi. Rootaki iñaantyaawori atziri-paeni Itajorenka Pitomi, Jesús.” ³¹ Ikanta ikaatakiro ramaneeyani, otziñaanaka jempe ipiyotee-yakani. Rootaki Ishire tajorentsi kantakaa-nakariri, tekatsi ithaawan-tanakyaa ikamantan-tanakiro iñaani Tajorentsi.

Okaatzi tzimimo-tziriri ari ikaatzi rashitee-yawoni

³² Ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, apaani okantanaa ikenkishiryanaari. Tee imashithata-wakaeyani, ipawaka-yitawo okaatzi koetyemo-tariri. ³³ Eekiro riyaata-kaana-kitziro Otyaantaa-rewopaeni ikenkitha-takotziro jempe ikanta rañaantaari Awinkatharite Jesús. Antawo ikaminthaakiri Tajorentsi maawoeni irikapaeni. ³⁴ Tekatzi apaani koetyaa-waeta-tsini. Ikaatzi tzimatsiri ipatsite, ipanko, ipimanta-yitziro. Raakiri koriki, ³⁵ ipakiri Otyaantaa-rewopaeni, riitaki antetariri maawoeni, raantyaari apaani-paeni ikoyiri. ³⁶ Rootaki imatakiri apaani

isheninka Leví-paeni iiteetziri José, Chipre-jatzi. Tema riitaki Otyaantaa-rewopaeni owaetakaanta-kiriri “Otomi Oemoshirenkaantsi”. (Tema iroka waerontsi, rootaki ikantziri iñaaniki riroripaeni “Bernabé”.)³⁷Irika Bernabé eenitatsi iipatsite, ipimantakiro. Raanakiri owinawo iipatsite, ipakiri Otyaantarewopaeni.

Ananías eejatzi Safira

5 ¹Roo kanteencha eenitatsi awiji-mota-kiriri itsipa atziri iita Ananías itsipatakawo iina oeta Safira, ipimantakiro rirori iipatsite. ²Irika atziri raapatziyakawo iina, romanaki koriki owinawo iipatsite. Ramakiri tzimahaan-taneen-tsiri, ipapaakiri Otyaantaa-rewopaeni. ³Ikantawakiri Pedro: “Ananías, ¿itaka pishinetan-takariri Yakatantaniri itheeya-kaemi? Tema pomanaki owinawo piipatsite, poshiya-kaantzi aritaki pamatawitakiri Ishire tajorentsi. ⁴¿Tema eeroka ashityaawoni kepatsi? ¿Tema eeroka ashityaarini owinawo? ¿litaka pantanta-kawori iroka? Tee naaka pamatawite, tema Tajorentsi pamatawitaki.” ⁵Ikanta ikemawaki Ananías ikantee-takiri, tyaanaki, kamanaki. Antawo ithaawae-yanakini ikaatzi kemakota-kiriri. ⁶Ikanta apaani-paeni ewankari, iponateero iwatha Ananías, raanakiri, ikitateri.

⁷Tekira ojamanite, opokapaaki iina Ananías, tee iyotzi roori oeta awijeent-tsiri.^k ⁸Rojampita-wakiro Pedro, ikantziro: “Pikantena, ¿Arima ikaatzi owinawo piipatsite?” Akanaki roori: “Jeen, ari ikaatzi.” ⁹Ikantziro Pedro: “¿Oetaka paapatziya-wakaan-takari pikoyi pamatawiterimi Ishire Awinkatharite? Irika piyayitaa aanakiriri piimi ikitatziri, nimaeka raayitana-kimi eeroka.” ¹⁰Apathakiraanaka otyaanaki Safira ikatziyakaha Pedro, kamanaki. Ikanta ikyeeya-paeni ewankari-paeni, iñaapaa-tziro kamaki. Raanakiro, itsipata-haero oemi jempe ikitataka rirori. ¹¹Tema antawo ithaawae-yanakini kemijantzin-karipaeni, ari ikimitzitakari ikaatzi kemakoyita-kirori awijeent-tsiri.

Osheki itajonka-wentan-teetaki

¹²Eekiro riyaaata-kaana-kitziro Otyaantaa-rewopaeni ipiyoteeyani awija-tapitzira tajorentsi-panko iiteetziro “Salomón-tapi.” Eekiro itajonka-wenta-nakitziiri isheninka-paeni. ¹³Riima itsipa isheninka-paeni, osheki ipinkanakiri tee ikoyi itsipataneeyaari. Roo kanteencha, eenitatsi osheki itsipa isheninka-paeni thaamenta-pero-taneenchari. ¹⁴Eekiro ishekita-nakitzii kemijanta-neeriri Pinkathari. Tema ipokayitzi shirampari eejatzi tsinani-paeni. ¹⁵Eenitatsi amayita-kiriri imantsiyarite, romaryaa-koyitakiri ishitashiki jempe ikinapaaki Pedro. Ikantayitzi: “Aririka ikinapaaki Pedro jaka, aririka itsimankan-tanakyaari eepichokiini

^k 5.7 tekira ojamanite = 3 hora

raampari, aritaki retsiyata-kotee.”¹⁶ Ari ikimitzitaka poñaayiteenchari nampitsiki jeeka-nampitzirori Aapatziyaweni, ramayitaki osheki mantsiyari eejatzi osheki raahashireyitziri peyari. Ithonkiri retsiyata-kota-kaayitziri.

Ikijaneentee-tanakiri Pedro eejatzi Juan

¹⁷Ikanta Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo itsipatakari Tampatzikari-paeni, ikijaneenta-nakiri Otyaantaa-rewopaeni. ¹⁸Raakaan-takiri, romonkyaa-kaantakiri. ¹⁹Okanta tsireniriki, pokaki ronampiri Awinkatharite, rashita-ryaapaakiro ashitakowontsi, romishitowayiteeri, ikantawaeri: ²⁰“Piyaate tajorentsi-pankoki, pikenkithata-kaeri pisheninka-paeni jempe okanta-kota awijakotaantsi.” ²¹Okanta okitejeta-manee, areetee-yapaakani amaetyaaka tajorentsi-pankoki, kenkithata-paaki.

Teemaeta riyotee-yini Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo, piyoteeyachani itsipayitakari raapatziyani, eejatzi maawoeni antariperopaeni Israel-paeni. Ari rotyaantaki ramaeteri Otyaantaa-rewopaeni romonkyaa-witakari.

²²Ikanta riyaaata-shiwitakari romonkyaanewo, tee iñaapaeri. Ari ipiyapaaka, ²³ikantapae: “Tee añeeri. Roojatzi okanta noñaawitapaakawo ashita kameetha, roojatzi ikatziyayita aminako-wentziriri. Nashita-ryaako-witapaakari, tee noñaapaeri.” ²⁴Ikanta ikemawaki Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo, eejatzi reewari aminakowentzirori tajorentsi-panko, rojampita-wakae-yanakani oetarika awijatsini. ²⁵Roojatzi rareetan-tapaakari kamanta-paakiriri, ikantziri: “Noñaakiri pomonkyaaakaantani ijeekaeyini tajorentsi-pankoki ikenkithata-kaeri asheninka-paeni.” ²⁶Rootaki riyaaatan-tanakari reewari aminako-wenttaniriri, raanaki osheki ratzirite, ramaeri. Teemaeta ipajaawae-ritzi, tema ithaawan-tyaari isheninka-paeni rompojan-tyaari mapi.

²⁷Ikanta rareeta-kaapaakari, rowawijaa-paakiri ipiyotee-yakanira jewari-paeni. Ikanta Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo rojampita-wakiri, ²⁸ikantziri: “¿Tema pikemi nokantzi chapinki: ‘Aritapaaki pikenkithata-kotziri Jesús?’ Eekiro piyotaa-tziiri asheninka-paeni Aapatziyaweni-jatzi. Pikanta-kotakina naaka-paeni, pikantzi: ‘Riitaki jewari-paeni owamaakaan-takiriri Jesús.’”²⁹ Ari rakanaki Pedro eejatzi itsipa-paeni Otyaantaa-rewopaeni, ikantanaki: “Riitaki nokemijanta-perote naaka Tajorentsi, tema eero nokemijantziri atziri. ³⁰Tema omaperotatya powamaa-kaantakiri eerokapaeni Jesús, pikanta-kota-kaantakiri. Roo kanteencha, rowañahaeri Tajorentsi ikemijantakiri paerani awaejatziteni. ³¹Roenokaeri Tajorentsi, rojeekaeri rakoperoki,

¹ 5.28 Waerontsi

itsipataari ipinkathari-wentantzi. Riitaki owawijaa-koyiteeni aakapaeni. Ikoyi apiya-shireta-shiteeri maawoeni aakapaeni Israel-paeni, ipeyakotan-teerori antayitakiro kaari-perori. ³² Tema naakapaeni ñaakiro okaatzi rantayitakiri Jesús, otzimatyee nokenkithata-kotero. Rootaki Ishire tajorentsi matakae-nawoni, tema riitaki otyaanta-kinawori Tajorentsi ojeeka-shiretan-teena nawentahaarira.”

³³ Antawo ikijeeya-nakani ikemakiri ikantaki, ari ikowawitanaka rowamayiri. ³⁴ Ari ikatziyanaka apaani Inashitantaniri, iitachari Gamaliel. Rijatzi Yotaantaniri. Ipinkathatziri maawoeni isheninka. Ikantanaki: “Nosheninká, jame omishitowa-wakiri eepichokiini irika-paeni.” ³⁵ Ikantzi: “¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! Otzimatyee pikenkishireta-wakyaa jempe-rika pikanteri irika asheninka. ³⁶ Pikenkishireta-koteri iitachari Teudas, ikantakaapero-waetaka paerani rirori. Ipiyotaki ikaatzi 400 ratzirite. Ikanta rowamahae-takiri Teudas, ithonka itzimpoohanaka ikaatzi tsipawita-kariri, ari ipeyakari tee ikemakoe-teeri. ³⁷ Eejatzi okimitaka paerani rojankinata-kotantari maawoeni asheninka, eenitatsi iitachari Judas, poñaachari Tepoweniki. Ipiyotaki asheninka. Ikanta rowamahae-takiri rirori, ithonka itzimpoohanaka ikaatzi tsipayi-witakariri, ari ipeyari eejatzi rirori. ³⁸ Pikemi nokantemi naaka: Eero pikoshekari, piñaashi-minthatyaari. Riirika antashi-waetawo ininta-shitari, aritaki ipeya-shiteeyaa. ³⁹ Riitakirika Tajorentsi matakaerini okaatzi rantayitziri, eero pimatzi potsinampaeri eerokapaeni. Paamawentyaa pikoshekari-kari Tajorentsi.” ⁴⁰ Inimota-nakiri ikaatzi ipiyoteeyani. Ikaemaeri Otyaantaa-rewopaeni, ipajata-kaantakiri, ikantzi: “Aritapaaki pikenkithata-kotziri Jesús.” Ipakahaeri. ⁴¹ Ikanta ishitowae-yaneeni Otyaantaa-rewopaeni ipiyowentee-takari. Ithaamenteeyanakani, ikanteeyini: “Piñaakiro, roshiya-kaantee-takae riiperori rowajankitaa-wentee-takaero awentaa-naarira Jesús.”^m ⁴² Ari ikanta-piinta-nakityaa riyotaantzi maawoeni kitejeri, ikenkithata-kaantzi tajorentsi-pankoki, ikantzi: “Jeepatziitoetani irika Jesús.” Imatakiro ikenkithata-kaantanaki maawoeni pankotsiki okaatzi tzimatsiri janta.

Riyoyeetaki 7 amitakotan-taniri

6 ¹ Ikanta isheni-perotanaki kemijantzinkari, ñaawaeyitanaki iwirakochoa-thateki, ikantzi: “Paminiri Heber-paeni nampitawori janta jempe ikanta ipapiintzirowanawontsi kinankawo, tema ramaaki-yitziro otsipa-jato-paeni.” ² Ikanta 12 Otyaantaa-rewopaeni, ipiyotakiri maawoeni kemijantzinkari, ikantakiri: “Tee okameethatzi nopakaero nokenkithata-koteri Tajorentsi, nopanta-yitemiri powanawo.

^m 5.41 Waerontsi

³Noyemijantzinkaritepaeni, pamini jaka akaateeyini ikaate 7 atziri, riitaki jewateroni ipayitemi owanawontsi. Piyoshiite kameetha-shireri, yotanita-tsiri, ojeeka-shire-tziitanti Ishire tajorentsi. ⁴Ari noetziñaarikotyaaawo naaka-paeni namana-piintyaa, nokenkithata-kaante, niyotaan-tayite.” ⁵Inimota-nakiri ikaatzi piyoteen-chari ikantee-takiri. Ari riyoshiitee-takiri Esteban, awentaariri kameetha Tajorentsi, ojeeka-shire-pero-tantari Ishire tajorentsi. Riyoshiitee-takiri eejatzi Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, eejatzi Nicolás Antioquía-jatzi, oshiya-kotaariri Judá-paeni, kaari isheninkawita Judá-paeni. ⁶Opoñaashita rahaeta-nakiri ikaatzi riyoshiitee-takiri ijeekakira Otyaantaa-rewopaeni, ramana-kotayi-tawakari, roteya-patzii-toyitawakiri itajonka-wentakiri.

⁷Eekiro iyaatakotanakitzi iñaani Tajorentsi. Eekiro isheni-perotanakitzi kemijantzinkari janta Aapatziyaweniki. Eejatzi ikantanaka ikemijantanaki osheki Ompera-tajorentsita-rewo.

Raakaan-teetakiri Esteban

⁸Itajonka-wentakiri Esteban osheki isheninka-paeni, riitaki neshironkata-kiriri Tajorentsi, ipakiri itajorenka. ⁹Roo kanteencha, eenitansi Judá-paeni piyota-piinta-chari iiteetziri “Romperetari.” Ipoñaayitawo Cirene, Alejandría, Cilicia, Asia. Riitaki katziya-neechari iñaana-minthata-nakiri Esteban. ¹⁰Roo kanteencha tee rotsinampae-tziri Esteban, tema omaperotatya iyota-nitakaakiri Ishire tajorentsi. ¹¹Ikanta ikaatzi ñaana-minthata-kiriri Esteban, romanakaashitakiri ipinatakiri isheninka, ikantakiri: “Nokoyi pitheeya-kotyaaari Esteban. Pikante: ‘Nokemakiri Esteban itheenza-waetziri awaejatzitani Moisés, ari ikimitzitakari eejatzi Tajorentsi.’ ” ¹²Rootaki owatsimaa-perotanakiriri isheninka-paeni ikijaneenta-nakiri Esteban, imatanakiro antaripero-paeni, eejatzi Yotaanta-niripaeni. Raakaan-teetakiri Esteban, rahaeta-nakiri ipiyoteeyanira jewari-paeni. ¹³Ari ramaetakiri theeya-kota-kariri Esteban, ikantapaaki: “Irika asheninka osheki itheenkakiro tajorentsi-panko, itheenkakiro Ikantakaan-teetani. ¹⁴Nokemakiri ikantakiri: ‘Ari ipookakiro tajorentsi-panko Jesús Kashiyakaaweni-jatzi. Aritaki rowashiña-yiteero okaatzi ametari riyotaa-yiteeri awaejatzitani Moisés.’ ” ¹⁵Ari raminanakiri jewari-paeni irika Esteban, iñaatziiri ipooki roshiya-nakari ronampiri tajorentsi.

Rakawaantetanakiri Esteban roojatzi Rompojantee-tana-kariri

7 ¹Ikanta Ompera-tajorentsiperotaa-rewo rojampitakiri Esteban, ikantziri: “¿Omaperotatyaama ikantakoe-tzimiri?” ²Ikantzi Esteban: “¡Noyemijantzinkaritepaeni! ¡Jewaripaeni! Pikemi nokantemi. Paerani ijeekan-tawitari awaejatzitani Abraham janta Othowyaaki, roñaahakari

owaneenkari Tajorentsi, tekira riyaaanakiita inampityaawo Awotsiniki. ³Ikantakiri: ‘Pookanakiro pinampi, pookanakiri pisheninka-paeni, piyaate otsipaki kepatsi noñaayimiri.’ ⁴Ikanta Abraham rookanakiro inampi Oshewaweni-jatzi, jataki inampitee-yaawo Awotsiniki. Okanta paata ikamaera ashitariri, rotyaanteeri Tajorentsi jaka jempe anampitawo nimaeka aakapaeni. ⁵Okantawitaka inampiwitakawo Abraham jaka, tema te rashitakaa-perotyaaari Tajorentsi. Roo kanteencha ikashiya-kaakiri paata aririka ikamaki, riitaki ashitee-yaawoni ikaate icharinin-teeyaari. Rootaki ikashiya-kaeta-kiriri awaejatziteni Abraham te itzimi itomi.ⁿ ⁶Rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Abraham: ‘Ari inampitakyaawo ikaate picharinityaari iipatsiteki itsipa-jatzi atziri. Okaate 400 ojarentsi ikemaatsita-kaetyaari, ari rompera-waetee-tyaari janta. ⁷Roo kanteencha aritaki nowajankitaakiri naaka. Riima ikaate picharinin-teeyaari, aritaki nookakaa-wenteeri namantee-yaariri. Ipinkatha-yiteena maawoeni irikapaeni jaka.’ ⁸Tema tzimaki ikashiya-kaakiriri, ikanteeri Tajorentsi irika Abraham: ‘Otzimatyee pitomeshitaa-nityaa, tema eenitatsi akashiyakaa-wakaari.’ Imatakiro paerani awaejatziteni Abraham. Imatakiri itomi rirori owakira imaatapaaki ⁸kitejeri, itomeshitaa-nitakiri. Ari ikimitakiri Isaac itzimaki Jacob. Ari ikimitakiriri eejatzi Jacob 12 itomi-paeni, awaejatzi-tetaari aakapaeni. ⁹Ikanta irikapaeni awaejatzi-tetaari aakapaeni, ipimantakiri José, rirentzi, okantakaan-tziro ikijaneentziri. Ari okanta rareetan-takari inampiki Pewiryaaatantoni-jatzi. Roo kanteencha, kijokiro rowakiri Tajorentsi, ¹⁰ineshironkatakiri okaatzi ikemaatsi-waetakari. Riyota-nita-kaakiri, rootaki raakameethatan-takariri Faraón, iwinkatharite Pewiryaaatantoni-jatzi. Ipinkathari-wentakiri rirori maawoeni Pewiryaaatantoni-jatzi, eejatzi maawoeni isheninka-paeni Faraón. ¹¹Okanta paata, areetaka antawo tashetsi janta. Osheki ikoetyaa-neentee-yakini Pewiryaaatantoni-jatzi. Ari okimitakari eejatzi janta inampiki Owinteni-jatzi. Tee iñeero paerani awaejatziteni royaari. ¹²Roo kanteencha ikema-kotakiro Jacob eenitatsi owanawontsi janta Pewiryaaatantoniki. Rotyaantakiri itomi-paeni ramananta-kite. Rootaki etanakawori riyatee-yantakarini itomi-paeni Jacob janta.^o ¹³Ikanta rapiiteero riyateeyini, ari riyota-kahaari José rirentzi-paeni. Ari okanta riyotan-takari Faraón iita isheninka-yitari José. ¹⁴Ikanta paata José ikaemakaan-teeri ashitariri, Jacob eejatzi maawoeni isheninka-paeni ipokae Pewiryaaatantoniki. Ikaatzi 75 atziri-paeni pokaentsiri. ¹⁵Ari okantakari rareetan-takari Jacob Pewiryaaatantoniki. Ari ikamaeri rirori janta. Ari imitakari eejatzi ikaatzi icharinin-tayitaari. ¹⁶Riitaki raatonkitee-taneeri janta Shempachariniki, ari ikiteeta-kiriri

ⁿ 7.5 te rashitakaa-perotyaaari = tee otzimi eepichokiini janta jempe raatziki

^o 7.12 owanawontsi = trigo

maawoeni janta ramananta-kiniriri paerani awaejatziteni Abraham itomi-paeni Hamor.

¹⁷Okantaka paata, monkaatz-mataka okaatzi ikashiya-kaakiriri paerani Tajorensi awaejatziteni Abraham. Sheniperotanaki reentsite asheninka-paeni janta Pewiryaaatantoniki, ¹⁸roojatzi itziman-takari itsipa pinkathari janta Pewiryaaatantoniki, kaari yotakoterini José. ¹⁹Irika pinkathari osheki ramatawitakiri asheninka-paeni, rowashironkaa-waetakiri. Ishintsi-waetakiri rookayiteri reentsite, ikamantyaari eero ishenitanta. ²⁰Aripaete itzimakiri Moisés. Riitaki inimota-kariri Tajorensi. Ikaatzi mawa kashiri romanawitakari ipankoki ashitariri. ²¹Okanta omonkaata-paaka rooka-kaawenta-teeteri Moisés ikamimi, oñaakiri rishinto Faraón, aakiri, oemotan-teeri oshiyakaan-takari riitakimi otomi roori. ²²Rootaki riyotan-takawori Moisés okaatzi riyotanitzi Pewiryaaatantoni-jatzi. Riroporori irika, rooperori okantayitaka okaatzi rantayitakiri.

²³Tema kaataki 40 rojarentsite Moisés, jataki rareetyaari isheninka Israel-paeni. ²⁴Ari iñaakiri Pewiryaaatantoni-jatzi rowajankiteeri isheninka. Ikijako-wenta-paakari isheninka, rowamaakiri Pewiryaaatantoni-jatzi. ²⁵Roshiya-kaantzi Moisés ari riyotaki isheninka-paeni riitaki rotyaantakiri Tajorensi rookakaa-wenteeri rompera-waeteetari. Roo kanteencha tee riyotee-yini isheninka-paeni. ²⁶Okanta okitejeta-manee, iñaatzii Moisés ranta-wakaeyani isheninka. Ari ikowawitaka rookakaerimi, ikantawita-paakari: 'Pisheninkaha irika. ¿Iitaka pantantariri?' ²⁷Ikanta irika antziriri isheninka, ipithoka-shitanakari Moisés, rotatsinkakiri. Ikantziri: '¿Iitaka pikoyiri eero? ¿Iitaka kantakimiri eero? neewarite piyakowentan-tenari?' ²⁸¿Pikowatziima poyina naaka pikimitakiri Pewiryaaatantoni-jatzi pompojanta-kariri?' ²⁹Ikanta ikemawaki Moisés ikantakiriri isheninka, shiyana. Jataki iipatsiteki Kosheka-weni-jatzi. Ari ijeekakiri nampitsi-nentsiki, roojatzi itziman-takari apite itomi.

³⁰Okanta awijaki okaatzi 40 ojarentsi. Jataki ochempi-mashiki okaakitapae Cheentoni, ari roñaaha-kariri Ronampiri Tajorensi, ipaamata-kaero kitochee-maeshi. ³¹Raminanakiro Moisés iñaakiri. Ikowanaki raminiro okaakiini, ari ikemakiri iñaanatziri Tajorensi, ikantziri: ³²'Naakataki Itajorensite piwaejatziteni. Naaka Itajorensite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.' Ari ithaawa-nakiri Moisés, okawaetanaka, tee ikoyi raminaneero paamaten-tsiri. ³³Roo kanteencha eekiro ikantatziiri Tajorensi: '¡Moisés! Panashi-konta-shityaa, tema pikatziyantatyaawo nimaeka kepatsi notajorensi-pathata-kaakiri. ³⁴Noñaakiri rashironkaa-waetaka pisheninka-paeni janta Pewiryaaatantoniki. Nokemakiri ratekawaeteeyini. Rootaki nopokan-takari nookakaa-wenteemi. Eerokataki notyaante janta pantayitero nokowakiri.'

³⁵Paerani imaninta-witee-takari Moisés, ikantee-tziri: ‘¿Iitaka kantakimiri eeroka nowinkatharite?’ Roo kanteencha riitaki Tajorentsi otyaantakiri reewateeri isheninka-paeni, riitaki ookakaa-wenteerini. Ronampiri Tajorentsi matakaa-kiriri iñaakiri ipaamata-kaero kitocheemaeshi. ³⁶Riitaki Moisés omishitowaeeriri paerani asheninka-paeni Pewiryaaatantoniki, osheki itajonka-wentantzi janta. Ari ikimita-kirori eejatzi Inkaariki Kityonkaari. Imatakiro ijeekawaetan-takari okaatzi ⁴⁰ojarentsi ochempi-mashiki. ³⁷Tema riijatzi Moisés kantakiriri paerani asheninka-paeni: ‘Ari rotyaantaki paata Tajorentsi itsipa Kamantan-niri, ari roshiya-kota-paakinawo naaka rotyaantakina. Asheninka irika.’ ³⁸Riijatzi Moisés piyotakiriri paerani asheninka-paeni janta ochempi-mashiki, ikenkitha-waeta-kaakiri Ronampiri Tajorentsi Cheentoni itsipayitakari asheninka-paeni. Riitaki aakiro añaakaan-tatsiri ñaantsi, roojatzi rowawijaan-takaerori aakapaeni. ³⁹Roo kanteencha tee ikoyi awaejatzitani ikemijanteri Moisés, osheki ipiyathatakari. Roo ikowaeyakirini ipiyeemi Pewiryaaatantoniki. ⁴⁰Rootaki ikantan-takariri Aarón: ‘Riiwitaka Moisés ookakaa-wentaanari Pewiryaaatantoniki, teemaeta ayotzi oeta awiji-mota-kiriri. Piwetsikina notajorentsityaari jewateenani.’ ⁴¹Ari rowetsikae-takiniri roshiya-kaawo ewonkiri waaka. Riitaki ipinkatha-waetakiri. Rowamaa-kiniri ipira-paeni roemoshirenkiri itajorentsi-nirote rowetsikae-takiniriri. ⁴²Rootaki iteenkapithatan-tanakitiri Tajorentsi irikapaeni, ishineta-nakiniri ipinkatha-waeteri oorenta-yitachari jenokinta, tema riitaki rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

¿Israel-paeni! ¿Naakama pipinkathatantaka pipira-paeni pitaa-piintziri?

Roo panta-piintakiri okaatzi ⁴⁰ojarentsi janta ochempi-mashiki.

⁴³Tema pipinkathata-shitakari tajorentsi-niro iiteetziri “Pinkathari Itaawentee-tziri Eentsi”, pikina-kinatakaa-piintakiri iyaapapankoteki.

Ari pikimita-piinta-kiriri tajorentsi-niro ompokiro iiteetziri Aminthari,

Pipinkathata-shiwaetakari powetsika-yitani eerokapaeni.

Rootaki noshinetan-temiri rahaetemi inteena pawijanakiro Kompitaari.

⁴⁴Paerani ijeekawaetan-takari awaejatzitani ochempi-mashiki, eenitatsi tajorentsi-thaante. Ari royirori rojankinari Moisés. Iroka tajorentsi-thaante, riitakira Moisés wetsika-kaanta-kirori jempe okanta riyotaakiri Tajorentsi. ⁴⁵Rootaki ikina-kinatakaa-piintakiri awaejatzitani roojatzi rareetzi-matan-takari kepatsiki rashitee-yaari. Roojatzi ramaeri rirori Josué reewatan-taariri asheninka-paeni, rotsinampaan-takariri ashiwitawori iipatsite, ikantakaari Tajorentsi. Ashi royiro

roejokirotakawo tajorensi-thaante, roojatzi itziman-takari paerani David. ⁴⁶Ikanta pinkatharini David, osheki raakameethatakiri Tajorensi, rootaki ikantan-takari rirori: ‘¡Tajorensi! Pishinetena naaka nowetsikimi pankotsi jempe ipinkathatemi Israel-paeni.’^p ⁴⁷Roo kanteencha riitaki Salomón owetsika-kiniriri Tajorensi tajorensi-panko. ⁴⁸Tema irika Tajorensi, Jenoki-jatzi tee ijeekantawo pankotsi rowetsikani atziri. Rootaki ikenkithata-kotakiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

⁴⁹ Iroka ikantzi Tajorensi:

Rootaki inkite nojeentantari nopinkathari-wentantzi.

Rooma kepatzi rootaki nomakoryaantari noetziki.

¿Jempema okaateka pankotsi rowetsikae-tenari?

Eero nantetawo nomakoryaan-tyaawo.

⁵⁰ ¿Kaarima naaka owetsika-yitakirori maawoeni iroka-paeni?

⁵¹ Eekiro ikanta-nakitzi Esteban: ‘Roo kanteencha eerokapaeni, ari pikanta-piintatya pikijo-shiretzi, tee pikemijanta-nitzi, poshiya-kotakari kaari-pero-shireri-paeni. Ashi poyiro pipiyathatawo Ishire tajorensi poshiya-kotaari piwaejatziteni.’^q ⁵² ¿Eenitatsima paerani Kamantan-taniri kaari ikemaatsita-kaawaeta piwaejatziteni? Tema osheki rowamahaetaki ikaatzi kenkithateen-tsiri, ikantaki: ‘Awotsikitaki matzirori itampatzika-shiretzi.’ Tema pokaki tampatzika-shireri, riitaki pipithoka-shitakari eerokapaeni, powamaa-wakiri. ⁵³Tema eeroka-paeni yotakowitawori Ikantakaan-teetani riyotaa-witakaeri Ronampiri tajorensi, teemaeta pithotyero pimonkaatero.”

⁵⁴Ikanta ikemaeyakini ikaatzi piyoteen-chari, antawo ikijanakiri Esteban, ratsikae-kita-shita-nakari. ⁵⁵Roo kanteencha ojeeka-shire-perotan-takari Ishire Tajorensi irika Esteban, raminanaki inkiteki, iñaakiro rowaneenkawo Tajorensi, iñaakiri eejatzi Jesús ikatziyaka rakoperoki Tajorensi. ⁵⁶Rootaki ikantan-tanakari: “¡Pamini! Noñaakiro ashitaryaa inkite, noñaakiri Itomi Atziri ikatziyaka rakoperoki Tajorensi.” ⁵⁷Rotzimika-kempitee-yanakani jewaripaeni. Ishintsitanakiro ikaemae-yanakini, ishiya-shita-paakari Esteban. Roteeya-paakiri. ⁵⁸Rahaeta-nakiri othapikinta nampitsi, rompojan-tapaakari mapi. Ari raatonkoryaa-yitanakawo iithaari owamayirini Esteban, rookanakiniri ewankari iitachari Saulo, raminakowenteniri.” ⁵⁹Ikanta rooka-shiteetzirira mapipaeni Esteban, amananaka rirori, ikantzi: “¡Tajorensi! ¡Nowinkatharite Jesús! Jatashire-takina noñaapaemi.” ⁶⁰Ari rotziwerowanaka Esteban, icheraanaki, ikantanaki: “Nowinkatharite, eero poepiyiniri kaari-perori okaatzi rantakiri.” Ikanta ithonka-nakiro iñaawaetaki iroka ñaantsi, kamanaki.

^p 7.46 Israel-paeni = Jacob-paeni = ipanko Jacob   ^q 7.51 poshiya-kotakari kaari-pero-shireri-paeni = poshiya-kotakari kaari totameshitaa-nita-chari pishireki eejatzi pikempitaki

Ikoshekari Saulo kemijantzin-karipaeni

8 ¹Ikanta Saulo ramina-kotakiri Esteban rompojee-tziri, ikantanaki rirori: “Ariwé, kamaki Esteban.” Aripaete reteeta-nakawo ikoshekaminthatari kemijantzin-karipaeni janta Aapatziyaweniki. Rootaki ishiyan-tayitakari ikinayitanaki maawoeni inampiiteki Judá-paeni, ikinayitaki eejatzi inampiiteki Oshitekii-tonijatzi. Apatziro ijeekanaki Otyaantaa-rewopaeni janta Aapatziyaweniki. ²Ikanta pinkatha-tajorentsitaaniri-paeni ikitatakiri Esteban, osheki riraako-waetakari. ³Riima Saulo ikowawitanaka rirori ithonkiri kemijanta-naatsiri. Riyaatashi-piintakiri ipankoki, inoshika-yitziri shirampari, tsinani, maawoeni. Romonkyaa-kaanta-yitakiri.

Ikenkithee-tziro Kameethari Ñaantsi nampitsiki Oshitekii-toniki

⁴Roo kanteencha ikaatzi shiyayita-noonchari, jatayitaki otsipaki nampitsi. Ari ikenkithata-kotakiro Kameethari Ñaantsi. ⁵Ikanta apaani shiyaneen-chari iitachari Felipe, areetaka Oshitekii-toniki. Ikenkithata-kota-paakiri Jeepatzii-toetani. ⁶Tema osheki atziri piyoteen-chari, rowayempitakawo ikenkithatziri Felipe, iñaayitakiro itajonka-wentan-tapaaki. ⁷Retsiyata-kota-kaayitakiri raahashiretziri peyari. Antawo ikaemayitzi peyari ishiyayitaha. Imatakiro retsiyata-kota-kaayitzi kijopookiri, eejatzi tzipitatsiri iitziki, maawoeni. ⁸Rootaki ikimo-shiretan-tanakari ikaatzi nampitawori janta.

⁹Roo kanteencha eenitatsi janta iitachari Simón, sheripiyari naawita paerani. Ramatawitaki osheki atziri janta Oshitekii-toniki. Osheki ikantakaapero-waetaka. ¹⁰Ipinkatha-witakari osheki atziri, osheki jewari, maawoeni, ikanteeyini: “Jame akemijanteri Simón, imatakiro iñaawyaatari Tajorentsi.” ¹¹Okaatzi ikantayitzi Simón isheripiyarin-kakiini, ikemijantzi atziri-paeni ikaatzi ramatawi-yitakiri. ¹²Roo kanteencha areetapaaka Felipe, ikamantan-tapaakiro Kameethari Ñaantsi kenkithata-kotziriri Jesús Jeepatzii-toetani, kenkithata-kotziriri eejatzi Tajorentsi jempe ikantaa ipinkathari-wentantee. Omitsiryaa-yitanaka shirampari-paeni, eejatzi tsinani-paeni.^r ¹³Ari imatzitakawo Simón, ikemijanta-witanaa, omitsiryaa-witaka rirori. Kijokiro rowanakiri Felipe iñaakiri itajonka-wentan-tayitaki. Ari ipampoyaanakiri.

¹⁴Ikanta Otyaantaa-rewopaeni jeekatsiri Aapatziyaweniki, ikema-kotakiri Oshitekii-toni-jatzi ikemijanta-yiteero iñaani Tajorentsi. Rootaki rotyaantan-takariri Pedro eejatzi Juan. ¹⁵Ikanta rareetee-yakani Oshitekii-toniki, ramana-kota-paakari kemijantzin-karipaeni, ojeeka-shiretan-teeyaari Ishire Tajorentsi. ¹⁶Tema apatziro romitsiryaa-tee-takiri

^r 8.12,16 Waerontsi

rawentaa-naari Awinkatharite Jesús. Tekira ojeeka-shiretan-tyaari Ishire Tajorentsi. ¹⁷Ikanta Pedro eejatzi Juan, roteya-patzii-totan-takari rako apaani-paeni. Aripaete ojeeka-shire-yitan-tanakari Ishire Tajorentsi rirori-paeni. ¹⁸Iñaakiri Simón rantakiri Otyaantaa-rewopaeni, ikaatzi roteya-patzii-totan-takari rako, ojeeka-shiretan-tanakari Ishire Tajorentsi, ipinawita-nakari rirori Otyaantaa-rewopaeni, ¹⁹ikantziri: “Irika koriki, pipena naaka pishintsinka, noshiyan-temiri eeroka, nojeeka-shireta-kaantyaariri Ishire tajorentsi nosheninka, noteya-patzii-totan-tyaari nako.” ²⁰Ikantzi Pedro: “¿Ari pitsipateeyaari piyorikite pipeya-shiteeyaa! ¿Poshiya-kaatzi ari pamanantan-takyaawo piyorikite ipashitantari Tajorentsi? ²¹Eero pimatziro poshiya-kotanawo naaka, tema tee pitampatzika-shiretzi iñaakimi Tajorentsi. ²²Pipakahaero pikaariperotaki, pikowa-koteeri Tajorentsi, paminawityaawo aririka ipeyakoteemiro okaatzi pikenkishire-witakari. ²³Niyotakimi naaka, osheki pikija-shire-waetaka. Ari pikanta-piintatyaa pikaaripero-shire-waetzi.” ²⁴Ari rakanaki Simón, ikantzi: “Pinkanta-kowenteena Tajorentsi eero awiji-motantana okaatzi pikanta-kinari.”

²⁵Ikanta Pedro eejatzi Juan, ikaatakiro ikenkithata-kotakiri Tajorentsi. Awijanaki otsipaki nampitsi okaatzi jeekatsiri Oshitekii-toniki, ikamantan-takiro Kameethari Ñaantsi. Ipiyeeyaani Aapatziyaweniki.

Felipe eejatzi Cheenkawooni-jatzi

²⁶Ikanta Ronampiri Tajorentsi, iñaanatakiri Felipe, ikantziri: “Piyaate pikinanaki kirinkanta, pipampi-thatero awotsi poñaachari Aapatziyaweniki roojatzi nampitsiki Shintsi-weniki.” Tema iroka awotsi rootaki kinachari ochempi-mashiki. ²⁷Ari riyaatanaki Felipe. Okanta niyanki awotsi, itonkiyotakari Cheenkawooni-jatzi. Riiperori irika. Riitaki kempoyeeri koriki inampiki opinkathari-wentantzi tsinani iitachari Candace. Ipoñahaa-tyaawo rirori Aapatziyaweniki ipinkathatziri Tajorentsi.^s ²⁸Ipiyaatyaa rirori inampiki, ijeekan-takawo ishiyako-mento, iñaanatziro rojankinari Kamantan-tanirini Isaías. ²⁹Ari oñaana-shiretanakiri Ishire Tajorentsi Felipe, okantziri: “Piyaate, pokaakityaari shiya-koteen-chari.” ³⁰Ikanta riyaatanaki Felipe, ikematziiri Cheenkawooni-jatzi iñaanatziro rojankinarini Isaías. Ari rojampitziri, ikantziri: “¿Pikemathatakiro piñaanatziiri?” ³¹Ikantzi Cheenkawooni-jatzi: “¿Jempema okinika nokemathatero tekatsi yoteenawoni? Pipoki, pitsipatena.” ³²Iroka Jankina-rentsi iñaanatziiri okantzi:

Roshiya-kaetakari rahaetziri ipireetari rowamahaeteri.

Maeritatsi rirori, tee ikaemawaetzi,

^s 8.27 Riiperori irika = Raakithoetziri irika. Tema rootaki rametee-yarini paerani ikaatzi jeeka-wankotziriri pinkathari, raakithoe-tziri, eero rowakaan-tanta ipankoki pinkathari.

Roshiyakari ipireetari itotee-tziro iwitzi.^t

³³ Itsinapashiretakaetakiri kaari kyaaripero okaatzi
ikantakoewitakariri

Riima isheninkapaeni, ¿kantachama riyoteeteri jempe
ikantawaeteeyani?

Tema rashiryahae-takari ijeekawita-paenta jaka kepatsiki.

³⁴ Ikanta riiperori Cheenkawooni-jatzi, rojampita-nakiri Felipe, ikantziri: “Pikantena. ¿Iitaka ikenkithata-kotziri Kamantan-taniri? ¿Riitakima kenkithata-kotacha? ¿Itsipama ikenkithata-kotziri?” ³⁵ Ari retanakawo Felipe ikenkithata-kaanakiri rojankinari Isaías, ikenkithata-kaanakiri Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús. ³⁶ Ikini-mota-paakiro nijaa, ikantzi Cheenkawooni-jatzi: “Iroka nijaa. ¿Eeroma omata nomitsiryaatyaa naaka?” ³⁷ Ikantzi Felipe: “Kyaaripero-rika pikemijantanee, aritaki omatakyya.” Ikantzi Cheenkawooni-jatzi: “Nokemijantzi, riitaki Jesús Jeepatzii-toetani, Itomi Tajorentsi.” ³⁸ Ari raatzinka-kaanta-paakiro ishiyako-mento Cheenkawooni-jatzi. Ayiitanaki apitekiro, jatanaki nijaaki. Ari romitshiryataakari. ³⁹ Ikanta itonkaanee nijaakira, aaneeri Felipe Ishire Tajorentsi. Tee iñaaneeri riiperori Cheenkawooni-jatzi jempe ikinanee Felipe. Roo kanteencha irika atziri osheki ikimo-shiretanaki, jatee. ⁴⁰ Riima Felipe, iñaashitakawo ijeekapae Azoto-ki. Ikanta rawijaki otsipaki nampitsi ikamantan-tayitakiro Kameethari Ñaantsi, roojatzi rareetan-taari Cesarea-ki.

Owakira-shiretee Saulo

(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

9 ¹ Ikanta Saulo, tee ipakayiro rajarii-matari rompojiri kemijanta-
neeriri Awinkatharite. Rootaki riyaaata-shitan-takariri
Ompera-tajorentsi-pero-taarewo, ² ikantakiri: “Pojankinateniri
Ompera-tajorentsi-taarewo jeekatsiri Ontyaamaeriniki, pikanteri:
‘Pishineteri Saulo raayiteri tsipatanariri iiteetziri “Awotsi.” Ikyaaayite
ipiyota-piinteeta, rojjoyiteri shirampari eejatzi tsinani, ramakiri jaka
Aapatziyaweniki.’” ³ Ikanta rareetzi-mataka Saulo Ontyaamaeriniki, ari
romapokakiri morekaneen-tsiri jenokinta, roorentapaakiri ikatziyaakaha.
⁴ Tyaanaki Saulo. Ikematzii ñaawaeta-neentsiri inkitekinta, ikanteetzi:
“¡Saulo! ¡Saulo! ¿Iitaka pikoshekan-tanari?” ⁵ Rakanaki Saulo, ikantzi:
“¡Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?” Ari ikantee-tziri: “Naakataki
Jesús pikoshekani. Eeroka owajankitaa-waetacha, oshiyawakawo
pipatzityaawomi thoyempi-thowari.” ⁶ Tema ompetawaetanaka Saulo
ithaawan-tanakari, ikantanaki: “¡Pinkathari! Iitaka pikoyiri nanteeri
naaka.” Ikantzi Awinkatharite: “Pikatziyee, piyaate nampitsiki. Ari

^t 8.32 ipireetari = owisha = oveja

ikamantee-temirori oetarika panteri.”⁷ Osheki ithaawanaki ikaatzi oyaatakiriri Saulo, tema ikemakiro ñaantsi, tee ñiimae-tyaari ñaawaeteen-tsiri.⁸ Ari ikatziya-witanaa Saulo. Ikoyi rokiryaa-neemi, tee omata raminanee. Rootaki rakathatan-tanakariri itsipayitakari, raanakiri Ontyaamaeriniki.⁹ Ari ijeekaki janta okaatzi mawa kitejeri, tee omata raminee, tee rowaeyaa, tee imiritee.

¹⁰ Ari ijeekiri Ontyaamaeriniki apaani kemijantzinkari iita Ananías. Riitaki ñaanatakiri Awinkatharite imishiwaeroki, ikantziri: “¡Ananías!” Ikantzi rirori: “¡Iita Pinkathari! Jaka nojeeki.”¹¹ Ikantziri: “Piyaate awotsiki iiteetziri ‘Tampatzikari.’ Ari ojeeki ipanko iitachari Judas, ari pojampita-kowenteri iitachari Saulo, riitaki poñaachari nampitsiki Tarso. Ari ijeekiri rirori janta ramana.¹² Nomishimpyaakiri rirori. Ñaakimi pikyaa-shita-paakiri, poteya-patziito-tanta-paakari pako, roojatzi rokiryaa-tanaari aminee kameetha.”¹³ Ikanta ikemaki Ananías, ikantanaki rirori: “¡Pinkathari! Osheki nokema-kotziri irika atziri, tema osheki okowaenkataki okaatzi rantayitakiri Aapatziyaweniki, rowajankitaa-yitakiri kemijanta-neemiri.”¹⁴ Rootaki ipokantari jaka, rotyaanta-tziiri Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo raayiteri ikaatzi awentaa-neemiri.”¹⁵ Ikantzi Pinkathari: “¡Piyaate Ananías! Tema irika atziri riitaki niyoshiitakiri naaka ikenkithata-koteena maawoeni nampitsiki. Ikenkithata-kaeri Israel-paeni isheninkatari rirori, ikenkithata-kahaeri eejatzi itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata, eejatzi inkimitakiri iwinkatharite-paeni.¹⁶ Aritaki nokanta-kaakyaawo naaka ikemaatsi-wenteena rirori.”¹⁷ Ikanta riyaaatanaki Ananías, kyaapaaki pankotsiki jempe ijeekaki Saulo. Ari roteya-patzii-totan-takari rako. Ikantziri: “¡Noyemijantzinkarité Saulo! Rotyaantakina Awinkatharite Jesús, oñaahakimiri awotsiki jempe pikinapaaki. Nopokatzi nokiryaa-kahaemi, ojeeka-shiretan-teemini Ishire Tajorentsi.”¹⁸ Ari oparyanaki rokiki oshiyawitariri shima-pentaki, aminanee kameetha Saulo. Katziyanaka, jataki romitsiryaateeteri.¹⁹ Ikanta rowawaetanaa, roojatzi ishintsitan-taari kameetha. Eepichokiini ijeeki-mota-paentziri kemijantzinkari-paeni Ontyaamaeriniki.

Ikenkithatzi Saulo Ontyaamaeriniki

²⁰ Ari retanakawo Saulo ikenkithatanaki ipiyota-piintaha Judá-paeni, ikantzi: “Riitaki Itomi Tajorentsi iitachari Jesús.”^w ²¹ Tema ipampoyeyanakirini ikaatzi kemakiriri, ikanta-wakaeyani: “¿Kaarima irika kijaneentziriri Aapatziyaweniki ikaatzi awentaa-nariri Jesús? ¿Tema riitaki pokaentsiri jaka rayiri kemijantzinkari janta Ompera-

^u 9.13 kemijanta-neemiri = pitajorentsi-kaani   ^v 9.14,16,21,27,28 Waerontsi

^w 9.20 Jesús = Jeepatzii-toetani = Cristo

tajorentsi-pero-taarewoki?” ²²Eekiro ishintsitanakitzi Saulo ikenkithatanaki rirori tekatsi ithaawantayaa. Tekatsi ikante Judá-paeni nampitawori Ontyaamaeriniki ikemiri Saulo ikantzi: “Irika Jesús riitaki Jeepatzii-toetani.”

Ishiyantari Saulo

²³Okanta imaakotanaki osheki kitejeri, ikanta-wakae-yakani Judá-paeni: “Jame ompojiri Saulo.” ²⁴Ari riyotzimaetaka Saulo ikowaetatzi rowamahaeteri. Tema kitejeriki eejatzi tsireniriki royaawenteetari Saulo okiishitapaaha awotsi rowamahaeteri. ²⁵Ikanta kemijantzin-karipaeni, rotetakiri antawoki kantziri, rowayiita-kotakiri tsireni-paete jakakiroki itantotee-tzirowa nampitsi. Ari ishiyaari Saulo.

Areetaa Saulo Aapatziyaweniki

²⁶Ikanta rareetaa Saulo Aapatziyaweniki, ikowawitaka itsipata-paeyarimi riyotaani Awinkatharite. Roo kanteencha maawoeni kemijantzinkari ithaawan-takari, roshiya-kaatzi tee ikemijanta-perotee rirori. ²⁷Ikanta Bernabé, raapatziya-nakari Saulo, jataki roñaahan-teeri ipiyotaha Otyaantaa-rewopaeni. Ikantapaakiri: “Irika Saulo iñahaeri Awinkatharite awotsiki jatachari Ontyaamaeriniki, ikenkithawaeta-kaakiri. Tema janta nampitsiki Ontyaamaeriniki retanakawo Saulo ikenkithata-kota-neeri Jesús. Tekatsi ithaawan-tanakyaa.” ²⁸Rootaki ijeekan-tapaari Saulo Aapatziyaweniki, inimowaetziri ranashi-waetapaa nampitsiki itsipayita-paari Otyaantaa-rewopaeni. ²⁹Ikenkithata-kota-paeri Jesús Awinkatharite, tekatsi ithaawantayaa. Tema ikenkithata-kaayiteeri Judá-paeni ñaawaetzirori iñaani wirakocha. Roo kanteencha ikowaeyakini rirori rowamayiri.^x ³⁰Ikanta riyotee-yakini kemijantzin-karipaeni, raanakiri Saulo nampitsiki Cesarea-ki. Rotyaanteeri inampiki Tarso.

³¹Ikanta kemijantzin-karipaeni, nampiyitawori iipatsiteki Judá-paeni, Tepoweniki eejatzi Oshitekii-toniki, kameetha ijeekayitane, eekiro rowetsika-shire-pero-tanakityaa, ipinkathataneeri Awinkatharite. Eekiro riyata-nakitzi isheki-perotanaki, okantakaakawo Ishire Tajorentsi.

Retsiyata-kota-kaeteeri Eneas

³²Ikanta riyayitaki Pedro rareetan-tayita nampitsiki-paeni, areetaka Tzimaani-weniki jempe inampiyitawo kemijantzinkari.^y ³³Ari iñaapaa-kiri iitachari Eneas, kijopookiri rirori, kaata-kotaki 8 ojarentsi romaryaa-ka. ³⁴Iñaanata-paakiri, ikantziri: “¡Eneas, retsiyata-kotakahaemi Jesús Jeepatzii-toetani. Pikatziyee, paaneero pomaryaa-mento!”

^x 9.29 ³⁶ iñaani wirakocha = grieho   ^y 9.32,41 kemijantzinkari = itajorentsita-kaeteeri

Ari ikatziya-nakari Eneas. ³⁵Ikaatzi nampitawori Tzimaani-weniki eejatzi Owaapathaariniki, iñaayiteeri ikatziyanaa Eneas, rootaki ikemijantantanakariri Awinkatharite.

Añaantaari Dorcas

³⁶Okanta nampitsiki Owaneenkaarini, eenitatsi apaani kemijantzinkawo oeta Tabita, iñaaniki wirakocha ikantee-tziro “Dorcas.” Iroka tsinani osheki oneshironkatanta-piintzi. ³⁷Okanta apaani kitejeri, mantsiyataki Dorcas, kamaki. Rahaetakiro, ikaawoahiteetakiro, romaryahaeta-paentziro jenokinta opankoki. ³⁸Okanta janta Owaneenkaariniki tee inteena-perotzi ojeeki nampitsi Tzimaani-weniki jempe rareetaka Pedro. Ikanta ikemaeyakini kemijantzinkari ari ijeekiri Pedro janta, rotyaantaki apite atziri ikamanta-kiteri, ikanteri: “Pipokanaki intsipaete Owaneenkaariniki.” ³⁹Jatanaki Pedro. Ikanta rareeta-paaka janta, rahaeta-nakiri jenoki jempe romaryahae-takiro kaminkawo. Inkita-paakiro maawoeni kinankawo, irahaeya-paakani, oñaahayita-paakiro kithaarentsi oshirika-yitziri Dorcas. ⁴⁰Romishitowakiro Pedro maawoeni tsinani-paeni, rotziwerowanaka, amananaka. Ipithoka-shitawo kaminkawo, ikantzi: “¡Tabita, pipiriintee!” Okiryaanee roori, aminanakiri Pedro, ijeekakira. ⁴¹Rakatha-wakotakiro roori, ipiriintakiro. Ikaemayitakiro kinankawo-paeni eejatzi ikaatzi kemijantanaatsiri, iñaayiteero añahae. ⁴²Ikanta ikemakoe-takiro nampitsiki Owaneenkaariniki, osheki kemijanta-nakiriri Pinkathari. ⁴³Osheki kitejeri ijeekawaetanaki Pedro Owaneenkaariniki, ijeeki-motziri iitachari Simón, Mashitsi-pakori.

Pedro eejatzi Cornelio

10 ¹Eenitatsi Cesarea-ki apaani atziri iitachari Cornelio, riitaki reewarite rowayirite wirakocha iiteetziri “Italia-jatzi.” ²Irika atziri ipinkathatziri Tajorentsi eejatzi ikemitari isheninka-paeni. Ipapiintziri ashironkaenkari osheki iyorikite okantawitaka tee isheninkatari. Osheki ramana-piintakari Tajorentsi. ³Okanta apaani kitejeri, tema shaawiityaaki, ari romapoka-kiri Ronampiri Tajorentsi ikyaa-shita-paakiri jempe ijeekaki, iñaawakiri koñaatziro, ikantapaakiri: “¡Cornelio!”^z ⁴Ari ipampoyaanakiri Cornelio, ithaawan-kakiini rojampitakiri, ikantziri: “¡Pinkathari! ¿litaka pikowa-kotanari?” Ikantzi Ronampiri Tajorentsi: “Ikemakimiro Tajorentsi pamanani, iñaakimi pineshironkatanta-piintaki. ⁵Potyaante pomperatani nampitsiki Owaneenkaariniki ramantakyaariri Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. ⁶Riitaki mayimotziriri itsipa Simón, mashitsi-pakori, jeeka-cheraatzirori

^z 10.3 shaawiityaaki = Ooryaa 9

inkaari. Riitaki kamantemini oeta panteri.”^a ⁷Ikanta ipiyanaa Ronampiri Tajorentsi, ikaemaki Cornelio apite romperatani. Ikaemaki apaani owayiri rameentani irika, ipinkathatziri rirori Tajorentsi. ⁸Ikamantakiri okaatzi ikantakiriri Ronampiri Tajorentsi. Rotyaantakiri Owaneenkaariniki.

⁹Okanta okitejeta-manee, tampatzikataki ooryaa, areetzi-matee-yakani Owaneenkaariniki. Ari rateetanaki Pedro ramana jenoki okaa-pankatapaakinta pankotsi. ¹⁰Ikema-minthatakiro itashe, ikowaki royaa, tema owakira ronkotsiteetzi royaari, ari iñaashire-waetakari. ¹¹Iñaakiro ashitaryanaana inkite, rowayiitee-takiro oshiyawitawori antawo maathaantsi-mawo, othatoyitaka opatzi-mawoki. ¹²Eenitatsi osheki inashiyita-chari tsimeripaeni maathantsi-mawoki. Eenitzi-tacha eejatzi ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, eejatzi shiwanki-paeni. ¹³Ikematzii ñaanata-nakiriri, ikantziri: “Pedro, powamayiri irika-paeni, poyaari.” ¹⁴Ari ikantzi Pedro: “Eero Pinkathari. Tee nowapiintari naaka irika-paeni ipinkae-tziri.” ¹⁵Rapiitee-tanakiri Pedro ikantee-tziri: “Ikaatzi noetenteeri naaka, eero piitashi-waetari eeroka ‘Iwinkaetani.’ ” ¹⁶Mawa apiitaka roñaahae-takiri. Ari roepiyee-taneero jenokinta maathantsi-mawo.

¹⁷Antawo okantzimo-shireta-nakari Pedro, ikenkishiryaa-waeta oeta oshiyakaa-wenta-chari okaatzi iñaakiri. Ari rareetee-yapaakani rotyaantani Cornelio, rojampi-kowenta-paakiro ipanko Simón. ¹⁸Ikantee-yapaakini: “¿Ari imayi jaka Simón, iiteetziri Pedro?” ¹⁹Ikenkishiryaako-mintheetawo Pedro okaatzi iñaakiri, ari oñaana-shireta-nakiri Ishire Tajorentsi, okantziri: “Areetapaaka mawa atziri amina-minatzimiri. ²⁰Payiite, pitsipatyaari. Eero pikijo-shireta-waetzi, tema naakataki otyaantziri.” ²¹Roojatzi rayiitanta-paaka Pedro, ikantapaakiri atziri-paeni: “Naakataki pithotyaakotzi. ¿Litaka pamina-minatan-tanari?” ²²Ikanteeyini rirori: “Ari nopoki rotyaantana Cornelio, reewari owayiri-paeni. Tampatzika-shireri rirori, ipinkathatziri Tajorentsi. Raakameethatani pisheninka-paeni Judá-paeni. Riitaki roñaahaka Ronampiri Tajorentsi, ikantakiri: ‘Pikaema-kanteri Pedro ipoki pipankoki, ari pikemiri okaate ikamantemiri.’ ” ²³Ikantzi Pedro: “Pikyee pankotsiki, ari pimaanaki.” Okanta okitejeta-manee, jatanaki Pedro royaata-nakiri ikaatzi pokashita-kiriri. Royaaata-nakiri eejatzi kemijantzinkari poñaachari Owaneenkaariniki.

²⁴Tema maakotaki apaani kitejeri areetee-yakani Cesarea-ki. Oyaawentaka rirori Cornelio itsipayitakari isheninka-paeni, eejatzi raapatziyani-paeni ikaatzi ikaemayitakiri. ²⁵Ikanta rareeta-paaka Pedro pankotsiki, ishitowa-shita-nakiri Cornelio, rotziwerowa-shita-wakari, ipinkathata-wakirimi. ²⁶Roo kanteencha ikantzi Pedro: “Pikatziye

^a 10.6 Otsipayita ñaantsi-paeni

Cornelio, atziri eejatzi naaka, ari noshiyimi eeroka.” ²⁷Ari ikenkithawaeta-kaapaakiri, roojatzi ikyaakaan-tanakariri ipankoki, iñaapaa-kitzii Pedro osheki atziri piyoteen-chari royaawentari. ²⁸Ikantzi Pedro: “Piyoteeyini eeroka naaka Judá-paeni, tee ishineteetana notsipatemi eerokapaeni kaari nosheninkata, tee okameethatzi nokyaa-wankotemi. Roo kanteencha owakira riyotaakina Tajorentsi, tee okameethatzi nokanta-yitemi: ‘Nowinkani eeroka.’ ²⁹Rootaki kaari noshenkaantanaka nopokanaki pikaema-kaantakina. Nimaeka nokoyi niyote oeta pikaema-kaantan-tanari.”

³⁰Ikantzi Cornelio: “Chapinki, maakotaki okaatzi 4 kitejeri, tema shaawiityaaki ikimitaka nimaeka. Nojeeki naaka nopankoki notziwentawo namana. Ari noñaaki apaani atziri oshipakiryaapaki iithaari.^b ³¹Ikantapaakina: ‘Cornelio, ikemakimi Tajorentsi pamanari, riyotziro okaatzi pineshironkatantaki eeroka. ³²Potyaante jatatsini Owaneenkaariniki ramina-kiteri Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. Riitaki mayimotziriri itsipa Simón, mashitsi-pakori nampitawori inkaarecheraaki.’ ³³Intsipaete notyaantaki jatatsini iñeemi, pimatakiro eeroka pipokanaki intsipaete. Irika nimaeka nokaatzi ipiyota-kaakina Tajorentsi. Anjatyaawo pikantenawo okaatzi ikantakimiri Awinkatharite.”

³⁴Ari retanakawo Pedro ikantanakiri: “Ari niyotziri nimaeka omaperotatyaa Tajorentsi tee ramaakiyitziri atziri-paeni. ³⁵Raakameethatziri ikaatzi pinkathata-neeriri, tampatzika-shiretatsiri, okantawityaa jempe-rika inampiyityaawo, kaari nosheninkawita. ³⁶Tema rootaki ñaantsi riyotaa-kiriri Tajorentsi nosheninka-paeni Israel-paeni rotyaantakiri Jesús Jeepatzii-toetani, riitaki Tajorentsi kantakaawori nokenkithata-kotan-taariri Jesús. Riitaki pinkathariwenteerini maawoeni, riitaki jeekakaa-yiteeni kameetha. ³⁷Piyoteeyini eeroka okaatzi awijeen-tsiri iipatsiteki nosheninka-paeni Judá-paeni. Etanakawo Tepoweniki romitsiryaatan-takariri paerani Juan ³⁸irika Jesús, Kashiyakaaweni-jatzi. Riitaki Tajorentsi pakiriri Itajorenka. Tema kijokiro royiri Tajorentsi irika Jesús, rootaki riyaatan-tanakari rirori ineshironkatan-tayitzi, retsiyata-kota-kaayitaki osheki raahashireyitziri peyari. ³⁹Naaka-paeni ñaayita-kiriri okaatzi rantayitakiri Jesús janta Aapatziyaweniki eejatzi maawoeni iipatsiteki Judá-paeni. Noñaakiri eejatzi rowamahae-tanta-kariri, ikentakoe-takiri incha-kotakiki. ⁴⁰Okanta mawatapaen-tsiri kitejeri rowañahaeri Tajorentsi, ikantakaakawo rirori noñaawaeri naaka-paeni. ⁴¹Tee roñaha-panaatyaari maawoeni atziri, apatziro naaka-paeni ikaatzi riyoshiitakiri paerani Tajorentsi kenkithata-koteerini. Tema añahae Jesús, notsipatawaari nowaeyani nirawaeteeyini eejatzi. ⁴²Riitaki otyaanta-kinari

^b 10.30 shaawiityaaki = ooryaa 9

nokaman-tayiteeri maawoeni atziri, nokanteri: ‘Riitaki Jesús rowakiri Tajorentsi iyakowenteerini maawoeni añaayita-tsiri, eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri.’⁴³ Riitaki irika Jesús ikenkithata-kotzi-takari paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki: ‘Ikaate awentahae-yaarini, aritaki ipeyakoteeniri rantayi-witakawo kaari-perori.’^c

⁴⁴Ikenkitha-mintheetzi Pedro, omapoka-shitaka ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi ikaatzi kemijanta-kiriri ikenkithatzi. ⁴⁵Ari ipampoyeyanakirini ikaatzi itsipatakari Pedro iñaakiro ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi kaari isheninkata, okimiwitakawo ijako-perotee-tatyee-nirimi,^d ⁴⁶ikematha-yitakiri iñaawae-yitanakiro otsipajato-tatsiri ñaantsi, rajahaa-wenta-nakari Tajorentsi. ⁴⁷Ikantanakiri Pedro ikaateeyini: “¿Kantachama athañaa-pithatyaari romitsiryaatyaa irikapaeni atziri oshiyaneeri aakapaeni ojeeka-shiretan-tee Ishire Tajorentsi?” ⁴⁸Ari rotyaantakiri romitsiryaateeteri irika-paeni okantakaawo rashiyitaari Jesús Jeepatzii-toetani. Tema osheki ikantawitawaari ikaatzi ikenkithata-kaeri Pedro, ikantzi: “Eero piyaatzita, pijeeki-mowaeta-nakina.”

Ikamanta-paeriri Pedro kemijantzinkari-paeni Aapatziyaweniki

11 ¹Tema kemaki itsipa Otyaantaa-rewopaeni eejatzi itsipa noyemijantzinkaritepaeni nampitawori ipatsiteki Judá-paeni, ikanteetzi: “Ikemijanteero Iñaani Tajorentsi kaari asheninkayita.” ²Ikanta rareewitaa Pedro Aapatziyaweniki, osheki iñaanata-waeri Judá-paeni ikaatzi kemijanta-tsiri.^e ³Ikantawaeri: “¿Iitaka pareetan-tariri kaari asheninkata, pakiyoyitakiri?”^f ⁴Ari retanakawo Pedro ikamantziri jempe okanta opoñaantari. Ikantanakiri: ⁵“Okanta apaani kitejeri janta nampitsiki Owaneenkaarini nojeeki namana, ari noñaashiretakari. Noñaaki oshiyawitawori antawoete maathantsi-mawo, ithatotee-takiro opatzi-mawoki, okinapaakiro jenokinta rowayiitee-takiro roojatzi jempe nojeekaki naaka. ⁶Ari namina-perota-nakiro, noñaaki osheki inashiyita-chari ipireetari, tsimeripaeni, ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, eejatzi shiwankiri-paeni. ⁷Nokematzi ñaanata-kinari, ikantana: ‘Pedro, powamayiri irika-paeni, poyaari.’ ⁸Nokantzi naka: ‘Eero Pinkathari, tema tee namonkota-piintziri naaka irika-paeni ipinkaetanira irika.’ ⁹Ari rapiitee-tanakina, ikanteetana: ‘Ikaatzi noetenteeri naaka, eero piitashi-waetari eeroka ‘Ipinkaetani.’ ¹⁰Mawa apiitaka noñaakiri. Ari roenokae-teero jenokinta okaatzi noñaakiri. ¹¹Roojatzi rareetan-tapaakari mawa atziri aminaminatanari, ipoñaakawo Cesarea-ki. ¹²Ari oñaana-shireta-nakina Ishire tajorentsi, ikantana: ‘Poyaata-nakiri

^c 10.43,48 Waerontsi ^d 10.45 oyaatakiriri Pedro = Totameshitaaniri ^e 11.2 Judá-paeni = Totameshitaaniri ^f 11.3 kaari asheninkata = kaari totameshitaaniri

irikapaeni, eero pikijo-shireta-waetanaki.' Rootaki nomatakiri. Irika 6 noyemijantzinkarite notsipata-nakari. Riitaki notsipatakari nokyaa-wankotakiri apaani atziri kaari asheninkata. ¹³Ikamanta-wakina, ikantana: 'Chapinki, noñaaki Ronampiri Tajorentsi ikatziya-paaka nopankoki, ikantakina: "Potyaante jatatsini nampitsiki Owaneenkaarini riitaki amirini Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. ¹⁴Riitaki kamante-mironi jempe pikantyya pawijakotan-teeyari, pitsipatee-yaari ikaatzi pisheninka-paeni eeroka." ' ¹⁵Ikanta nokenkitha-waeta-kaapaakiri, ari omapoka-shitakari ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi rirori-paeni, roowaetaki ojeeka-shiretan-takae paerani aakapaeni. ¹⁶Ari nokenkishiryaa-nakiro ikantakiri paerani Awinkatharite: 'Imaperotatya Juan romitsiryaa-tantawo nijaa, roo kanteencha ari piñaayitakiro eerokapaeni ojeeka-shiretan-teemi Ishire Tajorentsi kimiwitaka romitsiryaa-tante-mirimi.' ¹⁷Tema riitaki Tajorentsi neshironkatakiriri eejatzi rirori-paeni ikimitakae aakapaeni akemijanteeri Pinkathari Jesús Jeepatzii-toetani. ¿Iitaka nokowan-tyaari naaka nokoshekyaaari Tajorentsi?" ¹⁸Ikanta ikemaeyakini noyemijantzinkaritepaeni nampitawori Aapatziyaweniki, tekatsi ikantee-yanakini. Rajahaa-wentana-kari Tajorentsi, ikanteeyini: "¡Ariwé! ¡Ineshironkateeri Tajorentsi kaari asheninkata! ¡Matacha ipakahaero rirori rantayitziro kaari-perori, raña-shire-yiteeta rirori!"

Kemijantaa-tsiri Antioquía-ki

¹⁹Tema rowamahae-takiri Esteban, ari reteeta-nakawo ikoshekaetari kemijantzinkaripaeni. Rootaki ishiyan-tanakari apaani-paeni kemijantzinkari janta Fenicia-ki, Chipre-ki eejatzi Antioquía-ki. Apatziro ikenkithata-kaeri ikaatzi isheninkata-wakaa Judá-paeni jempe okantakota Kameethari Ñaantsi. Tee ikoyi ikenkithata-kaeri kaari isheninkata. ²⁰Roo kanteencha ari rareete-yakani Antioquía-ki kemijantzinkaripaeni poñaachari Chipre-ki eejatzi Cirene-ki. Ikenkithata-kaapaakiri kaari isheninkata, ikamantakiri Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús, Awinkatharite. ²¹Okantakaakari ishintsinka Awinkatharite irika-paeni, ipakaa-kaakiri itsipa-jatzi atziri rametashi-yitakari. Osheki kemijanta-nakiriri Awinkatharite. ²²Kemaeyakini kemijantzinkaripaeni Aapatziyaweniki okaatzi awijatsiri Antioquía-ki, rotyaantakiri Bernabé iñaakiteri. ²³Ikanta rareetaka Bernabé, iñaapaakiri ikaatzi ineshironkateeri Tajorentsi, antawoete ikimo-shireta-paaki. Ikaminaapaakiri maawoeni roejokiro-shiretan-tyaariri Awinkatharite. ²⁴Tema neshironkatan-taniri rirori Bernabé, rawentaa-shiretari Awinkatharite, ojeeka-shiretantari Ishire tajorentsi. Rootaki isheni-perotan-tanakari kemijanta-neeriri Awinkatharite. ²⁵Ikanta rawijanaki Bernabé, jataki Tarso-ki iñeeri Saulo. ²⁶Iñaapaeri Saulo janta, ramaeri Antioquía-ki. Ari

ijeekimo-waetakiri iyemijanta-kaani-paeni apaani ojarentsi, riyotaa-yitaki osheki atziri. Ari etanakawo Antioquía-ki iitayiitziri kemijantzinkari-paeni “Jeepatziito-weri.”

²⁷Okanta apaani kitejiri, areetee-yakani Antioquía-ki Kamantan-taniri-paeni ipoñaakawo Aapatziyaweniki. ²⁸Ikanta apaani Kamantan-taniri iitachari Agabo, ikatziyanaka ipiyoteeyanira, ikantanaki: “Ari iñahaetaki antawoete tashetsi maawoeni nampitsiki.” Tema Ishire tajorentsi ñaana-shireta-kiriri riyotan-takawori. Rootaki iñeetakiri ipinkathari-wentantari Claudio. ²⁹Rootaki ikenkishiryaaanakari Antioquía-jatzi ineshironkateri noyemijantzinkaritepaeni jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni rotyaanteniri okaatzi ikowakaeriri apaani-paeni. ³⁰Rootaki ranteeya-kirini, ikowakaetakiri Bernabé eejatzi Saulo riitaki aminakaan-teroni. Rotyaanta-kiniri antaripero-paeni janta inampiiteki Judá-paeni.

Rowamahae-takiri Jacobo, romonkyahaetakiri Pedro

12 ¹Ikanta pinkathari Herodes ipatzima-minthatakiri kemijantzinkari-paeni. ²Ikantakaantaki ithatyahaeteri Jacobo, rirentzi Juan. ³Ikanta iñaakiro Herodes kameetha inimotakiri Judá-paeni, raakaan-takiri Pedro. Ari awijayitakiri iroka-paeni roemoshirenkae-tziro rowanta-piintee-tawori ratanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. ⁴Ikanta romonkyaa-kaantakiri Pedro, rowaki ikaatzi 16 owayiri aminakowenterini. Ikenkishiryaa-witaka Herodes roñaahanteri atziri-paeni othonkakyaa-rika roemoshirenkaetawo kitejeri Anonkoryaantsi. ⁵Ijeeka-mintheetzi Pedro jempe romonkyahaetakiri, roetziñaarikotakawo kemijantzinkari-paeni ramanakotari Pedro ineshironkateri Tajorentsi.

Romishitowae-teeri Pedro

⁶Okanta omonkaatzi-mata-paaka raantyaariri Herodes irika Pedro roñaateri atziri-paeni. Ikanta imayira Pedro tsireniriki rojatekakiri apite owayiri, roojotee-tantakari apite eshirotha. Jeekaeya-tsini itsipa owayiri ikyaa-piinteeetzi raminakowentziri. ⁷Ari romapokaka ipokaki Ronampiri Awinkatharite, ikoñeetyakotapaakiri. Rotzinka-merikita-paakiri Pedro, rowakiryaaakiri, ikantziri: “¡Pitzinee!” Tema oparya-shiwaetanaka eshirotha roojotee-tanta-kariri rakoki. ⁸Rapiitakiri ronampiri Tajorentsi, ikantziri: “Powatha-kityaa, pikyaan-tyaari poyiri piitziki.” Imatakiro ikantee-takiriri Pedro. Eekiro ikantatzii ronampiri Tajorentsi: “Piwewiryaa-kotyaa, jame aate.” ⁹Shitowanaki Pedro royaata-nakiri Ronampiri Tajorentsi, tee riyotzi kyaari-pero-rika okaatzi iñiiri, tema kimiwitaka iñaashireta-tyeeyaami. ¹⁰Ikanta rawijanakiri apaani aminako-wentziriri,

§ 12.4 16 owayiri-paeni = ikaatzi 4 owayiri itsipa-yitakari ipiyotakiri

rawijanakiri itsipa. Rareeta-paakawo eshirota-tsiri ashitakowontsi, ashitaryaa-shiwaetanaka. Shitowae-yanakini. Ikanta ranashitee-yanakani, roo itaponeen-tanaka, ari rookaneeri ronampiri Tajorentsi, apaniroeni ranashitanaa. ¹¹Ari ikenkishiryaa-nakari Pedro, ikantanaki: “Ari niyotziri omaperota-tziiri Tajorentsi rotyaantakiri Ronampiri rookakaa-wentaana ikoshekinami Herodes, eejatzi Judá-paeni.”

¹²Jatanaki Pedro opankoki María, riniro Juan, iiteetziri eejatzi Marcos, ari ipiyoteeyani kemijantzinkari-paeni ramaneeyani. ¹³Areetapaaka Pedro ikyaa-piinteetzira, kaemapaaki. Okanta apaani ewankawo iitachari Rode, jatanaki aminiri iitarika kaematsiri. ¹⁴Ari iyowaanteta-waeri Pedro, antawo okimo-shiretanaki, tee ashitaryaa-nakiniri ikyaanta-paakyaari, apatziro opiyanaka inthomoeki okamanta-paaki, okantzi: “Pedro kaematsiri.” ¹⁵Ikantee-tziro ewankawo: “¡Tee pishinki-wenta!” Roo kanteencha eekiro oshintsitatzii ewankawo, okantzi: “Omaperotayaa.” Ikanteeyini rirori: “Aamashitya Ronampiri Tajorentsi, kaari Pedro.” ¹⁶Eekiro ishintsitatzii Pedro ikaemi. Ikanta rashitaryahae-takiniri, iñaatziiri Pedro, ari ipampoyeeyanakirini. ¹⁷Ari rowaanka-nakiro rako Pedro imaeritan-teetyaari. Ikenkithata-kota-nakiro jempe ikanta Tajorentsi romishitowan-taariri. Eekiro ikantana-kitzii Pedro: “Pikamanteri Jacobo eejatzi itsipa noyemijantzinkaritepaeni.” Roojatzi ishitowantanaa, jatanaki otsipaki nampitsi.

¹⁸Okanta okitejeta-manaki, osheki okantzi-motee-yakarini aminakowenta-witariri, tema tee riyotee-yini jempe ikinaki Pedro. ¹⁹Ikantakaantaki Herodes raminamineeteeri, roo kanteencha tee iñeteeri. Rootaki rookoetan-tanakariri aminakowenta-witariri, rotyaantaki owamayirini. Ikanta paata, shitowae Herodes inampiiteki Judá-paeni, jataki inampita-paentyaawo Cesarea-ki.

Ikamantakari Herodes

²⁰Ari ikantana-kityaa Herodes ikoshekari nampitawori Mapiniki eejatzi Shimaaki. Rootaki riyaaatee-yanta-karini iñeeri Blasto, inampina Herodes, ikoyi raapatziyaari, tema ari riyomparita-piinteeyani. Ikanta irika Blasto ikowakaakiri Herodes raakameethata-wakiri. ²¹Monkaata-paaka kitejeri ikaemakaan-takiri Herodes ikenkitha-waeta-kaeri. Ikyanta-nakawo owaneenkawo iithaari ikenkitha-waetanta-piintari, jeeka-paaki ijeekamentoki ipiyotee-yakani, ikenkitha-waetanaki. ²²Ari ikaema-kotziri atziri-paeni, ikantzi: “¡Irinta ñaawaeteen-tsiri, Tajorentsira, kaari atziri!” ²³Tee imateeyaa Herodes roshiya-kaantee-takari Tajorentsi, ithaamentee-takari. Rootaki omapoka-shitan-tanakari romantsiyaakiri Ronampiri Tajorentsi, kiyowaetanaki, kamaki.

²⁴Roo kanteencha, eekiro iyaata-kota-nakitzi iñaani Tajorentsi, eekiro isheki-perota-nakitzi kemijantzinkari-paeni.

²⁵Ikanta Bernabé eejatzi Saulo imonkaatakiro rotyaantan-teeta-kariri Aapatziyaweniki, piyeyaani Antioquía-ki, ari itsipataari Juan iiteetziri eejatzi Marcos.

Retanakawo ikenkithata-kaantzi Bernabé eejatzi Saulo

13 ¹Eenitatsi kamantan-taniri-paeni janta Antioquía-ki jempe ipiyota-piinteeyani kemijantzinkari-paeni, eenitatsi eejatzi yotaantaniri-paeni. Irika ikaateeyini: Bernabé, Simón iiteetziri eejatzi Cheenkari, Lucio Cirene-jatzi, Maneén itsipa-mintharani paerani Herodes eeniro imaenarita-paaki, eejatzi Saulo.^h ²Okanta ipiyowentee-yarini Awinkatharite, itziwentee-yarini, oñaana-shiretakiri Ishire Tajorentsi, ikantakiri: “Piyoyeenari Bernabé eejatzi Saulo, riitaki nokowakaakiri nantawaeta-kaeri.” ³Ikanta ipakaanakiro ramaneeyani eejatzi itziwenteeyani, roteya-patzii-toyitan-takari rako irika-paeni, rotyaantee-yakirini.

Ikenkithateeyini Otyaantaa-rewopaeni Chipre-ki

⁴Ikanta otyaantani Ishire tajorentsi, jateeya-nakini Seleucia-ki, ari rotetee-yanakani riyaaero Chipre-ki. ⁵Aatakotee-yapaakini Salamina-ki. Retapaakawo ikenkithata-paakiro iñaani Tajorentsi jempe ipiyota-piinteeyani Judá-paeni. Arira riyaatzi-tanakari eejatzi Juan ramitako-yiteri. ⁶Ikanta raathaki-ryaanakiro enta-thakitzi othampishi, areetee-yakani nampitsiki Pafos. Ari iñaapaakiri iitachari Barjesús, riitaki sheripiyari Judá-paeni, thaeri irika kamantan-taniri. ⁷Irika sheripiyari raapatziyani pinkathari Sergio Paulo. Yotaniri irika pinkathari. Ikaemakaan-takiri Bernabé eejatzi Saulo, tema ikowa-perotatzii ikemiro iñaani Tajorentsi. ⁸Roo kanteencha irika sheripiyari Barjesús iitachari eejatzi iñaaniki wirakocha Elimas, osheki rotzika-tzikatakiri pinkathari eero ikemijantantawo iñaani Tajorentsi. ⁹Ikanta Saulo, iiteetziri eejatzi Pablo, okantakaa-nakari Ishire tajorentsi, raminanakiri sheripiyari, ¹⁰ikantanakiri: “¡Thaeri! ¡Kaari-perori! Itomi kamaari eeroka. Pimanintakiro kameethari. ¿Eeroma pipakahaero potzika-tzika-yitziro okaatzi tampatzikatzi-motziriri Nowinkatharite? ¹¹Nimaeka rowajankiteemi Tajorentsi, ari pikamampowaakitaki, eero paminawaetee.” Apathakiraanaka, tee ikowichaatanee. Ikowa-kowawitana-ka akathateerini. ¹²Ikanta iñaakiro pinkathari awiji-mota-kiriri sheripiyari, ari ipampoyaanakiri rirori ikemiro ikamantan-teetziro jempe ikanta-kota Awinkatharite Jesús, ikemijanta-perotanaki rirori.

Areetaka Pablo eejatzi Bernabé Antioquía-ki jeekatsiri janta Pisidia-ki

¹³Ikanta rawijanee Pablo nampitsiki Pafos itsipayitakari ikaateeyini, otetanaka riyaaero Perge-ki jeekatsiri janta Panfilia-ki. Riima Juan,

^h 13.1 Herodes = pinkatha-ritatsiri paerani Tepoweniki

tee royaata-neeri, piyanaka rirori Aapatziyaweniki. ¹⁴Ikanta Pablo eejatzí itsipa-paeni eekiro ranashitee-yatzaani roojatzí rareetan-teeyakarini Antioquía-ki janta Pisidia-ki. Okanta kitejeri imakoryaan-teetari, ikyahae-yakini ipiyota-piinta Judá-paeni, jeekaeya-paakini. ¹⁵Ikanta ithonkae-takiro ñaane-tziro rojankinari Kamantan-taniri-paeni eejatzí Ikantakaan-teetani, ikantaki jewatakaan-tatsiri ipiyota-piinteeta: “¡Noyemijantzinkaritepaeni! ¿Eenitatsima pikanteri eeroka-paeni ithaamentan-tyaari asheninka-paeni?” ¹⁶Ari ikatzíyanaka Pablo, itzinaa-wakotanaka imaeritan-teetyaari, ikantanaki: “¡Pikemi nosheninka! ¡Israel-paeni! ¡Ikaatzí pinkathateeriri Tajorentsi!

¹⁷Riitakira Tajorentsi yoyaa-kiriri paerani owaejatziteni, Israel-paeni. Ishinetakiri ijeekan-tawitakari Apitantoniki. Osheki rompera-waetee-takari janta, roo kanteencha Tajorentsi roñaahan-takiro itajorenka, rookakaa-wenteeri. ¹⁸Ojamani ikina-kina-waetaki ochempi-mashiki okaatzí 40 ojarentsi. Roo kanteencha ineshironkata-piintakiri Tajorentsi janta. ¹⁹Okanta paata, ithonkakiri Tajorentsi ikaatzí 7 sheninkata-wakaa-chari janta Owinteni. Rootaki rashita-kahaariri owaejatziteni iroka kepatsi. ²⁰Tema okaatzí nokenkithata-kimiri awijaki okaatzí 450 ojarentsi ojamanitaki. Ari rotyaantakiri Tajorentsi jewayiteerini owaejatziteni. Eekiro riyaa-kaatzíiro Tajorentsi rotyaantaki jewari-paeni roojatzí riweyaanta-paakawori Kamantan-tanirini Samuel. ²¹Roo kanteencha ikowa-kotee-yakirini Tajorentsi itzimi iwinkathari-perotetyaari. Rootaki ikowakan-takariri Tajorentsi asheninkani Saúl, itomi Cis, isheninka Benjamín-paeni. Riitaki pinkathari-wenta-kiriri okaatzí 40 ojarentsi. ²²Ikanta paata Tajorentsi rowinkatharyahaeri Saúl, ipoyaataari ipinkatharita-kahaeri David. Tema riitaki David ikenkithata-kotakiri paerani Tajorentsi, ikantzi:

Noñaakiri David itomi Isaí, inimotakina,

Riitaki materoni rantero nokoyiri naaka.

²³Eenitatsi ikashiya-kaakaeri paerani Tajorentsi rotyaanteeri icharinityaari pinkatharini David, riitaki owawijaako-yiteeni aakapaeni Israel-paeni. Tema irika icharinityaari David riitaki Jesús. ²⁴Tekira ipokiita Jesús, ikenkithata-kotzi-takari Kamantan-tanirini Juan, ikantaki: ‘¡Israel-paeni! Otzimatyee pipiya-shire-yitee, pomitsiryaa-wentee-yaari Tajorentsi.’ ²⁵Tema okapichokita-paaki rowamahae-tantyaariri paerani Juan, ikantanaki: ‘Tee naaka irika Jeepatzii-toetani ikashiya-kaakimiri paerani Tajorentsi. Awotsikitaki ipoki, nopinkatha-perotzitari naaka, tee nokowajeetziro roshiya-kaantena romperatani nomijokyaantyya-nariri ikyaanitari iitziki.’

²⁶¡Noyemijantzinkaritepaeni! ¡Isheninkapaeni Abraham! ¡Maawoeni eerokapaeni itsipa-jatzí pinkathateeriri Tajorentsi! Maawoeni aakapaeni rotyaantakaero iroka Ñaantsi awajakotan-teeyaari. ²⁷Ikaatzí nampitawori

Aapatziyaweniki eejatzi jewaripaeni, tee riyotee-yawakirini Jesús. Maawoeni kitejeri imakoryaan-teetari iñaanawita-piintakawo jempe rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri, roo kanteencha tee riyotakotero jankina-rentsi riiwitaka ikenkithata-koetziri Jesús. Riitaki iyakowenta-kiriri rowamaeteri Jesús, tee riyotzimaeta, imonkaata-kaatyaawo okaatzi ikamantan-takiri paerani Kamantan-taniri-paeni. ²⁸Ipoñaashitaka ikowa-kotakiri Pilato rowamaa-kaanteri Jesús, okantawitaka tekatsi rantani rirori. ²⁹Ikanta imonkaata-kaayitakawo rojankinata-koeta-kiriri paerani, rowatzikaryaa-koteeri Jesús jempe ikentakoe-takiri, rahaeta-nakiri ikiteetziri. ³⁰Roo kanteencha Tajorentsi rowañahaeri. ³¹Ari retanakawo Jesús roñaha-panaataru ikaatzi tsipatakariri paerani ipoñaan-takari Tepoweniki roojatzi Aapatziyaweniki. Osheki okaatzi kitejeri roñaha-panaataru. Riitaki kenkithata-koyiteeriri nimaeka jempe-rika-paeni jempe ijeekayitzi atziri. ³²Riijatzi nokenkithata-kotzimiri nimaeka eeroka-paeni, nokenkithata-tziimiro Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ikashiya-kaakiriri paerani Tajorentsi owaejatziteni. ³³Tema imonkaatakiro Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaantziri, tema rowañahaeri Jesús. Mataka okaatzi rojankinata-koeta-kiriri Mampaan-tsiki apiteta-tsiri, ikanteetzi:

Eerokataki otyomi.

Naaka pipaapa-tetanaa nimaeka.

³⁴Aritaki ikamantzi-tantaka Tajorentsi rowañahaeri Jesús, tee ikoyi oshitzite iwatha jempe ikiteetakiri. Iroka ikantaki:

Tema eeroka ñeeroni okaatzi nokashiya-kaakiriri David.

³⁵Eenitatsi otsipa Mampaantsi ikanteetaki:

Eero pishinetziri oshitzite iwatha Pitajorentsite.

³⁶Omaperotatyaa, kaari David ikenkithata-koete jaka, tema rañaakaa-paentziri Tajorentsi, ari imakoryaaki, itsipataari iwaejatziteni ikitayitaa, ari oshitzi-teeri iwatha. ³⁷Rooma kantako-yiteenchari jaka, rowañahaeri Tajorentsi, tee oshitzitzi iwatha rirori. ³⁸Noyemijantzinkaritepaeni, otzimatyee piyoyitee eeroka-paeni, nokenkithata-kota-tziiri Jesús, riitaki mateerori ipeyakoteemiro pantayi-witakawo kaari-perori. ³⁹Ikaatzi kaari owameetha-shirete Ikantakaantani awaejatziteni Moisés, aritaki ipeyakoteeri Jesús aririka ikemijanta-neeri rirori. ⁴⁰Paamawenteeyaa eeroka-paeni, patsipetawo-kari owajankitaantsi rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

⁴¹Pitheen-kawaetakiri eeroka-paeni Tajorentsi,

Ari pipampoyaawitapaentyaa nimaeka, roojatzi pipeyan-takyaari.

Tema omaperotatyeeeyaa okowaenkate paata oetarika nantzi-moteemiri, Eeromaeta pikemijantziro, itzimawitakyaa kamante-mironi.”

⁴²Ikanta ishitowanee ipiyota-piinteeta irika Pablo itsipatakaru ikaateeyini, osheki atziri kantawaeriri: “Pipiyee otsipaki kitejeri

imakoryaan-teetari, papiitero pikenkithata-kaenawo iroka ñaantsi.”

⁴³Royaatee-yanakirini osheki Judá-paeni eejatzi kaari isheninkata kemijanta-witawori riyotaan-tziri Judá-paeni, ikemijantee-yanakini rirori. Riitaki ikaminaa-yitziri Pablo eejatzi Bernabé, ikantziri: “Poejokirotyaawo ikaminthaa-yiteemiri Tajorentsi.”

⁴⁴Okanta otsipa kitejri imakoryaan-teetari, ipiyotee-yakani osheki atziri ikemijantero iñaani Tajorentsi ikamantanteri Pablo eejatzi Bernabé.

⁴⁵Roo kanteencha iñaakiri Judá-paeni ipiyotee-yapaakani atziri-paeni, ikija-shiretee-yanakani. Ari retanakawo ikosheka-waeta-nakari Pablo, itheenki-mawaeta-nakiri. ⁴⁶Tekatsi ithaawan-tanakyaa Pablo eejatzi Bernabé, ikantanakiri: “Roowitaka kameethatatsi netawakimi eeroka-paeni nokaman-temiro iñaani Tajorentsi, tema eeroka Judá-paeni. Rooma pimanintee-yakironi, eero piñeero rañaa-shireta-kaeteemi. Rootaki nokenkithata-kaantyaariri nimaeka kaari asheninkata. ⁴⁷Tema rootaki ikowakaanari Tajorentsi, ikantakina:

Eeroka nowaki pikoñeetyaa-kotakaayiteeri kaari pisheninkata, Pikenkithata-kaayiri jempe okanta-kota awijakotaantsi. Pithotyahaero maawoeni kepatsi.”

⁴⁸Ikanta ikemaeya-wakini kaari isheninkayita, antawo ikimo-shiretee-yanakini, ikantanaki: “Osheki okameetha-tzi iñaani Tajorentsi.” Tema ithonka ikemijantee-yakini ikaatzi riyoyee-takiri rañaa-shire-yitee.

⁴⁹Tema ithonka ikenkithata-kota-nakiro iñaani Tajorentsi maawoeni nampitsi okaatzi tzimatsiri janta. ⁵⁰Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaminaa-kirori pinkathawo tsinani-paeni tsipata-piintariri Judá-paeni ipiyoteeyani, ari ikimitakiri riiperori-paeni jewatakaan-tatsiri nampitsiki, ikowakanakiri rirorii ikoshekyaaari Pablo eejatzi Bernabé, roemishitoyiri ijeekapaaki inampiki. ⁵¹Rootaki rotekan-tanaawori iipatsi-te iitziki Pablo eejatzi Bernabé riyotan-teetyaari tee ikemijantee-tziri Tajorentsi. Awijanaki janta Iconio-ki. ⁵²Tema antawo ikimo-shiretee-yakini kemijantzín-karipaeni jeekaneen-tsiri, tema omaperotatyaa ojeeka-shire-yitan-tanakari rirori Ishire tajorentsi.

Pablo eejatzi Bernabé riyataki Iconio-ki

14 ¹Ikanta rareetaka Pablo eejatzi Bernabé janta Iconio-ki, ikyeeyakini ipiyota-piinteeyanira Judá-paeni. Ikenkithata-kaapaakiri atziri-paeni jempe ikanta-kota Jesús. Tema osheki Judá-paeni eejatzi itsipa-jatzi atziri kemijanta-neentsiri. ²Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, ikaminaakiri kaari isheninkata ikatsimatan-tyaari. Riitaki kosheka-kariri kemijantzinkari-paeni. ³Rootaki ijeekan-tanakari ojamani irika Pablo eejatzi Bernabé janta Iconio-ki. Tema omaperotatyaa rawentaa-nakari Tajorentsi. Ikenkithata-kaanakiri atziri-paeni jempe okanta-kota retakotanta Tajorentsi. Riitaki

Awinkatharite matakaeriri itajonka-wentantari, rootaki riyotan-tyaari atziri-paeni omaperotatyaa okaatzi ikenkithata-kotziri. ⁴Roo kanteencha ikosheka-wakaanaka ikaatzi nampitawori janta. Eenitatsi aapatziya-nakariri Judá-paeni, itsipa raapatziya-nakari Otyaantaa-rewo-paeni. ⁵Ikanta Judá-paeni itsipayitakariki kaari isheninkata, ikenkitha-waeta-kaakiri jewari-paeni rowajankiteeri Pablo eejatzi Bernabé roojatzi rompojantakyaari. ⁶Roo kanteencha yotaki rirori-paeni, shiyaka ikineeyakini Litra-ki roojatzi Derbe-ki, rootaki nampitsi jeekayita-tsiri Licaonia-ki. Tema ithonka ranashitakawo okaatzi tzimatsiri nampitsi janta. ⁷Ari ikamantan-takirori Kameethari Ñaantsi janta.

Rowamaa-witee-takari Pablo Litra-ki

⁸Okanta janta Litra-ki eenitatsi apaani atziri tee ranashi-nita. Ashi royiro ikijo-pookitzi owakira itzimapaaiki. Ari ijeekaki irika atziri, ⁹ikemijantziri Pablo. Ikanta raminapaakiri Pablo, riyotanaki rawentaa-shireta-tyaari irika atziri aritaki retsiyata-kota-kahaeri. ¹⁰Ari icheraanaki, ikantziri: “¡Pikatziyee, panashitee!” Apathakirotnaa ijapokanaka irika atziri, katziyanaka, anashitanaa. ¹¹Ikanta iñaayitakiro Licaonia-jatzi rantakiri Pablo, ikaemae-yanakini iñaaniki, ikanteeyini: “¡Rayiitzi-motakae tajorentsi roshiyakari atziriwé!” ¹²Roshiya-kaetanakiri Bernabé riitakimi itajorentsi-nirote iiteetziri “Júpiter,” riima Pablo roshiya-kaetanakiri riitakimi itajorentsi-nirote iiteetziri “Mercurio,” tema riitaki Pablo ñaawaetatsi ikenkithatzira. ¹³Ikanta isheripiyarite Júpiter, jeekatsiri iyaapapankote okiishitapaa awotsi nampitsiki, ramaki ipira-paeni eejatzi incha-teyaki-paeni. Itsipatakari itsipajatzi-paeni atziri ikowaeyini rowamayiri ipira-paeni, itayiniri ipinkathateri Otyaantaa-rewo-paeni.ⁱ ¹⁴Ikanta riyotaki Bernabé eejatzi Pablo okaatzi ikenkishiryaari, itzijaa-nakiro iithaari riyotan-tyaari atziri-paeni okowaenkatatzi ikoyi ranteri. Ari rojatekan-tanakari atziri-paeni, cheraanaki, ¹⁵ikantziri: “¿Iitaka pantantyaawori iroka? Atzirira naaka, ari noshiyimi eeroka-paeni. Eero pantashi-waetawo pikoyiri, pikemijanteeri Tajorentsi Kañaanitatsiri. Tema riitaki wetsika-kirori inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi okaatzi tzimanta-yitawori. ¹⁶Riijatzi shineta-kiriri paerani piwaejatzitani rantayitero iñaamata-shiyitari rirori-paeni. ¹⁷Roo kanteencha tee romana-pithatyaari jempe ikantawaeta rirori. Tema riitaki Tajorentsi neshironkata-piinta-kaeri aaka, rowariiro inkani okithokitan-tyaari awankiri-paeni, riitaki payiteerori maawoeni owayitari, ari okanta akimo-shiretantari.” ¹⁸Okantawitaka ikantayiwitakariki atziri-paeni iroka, osheki opomeentsitaka ipaka-kaantyaariri rowamaeniri ipira-paeni itayiniri.

ⁱ 14.13 ipira-paeni = toros

¹⁹Ari rareetee-yapaakani Judá-paeni ipoñaayitaka Antioquía-ki eejatzi Iconio-ki. Ikaminaa-yitapaakiri atziri ikoshekyaaari Pablo. Rootaki ompojante-takariri. Inoshika-nakiri rookakiri othapiki nampitsi, roshiya-kaatzi rowamaakiri. ²⁰Ikanta ipiyowenta-paakari riyotaani-paeni Pablo, ari ipiriinta-naari eejatzi ipiyanaa nampitsiki. Ikanta okitejeta-manaki jataki Derbe-ki itsipata-naari Bernabé. ²¹Ari ikamantan-tapaero Kameethari Ñaantsi janta Derbe-ki, ikemijanta-kaaki osheki atziri. ipoñaashita ipiyaawo Litra-ki, Iconio-ki roojatzi Antioquía-ki. ²²Ari rareeta-naariri ikaatzi ikemijanta-kaakiri, ikaminaa-neeri kijokiro rowaeri Jesús, rawentee-yaari. Ikantaneeri eejatzi: “Otzimatyee añeero osheki akemaatsi-waetyaari akyaantee-yaari jempe ipinkathari-wentantee Tajorentsi.” ²³Tema raminaki ikaate jewayita-tsini jempe ipiyota-piinteeyani, riitaki jewayiteerini ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús. Ikanta ramanakoyitanaari irika-paeni jewari-paeni, itziwenta-yitakari, ikowa-kotakiri Tajorentsi, ikantzi: “Nowinkatharite, paminakowentee-ri irika-paeni ikaatzi awentaa-yitaneemiri.”

Piyaa Antioquía-ki jeekatsiri Tonkaeroniki

²⁴Tema eekiro ranashitayaa Pablo eejatzi Bernabé, rawijanakiro Pisidia-ki roojatzi rareetan-takari Panfilia-ki. ²⁵Ari ikamantan-tanakiro Kameethari Ñaantsi janta, retanakari nampiyitawori Perge-ki, rawijanaki roojatzi janta Atalia-ki. ²⁶Ari rotetanaa roojatzi Antioquía-ki. Tema ari riyoyahae-takiri paerani riyataan-tyaari ikamantantero jempe okanta-kota ikaminthaantee Tajorentsi. Rootaki imonkaatakiri nimaeka rantayitakiro. ²⁷Ikanta rareetaa Antioquía-ki, ipiyota-paeri kemijantzinkari-paeni, ikamanta-paeri okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi, jempe ikanta rawentaa-kaayitaari kaari isheninkata. ²⁸Ari ijeekapaeri Pablo eejatzi Bernabé itsipayita-paari ikaatzi kemijanta-naatsiri.

Ipiyoteeta Aapatziyaweniki

15 ¹Ari rareetee-yakani atziri-paeni janta Antioquía-ki ipoñaayitakawo ipatsiteki Judá-paeni, riyotaa-paakiri kemijantzinkari-paeni, ikantapaakiri: “Noyemijantzinkari-paeni, eerorika pimonkaatziro Ikantakaantani Moisés pitomeshitaa-nityaa, eero pawijako-shire-yitee.” ²Tee inimoritzi Pablo eejatzi Bernabé okaatzi riyotaan-tziri areetapaen-chari, osheki iñaana-minthatakiri irika-paeni. Rootaki ikowanta-nakari kemijantzinkari-paeni Antioquía-jatzi riyaaatee Pablo eejatzi Bernabé Aapatziyaweniki. Apatziro rowetsikaero rirori-paeni awijeentsiri itsipatyaari Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewatziriri kemijantzinkari inampiki. ³Ikanta riyaaatee-yeeni Pablo eejatzi Bernabé ikinaneero Fenicia-ki roojatzi Oshitekii-toniki. Ari

ikamanta-yitaneeri Judá-paeni ikaatzi kemijantaa-tsiri, ikantziri: “Kemijanta-yitee itsipa-jatzi kaari isheninkata.” Tema osheki ikimo-shiretee-yanakini noyemijantzinkarite-paeni Judá-paeni. ⁴Areetee-yaani janta Aapatziyaweniki. Raakameethata-waeri kemijantzinkari-paeni, Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewatziriri kemijantzinkari. Ikamanta-paeri rirori okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi. ⁵Roo kanteencha eenitatsi Inashitantaniri-paeni kemijantaa-tsiri, ikantanaki: “Ikaatzi kemijantaa-tsiri kaari asheninkata, okowa-perotatyaa imonkaateero Ikantakaantani Moisés, itomeshitaa-niteeyaa.”

⁶Ari ipiyotee-yanakani Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni ikenkitha-waeta-kotee-yironi jempe okanta-kota iroka. ⁷Okanta ojamanitaki ikenkitha-waetee-yakini, ari ikatziyanaka Pedro, ikantanaki: “Noyemijantzinkarite-paeni, piyoteeyini eeroka, naaka rotyaantaki paerani Tajorentsi nokenkithata-kaayiteeri Kameethari Ñaantsi kaari asheninkata, rootaki ikemijantan-teeyaari rirori-paeni. ⁸Tema Tajorentsi riyotzi-teero okaatzi akenkishiryaa-yitari, roñaahan-takiro ikoyi eejatzi ojeeka-shiretan-teeyaari Ishire tajorentsi itsipa-jatzi kaari asheninkata ikimitakae aakapaeni. ⁹Tema raakameethateeri Tajorentsi irika-paeni ikimita-kaera eejatzi aakapaeni, tekatsi ramaakite Tajorentsi. Roetenta-shire-yiteeri ikaatzi awentaa-shiretaariri Jesús. ¹⁰¿Kameethata-tsuma pitheenkiro rantakiri Tajorentsi? ¿litaka pikowantari pishintsiteri kemijanta-naatsiri imonkaatero ikantakaan-teetani kaari amataa-jeetzi aakapaeni, kaari imataa-jeete eejatzi owaejatziteni? ¹¹Tema rootaki ineshironkatani Awinkatharite Jesús owawijaako-shire-yiteeri aakapaeni. Ari ikantzita-yitaari eejatzi rirori-paeni.”

¹²Ari imaeriteyanakini maawoeni. Ikematziiri eejatzi Bernabé, Pablo ikenkithata-kotziro okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi inampiki-paeni itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata. ¹³Ikanta ithonkakiro ikamantakiri, ikantanaki Jacobo: “Noyemijantzinkaritepaeni, pikemijanta-wakina: ¹⁴Ikamanta-kaero Simón jempe ikanta Tajorentsi retanta-nakawori riyoyaayitakiri itsipa-jatzi atziri ikemijantan-teeyaariri rirori-paeni.^j ¹⁵Tema rootaki ikenkithata-kaakiriri Tajorentsi paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

¹⁶Aririka awijayitaki iroka-paeni, aritaki nopiyee.

Nopiriinteero ipanko David.

Nopinkatha-ritakaeri icharinityaari ari ikimiteeyaari jempe ikanta rirori nopinkatharitakaakiri.

¹⁷Ari omata iroka, ari raminaminateena itsipa-jatzi atziri, ikantayiteena: ‘Nowinkatharite,’

Ari okantyya nashiyitan-teeyaariri kaari pisheninkata.

j 15.14,17 Waerontsi

18 Ari ikantzi iñaawaetzi Awinkatharite Tajorentsi. Tema riitaki kashiya-kaayita-kaerori iroka-paeni paerani owakira etantana-kawori.

19 Rootaki nokantan-tyaari naaka, tee okameethatzi añakaeri itsipajatzí kaari asheninkata ikaatzi kemijanta-yiteeriri Tajorentsi. 20 Apatziro otyaanteniri jankina-rentsi eero rowantari wathatsi rashita-kaetariri tajorentsi-niro-paeni, eero imayempi-waetzi, eero rowakoyitawo riraa tsimeripaeni. 21 Tema rootaki iroka rojankinari Moisés ikenkithata-kota-piintee-tziri jempe-rika-paeni ipiyota-piinta Judá-paeni kitejeri imakoryaan-teetari. Rootaki retanakari paerani. Rootaki ipakan-tyaawori iroka-paeni eero ikantzimo-shiryaa-kaantari asheninka-paeni.”

22 Ikanta Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni, itsipayitakari kemijantzinkari-paeni, riyoyaaki rotyaanteri Antioquía-ki itsipatanakyaari Pablo eejatzi Bernabé. Irika ikaatzi riyoyaakiri: Judas iiteetziri Barsabás, eejatzi Silas. Riitaki jewatakaa-yitakiriri kemijantzinkari-paeni janta. 23 Riitaki anakironi jankina-rentsi. Iroka okantzi ojankinata: “Noyemijantzinkarite-paeni, naaka-paeni Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni. Nowethee-yimini eero kaari nosheninkayita nampiyitawori Antioquía-ki, Tonkaeroniki, eejatzi Cilicia-ki. 24 Niyotee-yakini eenitatsi poñaayita-noonchari jaka, riitaki oñaashirenka-kimiri janta, ikoyi pimonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani, pitomeshitaa-niteeyaa. Kaarira notyaantani naaka-paeni. 25 Rootaki nokenkitha-waetan-takari jaka, ari niyoyaaki akaatee-yirini jaka, riitaki jatatsini iñeemi itsipatanakyaari etakotanewo Pablo eejatzi Bernabé. 26 Riityitaki atsipewenta-kariri rawentaa-naari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. 27 Notyaanta-kimiri Judas eejatzi Silas. Riitaki kamanta-paakimini maawoeni janta. 28 Tema tee okameethatzi noñaakaa-waetemi eero ka-paeni, tema tee inimoritzí Ishire tajorentsi eejatzi naaka-paeni. Apatziro pantayita-neero okaatzi kowachari. Iroka nokantzi: 29 Eero powayitari wathatsi rashita-kaetariri tajorentsi-niro-paeni. Eero powakoyitawo riraa tsimeri. Eero pimayempi-waetzi. Aririka pimonkaa-yitanakiro iroka, kameethataki. Ari okaatzi.”

30 Ikanta riyaaatee-yanakini ikaatzi jatatsini, areetee-yakani Antioquía-ki. Ipiyota-paakiri kemijantzinkari-paeni, ipapaakiri jankina-rentsi. 31 Ikanta iñaanata-wakiro, ikimo-shiretee-yanakini. 32 Tema Kamantan-taniri irika Judas eejatzi Silas, ithaamenta-kaapaakari noyemijantzinkarite-paeni rojokirotantyaari Tajorentsi, inimoyita-neeri. 33 Okanta ojamanitaki ijeekimo-waetakiri kameetha, rotyaanteeri jempe ipoñaakawo paerani. 34 Roo kanteencha ikowaki Silas ijeekanaki rirori Antioquía-ki.^k 35 Ari ikimitakari Pablo eejatzi Bernabé roojatzi ijeekanaki

^k 15.34 Inashiyita ñaatsipaeni

rirori Antioquía-ki, itsipatakari itsipajatzí-paeni kemijantzinkari, eekiro ikaman Roñaayee-takiriritan-tanaki-tziiro iñaani Awinkatharite.

Pablo rotsiparyaari Bernabé, rapiitakiro riyaatzi ikenkithatzi

³⁶Okanta paata, ikanteeri Pablo irika Bernabé: “Jame apiiteero areetyaari inampiki noyemijantzinkarite-paeni jempe akamantan-takiro iñaani Awinkatharite. Amineeri jempe ikantayita.” ³⁷Ari ikowawitaka Bernabé raanakirimi Juan, iiteetziri eejatzí Marcos. ³⁸Roo kanteencha Pablo tee inimoritzi raaneeri, tema rookawenta-kityaari paerani Marcos janta Panfilia-ki, tee ithotyero Marcos itsipatyaari jempe ikenkithata-kaanta-yitzi. ³⁹Ari iñaana-minthata-wakae-yakani. Ari rotsiparyaa-wakaa-naka. Raanakiri Bernabé irika Marcos, otetanaka ikinanaki Chipre-ki. ⁴⁰Riima Pablo, raminakiri Silas riitaki itsipatyaari rirori. Ikanta ramanakotawaari noyemijantzinkarite-paeni, ikantzi: “Nowinkatharite, nawenteemi eeroka, pikaminthayiri irika.” Ari riyaattee-yanakini. ⁴¹Ikanta ikinanaki Tonkaeroniki roojatzí Cilicia-ki, ikowa-shireta-kaayitakiri rawentee-yaari Jesús ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri.

Timoteo itsipatari Pablo eejatzí Silas

16 ¹Eekiro riyaatatzii rareetanta Pablo, ithonka rareetantaka Derbe-ki eejatzí Lистра-ki. Ari ijeekiri apaani ewankari iita Timoteo, kemijantzinkari rirori. Otomi Judá-paeni, kemijantzinkawo roori, wirakocha ipaapate. ²Ikanta kemijantzinkari-paeni nampitawori Lистра-ki eejatzí Iconio-ki, kameetha ikenkithata-kotakiri irika Timoteo. ³Rootaki ikowanta-nakari Pablo itsipatyaari Timoteo jempe rareetan-tayita. Roo kanteencha riyoteeyini maawoeni Judá-paeni wirakochaha ipaapate. Rootaki raantana-kariri Pablo itomeshitaa-niteri irika Timoteo. ⁴Ikanta ikinayita-naki nampitsi-paeni, ikamanta-yitanakiri kemijantzinkari-paeni rantayiteero okaatzi rojankinatakiri Otyaantaa-rewo-paeni itsipatakari jewari-paeni janta Aapatziyaweniki. ⁵Rootaki rawentaa-perotan-tanakariri Jesús ikaatzi kemijanta-naatsiri janta. Tema eekiro isheki-perota-nakitzi ikaatzi kemijanta-naatsiri maawoeni kitejeri.

Romishimpyaakiri Pablo apaani Macedonia-jatzí

⁶Ikanta Pablo roshinampita-nakiro Frigia eejatzí Galacia, tema tee oshineteeri Ishire tajorentsi ikenkithata-kaante janta Asia-ki. ⁷Roojatzí rareetan-takari janta Misia-ki. Ari ikenkishiryaa-witaka ikinana-kiromi Bitinia-ki, roo kanteencha tee oshinetziri Ishire Jesús riyaaatero janta. ⁸Awijanaki nampitsiki Misia, oerinkae-yapaakani janta nampitsiki

¹ 16.1,3 wirakocha = grieho

Troas. ⁹Okanta otsirenitani, ari imishiwaetaki Pablo, iñaaki apaani Macedonia-jatzi, ikantziri: “Pareetena nonampiki, pineshironka-yiteena.” ¹⁰Ikanta romishimpyee-takiri Pablo, ari nowetsikae-yanakani niyaateeyini Macedonia-ki. Tema niyoteeyini riitaki Tajorentsi kowatsiri niyaate janta, nokaman-teeri Kameethari Ñaantsi ikaatzi nampitawori janta.

Romonkyahaetakiri Filipos-ki

¹¹Ari notetee-yanaani janta nampitsiki Troas, apatziro nowanakiro niyaatziro Samotracia-ki. Okanta okitejeta-manee roojatzi naata-kotan-tapaakari Owakira-weniki. ¹²Ikanta nawijanaki roojatzi nampitsiki Filipos. Tema iroka nampitsi rootaki otzinkami nampitsi Macedonia. Ari inampiyitawori wirakocha poñaayita-chari Roma-ki. Ari nojeeka-waeta-paakiri janta. ¹³Okanta apaani kitejeri imakoryaanta-piintari Judá-paeni, niyaataki nijaa-cheraaki. Noshiya-kaatzi ari ipiyoteeyani Judá-paeni ramanee-yaani. Ikanta nareeta-paaka janta, jeekaeya-paakinani, nokenkitha-waeta-kaapaakiro tsinani-paeni piyotee-yacharini janta. ¹⁴Eenitansi apaani tsinani kemijanta-kinari nokenkitha-waetzi oeta Lidia. Rootaki poñaachari nampitsiki Tiatira. Ari opoki roori iyompari-waeta kithaarentsi kityonka-mawota-tsiri. Opinkathata-piintakiri roori Tajorentsi. Tema ikantakaakawo Awinkatharite okowa-shirete okemijanteri Pablo okaatzi ikantziri. ¹⁵Okanta omitsiryaate-takiro roori eejatzi ikaatzi jeeka-pankotzirori, okantee-yanakinani: “Jame aate nopankoki, ari pimaapaente.” Ari nomatee-yakironi, tema osheki apiipitakina roori okantana.

¹⁶Okanta paata, niyaatee-yakini namana notsipatari Pablo, ari notonkiyotakawo awotsiki apaani ewankawo romperateetani. Tema iroka ewankawo raahashi-reta-tziro peyari, rootaki riyotakaan-tawori oetarika awiji-motziriri atziri. Ari ipineetziriri osheki koriki omperatawori iroka ewankawo. ¹⁷Tema oyaatee-yanakinani iroka ewankawo, ocheraa-naki okaema-kotziri atziri-paeni, okantzi: “¡Irika atziri-paeni romperatani Tajorentsi Jenoki-jatzi, riitaki kamanteemini pawijakotan-teeyaari!” ¹⁸Ari okantatyaa ocheraa-waetzi maawoeni kitejeri iroka ewankawo, roojatzi owatsimaan-takariri Pablo, iñaanatakiri peyari aahashireta-kirori, ikantziri: “Piyaatapi-thateero iroka ewankawo, tema nawentaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki matakae-mironi.” Intsipate ikantanaka peyari riyaata-pithata-neero.

¹⁹Roo kanteencha irika omperatawori ewankawo, riyotanaki eero raantaawo osheki koriki, raanakiri Pablo eejatzi Silas ijeekaeyinira jewari-paeni, jempe ipiyoteeyani atziri. ²⁰Ikantapaakiri jewatatsiri: “Irika-paeni Judá-paeni roñaashirenkakiri asheninka-paeni jaka anampiki. ²¹Riyotaa-shitakari okaatzi rametee-yarini rirori, tee

akowaeyironi aakapaeni ranteetero, tema aakapaeni rojankinata-kotani pinkatha-ritatsiri Roma-ki. ²²Imatzita-nakawo atziri-paeni ashitawori inampi ikoshekakari Pablo eejatzi Silas. Ikantzi jewari: “Pantokoryaa-yiteri, pipajateri.” ²³Ikanta ipakaakiri ipajatziri, raanakiri rowayirite wirakocha romonkyaaakiri. Ikantanakiri aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo-paeni: “Paminako-wenta-peroteri irika-paeni ishiyakari.” ²⁴Ikanta ikemaki aminako-wentan-taniri ikantee-tanakiri, rominkyaaaperotakiri inthomoeki, rawikitzitan-takari tenari-paeni incha-kota.

²⁵Okanta niyankiiteki tsireniri, amaneeya-chani, omampahae-yachani Pablo itsipatakari Silas, kemaeya-tsini itsipa omonkyaa-rewo-paeni. ²⁶Ari omapoka-shitaka omoyekanaka, eewokapaakiro romonkyahaetakirira. Intsipaeete ashitaryaanaka ashitakowontsi, ashitaryaa-shiwaetanaka eshirotha roojotan-teetariri omonkyahaa-rewo. ²⁷Ikanta ikakitanaki aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo, iñaatziiro ashitaryaanaka ashitakowontsi, raa-nakiro rowathaa-mento ikoyi rojateeyaa, roshiyakaatzi shiyayitaka omonkyahaa-rewo-paeni. ²⁸Roo kanteencha ikaema-kota-nakiri Pablo, ikantziri: “¡Eero powashironkaa-waeta, eeniro nojeekaeyini maawoeni jaka!” ²⁹Ari ikaema-kaantaki ootamentotsi, ishiya-perotatyaa ikyaapaaki aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo. Ikanta iñaapaakiri Pablo eejatzi Silas, antawo ithaawan-tanakari, ompetawaetanaka, rotziwerowa-shita-nakari ³⁰Romishitowakiri Pablo eejatzi Silas, rojampitakiri, ikantziri: “Pinkathari, ¿litaka nanteri naaka nawijakotan-teeyaari?” ³¹Ikanteeyini rirori: “Pikemijanteeri Awinkatharite Jesús, aritaki pawijako-shiretee eeroka, eejatzi ikaatzi jeekatsiri pipankoki.” ³²Ari ikenkithata-kaanakiri jempe ikanta-kota Awinkatharite. Tema ikemaeyakini ikaatzi jeekatsiri ipankoki. ³³Tema eeniro oniyaankii-tye tsireniri, raanakiri Pablo eejatzi Silas otsipaki pankotsi. Ari ikiwaeniri raawyahae-takirira ipajawaetee-tziri. Ikanta romitsiryahaetakiri rirori imatzitakari ikaatzi isheninka-yitari. ³⁴Ari raanakiri ipankoki, ipapaakiri rowanawo. Tema kimoshireteeyanakini ikemijanteeri Tajorentsi itsipayitakari isheninka-paeni.

³⁵Okanta okitejeta-manee, rotyaantaki jewari aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo, ikantziri: “Pomishitowaeri Pablo eejatzi Silas.” ³⁶Ikanta amina-kotan-taniri, ikantakiri Pablo: “¡Nosheninka! Ikantakina neewarite nomishitowa-yiteemi. Kantacha piyaayitee kameetha.” ³⁷Roo kanteencha Pablo, ikantanaki rirori: “Naaka rojankinata-kotani iwinkatharite Roma-jatzi. Tema ipajata-kaantakina peewarite ipiyoteeyanira atziri-paeni, romonkyaa-kaantakina. Tee raminawakiro eenitatsi-rika nantani. ¿litaka ikowantari romishitowayiteena romanakaashitena? ¡Tee nokoyi! Pikanteri ipokanaki rirori, riitaki omishitowaenani.” ³⁸Ikanta ipiyanaka aminako-wentan-taniri, ikamanta-paakiri jewari-paeni. Ikanta ikemawaki rojankinata-kotanira

iwinkatharite Roma-jatzi, antawo ithaawae-yanakini. ³⁹Jatanaki jewari-paeni, ikantapaakiri Pablo eejatzi Silas: “Pipeyakoteenawo nowajankitaa-kaantakimi.” Romishitowa-kaanteeri, ikantawaeri: “Piyaayitee, tee nokoyi pijeeki nonampiki.” ⁴⁰Ikanta ishitowanee romonkyahae-takiri, jataki opankoki Lidia. Ari ipokaeyini kemijanta-naatsiri, ithamentaka-shireta-kaayitakari rawentaa-perotyaaari Jesús. Ikanta ipakaakiro, jateeyeni.

Ikoshekanteetaka Tesalónica-ki

17 ¹Eekiro riyaatatzi Pablo eejatzi Silas raretanta. Ikinayitaki nampitsiki-paeni Anfípolis eejatzi Apolonia roojatzi raretantakari Tesalónica-ki jempe ipiyota-piinteeyani Judá-paeni. ²Rootaki rameta-piintakari Pablo, ikyaa-piintzi jempe ipiyota-piinta Judá-paeni. Tema mawa kitejери imakoryaan-teetari riyaa-piintaki janta. Osheki ikenkithata-kaakiri Judá-paeni. ³Riyotaayitziri Jankina-rentsi-perori jempe ikenkithata-koetziri Jeepatzii-totaa-rewo ikami-motante, aritaki rañahae eejatzi. Ikantziri: “Irika Jesús nokenkithata-kotzimiri, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.” ⁴Eenitatsi Judá-paeni kemijanta-nakirori ikamantan-tziri Pablo, rootaki rawentaan-tanaariri Jesús, itsipayitana-kari Pablo eejatzi Silas. Ikemijantee-yanakini eejatzi osheki kaari Judá-paeni pinkatha-witariri Tajorentsi. Ari okimitakari eejatzi rooperori-paeni tsinani-paeni.^m ⁵Roo kanteencha eenitatsi itsipa-paeni Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, tee inimota-nakiri rirori. Raminaki kaari-pero-shireri-paeni atziri. Rotyaantakiri ikaminayiri atziri-paeni nampitsiki ikoshekan-tyaariri Pablo eejatzi Silas. Irika-paeni kaari-pero-shireri ikyaaki ipankoki Jasón inoshikiri Pablo eejatzi Silas, ikoshekan-tyaariri nampitawori janta. ⁶Teera iñaashitari rminamina-witakari pankotsiki, inoshika-nakiri Jasón itsipataa-nakiri itsipa-paeni kemijantzinkari, raanakiri ijeeki jewatatsiri nampitsiki, ikantapaakiri: “¡Areetaka nimaeka jaka anampiki oñaashirenkaan-teentsiri nampitsiki-paeni. ⁷Riitaki Jasón oejeeka-wakiriri ipankoki! Itheenka-yitziro inintakaantani awinkatharite Roma-ki, ikanteeyini: ‘Eenitatsi itsipa pinkathari, iita Jesús.’” ⁸Ikanta ikemaki maawoeni atziri-paeni eejatzi jewari-paeni, tee inimota-nakiri. ⁹Roo kanteencha ikowa-kotakiri Jasón ipinawentyaa eejatzi itsipa-paeni kemijantzinkari, rootaki ipakaan-taariri.

Jataki Pablo eejatzi Silas Berea-ki

¹⁰Okanta otsirenitanaki irika-paeni kemijantzinkari-paeni, rotyaanteeri Pablo eejatzi Silas janta Berea-ki. Ikanta rareetee-yakani janta, ikyaapae

^m 17.4,12 kaari Judá-paeni = griego

ipiyota-piinteeyanira Judá-paeni. ¹¹ Tema irika-paeni Judá-paeni nampitawori Berea-ki, nethaan-taniri irikapaeni tee roshiyari Tesalónica-jatzi. Kimoshiretatsi ikemijantziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús. Roetziñaarikotanakawo maawoeni kitejeri iñaanata-nakiro Jankina-rentsi-perori iñaantyaawori kyaari-pero-rika ikamantee-tziriri. ¹² Tema eenitatsi osheki Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús. Ari ikimitzi-takari eejatzi kaari Judá-paeni, shirampari-paeni eejatzi tsinani-paeni. Tema riiperori irika-paeni inampiki. ¹³ Roo kanteencha ikema-kotakiri Judá-paeni nampitawori Tesalónica-ki, ikamantan-tziro Pablo Kameethari Ñaantsi janta Berea-ki, pokaeya-nakini, ikaminaa-paakiri atziri-paeni ikoshekan-tyaariri Pablo. ¹⁴ Ikanta kemijantzinkari-paeni janta, intsipaete rotyaanteeri Pablo inkaari-cheraaki. Riima Silas eejatzi Timoteo roojatzi ijeekanaki rirori Berea-ki. ¹⁵ Ikanta irika-paeni aaneeriri Pablo itsipatanakari roojatzi rareetan-takari nampitsiki Atenas. Roo kanteencha Pablo ikantakiri kemijantzinkari-paeni oyaatakiriri: “Aririka pipiyee Berea-ki, pikanta-paeri Silas eejatzi Timoteo: ‘Ikantakaan-tzimi Pablo, piyaate intsipaete.’”

Ijeeki Pablo Nampitsiki Atenas

¹⁶ Ikanta ijeeki Pablo nampitsiki Atenas royaawentari Silas eejatzi Timoteo, antawo rowashiretakotanaka iñaayitziri nampitawori Atenas ipinkatha-waetziri tajorentsi-niro-paeni. ¹⁷ Rootaki ikenkitha-waeta-kaanta-kariri Judá-paeni jempe ipiyota-piinteeyani, eejatzi itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata pinkathateeriri Tajorentsi. Maawoeni kitejeri riyaatzi jempe riyompariteeta, ari ikenkitha-waeta-kaayitakiri atziri-paeni ikaatzi iñaayitziri janta. ¹⁸ Tema iñaana-minthatakiri yotaniri-paeni ikantee-tziri Kimoshire-weri-paeni, itsipa ikantee-tziri Ñaako-weri-paeni. Rootaki rojampita-wakaantari irika-paeni, ikantzi: “¿Itaka riyotaan-tziri irika kiñaaniri?” Ikanteeyini itsipa: “Kimitaka ikenkithata-kota-tziiri itajorentsi-nirote itsipa-jatzi atziri.” Rootaki ikantan-tayitari tema ikamantan-tatziro Pablo Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús, rañaantaari.ⁿ ¹⁹ Ari raanakiri janta jempe ipiyota-piinteeyani yotaniri-paeni, iiteetziro “Areópago”. Rojampitakiri, ikantziri: “Anjatyaa pikaman-tenawo okanta-kota owakirari pikenkithata-kotziri? ²⁰ Tema pikamantan-takiro nonampiki kaari nokema-piinteeyini. Nokoyi niyoteeyini oetarika kanta-kota-chari.” ²¹ (Tema irika-paeni nampitawori Atenas eejatzi areetzinkari-paeni janta, osheki iñaamatakawo ikemijantero owakirata-tsiri ñaantsi, imatantyaawo rirori ikamantantero.)

ⁿ 17.18 Kimoshire-weri-paeni = epicúreos = riyotaan-tziro kowaperota-chari akimo-shireta-waete; Ñaako-weri-paeni = estoicos = riyotaantzi otzimatyee añaaako-perota-nityaa.

²² Ari ikatziyanaka Pablo ipiyowentee-takari, ikantanaki: “Ayompari, noñaakimi naaka eenitatsi osheki pitajorentsi-tetari pipinkathata-piintziri. ²³ Nanashitakawo maawoeni pinampi, noñaakiro pitaapokimento-paeni. Eenitatsi apaani pojankinatakiri, pikantzi: ‘TAJORENTSI KAARI RIYOTEETZI.’ Riijatzi nokenkithata-kotzimiri naaka irika Tajorentsi pipinkathatziri eeroka-paeni, kaari piyoteeyini eejatzi. ²⁴ Riitaki irika Tajorentsi wetsika-kirori kepatsi eejatzi ikaatzi tzimanta-yitawori. Riitaki ashitawori inkite eejatzi kepatsi. Tee ijeekantawo tajorentsi-panko rowetsikani atziri-paeni. ²⁵ Tee ikoetyaa-waetzi rirori rowetsikae-tantyyaa-nariri oetyaa-rika. Tema riitaki añaakaeriri maawoeni atziri, riitaki añaenkata-kaetariri, ipantziro maawoeni ikowityaa-haetziri. ²⁶ Riitaki wetsika-kiriri etanakawori atziri, riitaki oshekyaa-kiriri, ithonka inampita-nakawo maawoeni kepatsiki. Ikamantzi-takari Tajorentsi jempe okaate rañaayite, jempe-rika-paeni inampiyityaawo. ²⁷ Rootaki rantanta-yitakawori iroka, raminamina-tantee-yaariri. Okimiwitakawo ipampi-pampywaeta-tyeemi raminamina-waetziri. Aritaki iñaahaeri. Tema tee inteenatzi ijeeki Tajorentsi ari itsipayitee maawoeni aakapaeni. ²⁸ Riitaki añaakaa-yiteeri nimaeka, ishewata-kaayitee, riijatzi jeekakaa-yiteeri. Rootaki ikantzi-takari paerani kenkithata-kaanta-tsiri pisheninka, ikantaki: ‘Omaperotatya, aakataki itomyaayi Tajorentsi.’ ²⁹ Tema kyaaryoo rashiyitee Tajorentsi, tee okameethatzi roshiyaari irika oshiyakaa-wontsi rowetsikani atziri-paeni, rowetsika-yitziri ooro, koriki, mapi, eejatzi okaatzi ikenkishiryaari rowetsika-yiteri. ³⁰ Tema paeranitaki ipeyako-yiteeri Tajorentsi ikaatzi antashi-waeta-kawori iroka-paeni, okantakaan-tziro tee riyotee-yanitzi okaatzi rantziri. Roo kanteencha ikanteeri nimaeka Tajorentsi maawoeni nampitawori kepatsiki, ikantziri: ‘Pipakahaero kaari-perori pametashi-yitari.’ ³¹ Tema riyoyaaki Tajorentsi apaani atziri, riitaki rotyaanteeri raminako-yiteero okaatzi antayitakiri. Aritaki riyotaki rirori Tajorentsi jempe-paete imateero. Tema roñaaha-kaeri Tajorentsi irika atziri rowañaahaeri ikamawitaka.”

³² Ikanta ikemaki ikenkithata-kotakiri kaminkari rañaahae, eeniyitatsi theenkana-kiriri. Riima itsipa-paeni, ikantanakiri: “Ari apiitero paata pikenkithata-kotenawo iroka.” ³³ Ari ishitowa-pithata-nakiri Pablo irika-paeni. ³⁴ Roo kanteencha eenitatsi kemijanta-neeri Jesús. Riitaki oyaatana-kiriri Pablo. Eenitatsi apaani tsinani tsipata-kariri ikaatzi kemijanta-naatsiri, oeta Dámaris. Ikemijantzitanaka Dionisio, riijatzi apaani itsipawitari ipiyota-piinta Areópago.

Areetaka Pablo Corinto-ki

18 ¹ Ikanta rawijaki Pablo ijeekawita-paaka nampitsiki Atenas, jataki Corinto-ki. ² Ari iñaapaakiri apaani isheninka Judá-paeni iitachari Aquila, Ponto-jatzi irika. Owakira rareeta-ka Aquila

itsipatawo Priscila, iina, ipoñaakawo Italia-ki. Tema ikantakaanta-kitzi iwinkatharite Roma-jatzi, iitachari Claudio, ishitowae maawoeni Judá-paeni inampiki. Ari riyataki Pablo rareetyaari Aquila eejatzi Priscila. ³Iñaapaakiri roetziñaarikotawo ishirika-yitziro tonta-mawota-tsiri maathantsi, ipankoetari. Rootaki ijeekan-tapaakari Pablo itsipatyaaari rantawaete. Tema rootaki rantawaetziri paerani Pablo. ⁴Ari ikantapiintatyaa Pablo riyatazi ipiyota-piinteeta kitejeri imakoryaan-teetari, ikenkithatakaa-piintakiri Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, kowatsini ikemijanteeri Jesús.^o

⁵Ari ipokakiri Silas itsipatakari Timoteo roojatzi Macedonia-ki. Ikanta rareete-yapaani, ikenkithata-kaakiri Pablo irika-paeni Judá-paeni Kameethari Ñaantsi, ikantziri: “Irika Jesús, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.” ⁶Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaari inimotzi ikijaneenta-nakiri Pablo, inina-waeta-nakiri. Ari rotekaneero iithaari Pablo riyotan-tyaari imaninta-tziiri, ikantaneeri: “Aririka rowajankitaakimi Tajorentsi, eero ka kanta-shityaawoni, teera naaka. Nimaeka nomateri kaari asheninkata nokenkithata-kaayiteeri.” ⁷Awijanaki Pablo ipankoki apaani atziri iitachari Justo, ipinkathata-piintakiri Tajorentsi rirori. Irika Justo ijeeka-nampitziro ipiyota-piinteeyani Judá-paeni. ⁸Ikanta Crispo jewatatsiri ipiyota-piinta Judá-paeni, ikemijanta-nakiri Awinkatharite Jesús, imatanakiro eejatzi ikaatzi jeekatsiri ipankoki. Ari ikimitakari osheki Corinto-jatzi, tema ikemakiro okaatzi ikantayitakiri Pablo, ikemijantanaki, romitsiryateetaki. ⁹Okanta apaani tsireniri iñaanatakiri Pablo Awinkatharite, romishimpyaakiri, ikantziri: “Tekatsi pithaawantyya pikaman-teeri atziri-paeni iroka ñaantsi, eero pimaeritzi. ¹⁰Tema naaka tsipatemini, tekatsi kemaatsita-kaawaetemini jaka. Jaka nampitsiki eenitatsi osheki nashiyitari naaka.” ¹¹Rootaki ijeekantanakari Pablo janta Corinto-ki riyotaan-tziro iñaani Tajorentsi, tema awijaneentanaki apaani ojarentsi.^p

¹²Tema riitaki Galión jewatatsiri janta antawoki kepatsi iiteetziri Acaya, aripaete retanakawo Judá-paeni ikoshekari Pablo. Raanakiri pinkathariki. ¹³Ikantapaakiri: “Irika atziri ikinakaa-shitakawo riyotaayi-tziri atziri-paeni ipinkathateeri Tajorentsi, ipiyathatakawo ikantakaan-teetziri.” ¹⁴Ikoyi iñaawaeta-nakimi Pablo, ikantanakiri Galión irika Judá-paeni: “Roorika pikenkithata-kotzi ronpojantakirika irika atziri, aritaki nokemijantakimi pikantenari. ¹⁵Roo kanteencha roorika pikanta-wakaa-wentari okaatzi piñaawae-yitziri, pipaeryaawaetziro waerontsi, roorika pikanta-wakaa-wentari piitashi-waetari: ‘Ikantakaan-teetani.’ Apatziro piyotee-yironi eero ka jempe pikantero,

^o 18.4 kaari Judá-paeni = griego   ^p 18.11 awijaneenta-nakiro apaani ojarentsi = apaani ojarentsi eejatzi 6 kashiri.

tee nokowaeyironi naaka.” ¹⁶ Romishitowa-kaanteeri jewari Galión maawoeni. ¹⁷ Ikanta ñaawaeta-tsiri jewariki roteeya-nakiri Sóstenes, riitaki jewatakaan-tatsiri ipiyota-piinta Judá-paeni. Ipajawaeta-nakiri. Roo kanteencha Galión, tee ikoyiro okaatzi awijayitatsiri.

¹⁸ Osheki kitejeri ijeekawaetanee Pablo janta Corinto-ki. Ikanta rowethata-naari kemijantzinkari-paeni, jatee Tonkaeroniki. Royaata-nakiri Aquila eejatzi Priscila. Ikanta rareetaka Cencrea-ki, rootaki awochaate nampitsi Corinto. Ari rameeta-nakiro iishi Pablo, tema eenitatsi ikashiya-kaariri Tajorentsi. Oteteeya-nakani amaatako-mento-tsiki, jatee Tonkaeroniki. ¹⁹ Ikanta rareeta-paaka awochaateki Efeso, tee itsipata-paeyaari Pablo irika Aquila eejatzi Priscila. Jataki apatziro rowanakiro ipiyota-piintaha Judá-paeni. Ari ikamanta-paakiri Judá-paeni jempe ikanta-kota Jesús. ²⁰ Ikowako-witakari Judá-paeni ojamani ijeekanaki, roo kanteencha Pablo tee ikoyi. ²¹ Rowethata-naari ikaateeyini, ikantaneeri: “Riirika Tajorentsi kowatsini, ari nopiye noñahaatemi. Tema okowa-perotatyaa nareeteeyaa Aapatziyaweniki roemoshirenkaeta.” Ari rotetanaari janta Efeso-ki, jatee.

Piyaa Pablo Antioquía-ki riyaatatzii ikenkithatzi

²² Ikanta rareetaka Cesarea-ki, awijapaaki rowethatari kemijantzinkari-paeni. Ipoñaa rawijanaki roojatzi nampitsiki Antioquía-ki. ²³ Tee ojamanitzi ijeekapae Pablo Antioquía-ki. Jataki rareetanta Galacia-ki eejatzi Frigia-ki, ithamentaka-shireta-kaapaari kemijantzinkari-paeni roejokirotyaari Jesús.

Ikenkithatzi Apolos Efeso-ki

²⁴ Okanta janta Efeso-ki, ari rareetaka apaani Judá-paeni iitachari Apolos, ipoñaakawo Alejandría-ki. Riyotziro ikenkitha-waetzi kameetha, ithamenta-kaayitari atziri. Tema riyota-kotziro kameetha Jankina-rentsi-perori. ²⁵ Riyotako-perotziri Apolos jempe ikanta-kota Jesús. Ithaamentakayitari atziri, riyoteeri kameetha okaatzi ikema-kota-kiriri Jesús. Ari iweyaari riyota-kotziri. Roo kanteencha, tee iriyotakoperotziro jempe okanta-kota omitsiryataantsi, apatziro riyotziro okaatzi riyotaan-takiri Juan. ²⁶ Okanta apaani kitejeri, rawentaakawo okaatzi riyota-kota-neeri, retanakawo ikenkithata-kaantzi Apolos ipiyota-piinta Judá-paeni. Roo kanteencha okemakiri Priscila eejatzi Aquila, raanakiri Apolos, riyotaakiri jempe ikanta-kota iitziri rirori-paeni “Rawotsite Tajorentsi”. ²⁷ Tema ikowatzii Apolos rareetantyyaa maawoeni janta Acaya, ikantakiri kemijantzinkari-paeni Efeso-jatzi ipawakiri apaani jankina-rentsi raakameethatan-tyaariri nampitawori janta Acaya. Ikanta rareetaka Apolos janta, osheki ithaamenta-kaapaakari kemijantzinkari-paeni ikaatzi riyoshii-yiteeri Tajorentsi ikemijantan-taariri Jesús. ²⁸ Tema

osheki ikoshekakari Apolos irika-paeni Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, rotsinampaakiri, tema riyotaakiri Jankina-rentsi-perori jempe ikenkithata-koetziri Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki riyota-kotan-taariri irika Jesús, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.

Areetaa Pablo Efeso-ki

19 ¹Ikanta ijeeki Apolos janta Corinto-ki, anonkanakaPablo ochempi-mashi, areetaka Efeso-ki. Ari iñaapaaki kemijanta-witaa-chari. ²Rojampita-paakiri: “¿Ojeeka-shiretan-takimi Ishire tajorentsi owakira ikemijanta-kaetakimi?” Ikanteeyini rirori: “Tee. ¿Oetaka kanta-kota-chari? ¿Iitaka ikantee-tziri Ishire tajorentsi?” ³Ari ikantzi Pablo: “¿Iitaka pomitsiryaa-wentakari pikemijanteera?” Ikanteeyini rirori: “Roo nomitsiryaa-wenta okaatzi riyotaan-takiri Juan.” ⁴Ikantzi Pablo: “Paerani romitsiryaaatakiri Juan atziri-paeni ikaatzi pakaa-neerori kaari-perori. Roo kanteencha ikantaki eejatzi Juan: ‘Pikemijanteeri pokatsini poyaata-paakinani.’” Riitakira Jesús ikenkithata-kotakiri. ⁵Ikanta ikemaeyakini irika-paeni, romitsiryaa-wenta-nakari Awinkatharite Jesús, rawentaa-nakari. ⁶Opoñaashita roteya-patzii-toyitakiri Pablo, ojeeka-shiretan-tanakari rirori-paeni Ishire tajorentsi. Iñaawaeta-nakiro otsipajato-yitatsiri ñaantsi. Ikamantan-tanakiro ñaantsi riyotakaa-neeriri Tajorentsi. ⁷Tema ikaateeyini 12 atziri roteya-patzii-toetakiri.

⁸Ari ikanta-piintatya Pablo ikyaayitzi ipiyota-piinteeyani Judá-paeni kitejeri imakoryaan-teetari, ikaatzi mawa kashiri ikenkithata-kaantaki. Tekatsi ithaawantya, riyotaan-tayitaki jempe ikanta Tajorentsi ipinkathari-wentantee. ⁹Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kijoshiretaneen-tsiri, tee ikoyi ikemijanteeyini. Riitaki kaminaa-kiriri atziri-paeni ikijima-waeteri kemijanta-neeriri “Awotsi.” Ikanta riyotaki Pablo, tee itsipata-naari ipiyota-piinteeyani irika-paeni. Apatziro itsipayitanaari ikaatzi ikemijanta-kaayiteeri. Ari retanakawo ipiyoteeyani iyaapapankoteki iiteetziri “Tiranno.” Ari riyotaa-piintakiri maawoeni kitejeri. ¹⁰Ari ikanta-piinta-tziro riyotaa-yitakiri, awijaki okaatzi apite ojarentsi. Tema osheki ikaatzi kemakoteeriri Awinkatharite Jesús janta Asia-ki, Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, maawoeni.

¹¹Ikantakaakari Tajorentsi irika Pablo, osheki itajonka-wentantaki Efeso-ki. ¹²Eenitatsi atziri aanakirori maathaantsi roteeya-piintziri Pablo, itziritan-takari mantsiyari-paeni, etsiyatakota-kaayiteeri mantsiyari. Omatzitakari etsiyata-kota-kaayiteeri raahashireyitziri peyari. ¹³Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni jataneen-tsiri nampitsiki Efeso, ikowawita retsiyata-kota-kaayiteerimi raahashireyitziri peyari. Iroka ikantziri iñaanatziri peyari: “¡Tema eenitatsi itajorenka Jesús rawentaari Pablo,

nokoyi piyaa-tapithateeri paahashireyitziri!”¹⁴ Rootaki imawitakari ikaatzi 7 Judá-paeni, itomi iitachari Esceva, jewawitariri ompera-tajorentsitaawewo.¹⁵ Roo kanteencha rakanakiri peyari-paeni, ikantziri: “Niyota-kotziri Jesús, niyota-kotziri Pablo. Rooma eeroka-paeni, tee niyotzimi!”¹⁶ Ari rakotanaki raahashiretziri peyari, roteeya-nakiri kowawita-chari retsiyata-koteeri, rompoja-waetakiri. Imaperotakiri rompoja-waetakiri, otzimatyee ishiyee, kaanki-merekiri raretee-yaani ipankoki, antawo rowatsinaawaetakiri iwathaki.¹⁷ Ithonka ikemaeyakini nampitawori Efeso-ki, Judá-paeni eejatzi kaari isheninkata. Osheki ithaawan-tanakari. Rootaki ikemijantan-tanakariri Awinkatharite Jesús maawoeni janta.^r¹⁸ Ari ipokanaki ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, ikamanta-koyita-paakiro iyaari-peronka.¹⁹ Riima ikaatzi sheripiyari-witachari, ramayita-paakiro jempe iñaanata-kota-piintziro, iñaakiri maawoeni atziri itaayita-paakiro. Ikanta raminee-takiro jempe-rika okaatzi opinatari itaayitakiri, areetaka ikaatzi: 50,000 ikithoki koriki.²⁰ Eekiro ikemako-peroe-tanaki-tziiri Awinkatharite.

²¹ Okanta iñahaetakiro iroka-paeni, ari ithankitanee Pablo rareetantyyaa Macedonia-ki eejatzi janta Acaya-ki. Ipoña rawijanaki roojatzi Aapatziyaweniki. Ikanta-shiretzi: “Aririka niyaataki Aapatziyaweniki ompoñaashitya nawijanaki Roma-ki.”²² Rootaki rotyaantan-takariri Timoteo eejatzi Erasto riyate Macedonia-ki, riitaki irika apite amitakota-piinta-kiriri. Roojatzi ijeekanaki rirori Asia-ki.

Ikoshekanteeta Efeso-ki

²³ Okanta Efeso-ki ikoshekae-takari ikaatzi awentaa-naariri iiteetziri “Awotsi.”²⁴ Ipoñaakaantawo iitachari Demetrio, eshiropakori rirori. Eenitatsi osheki ratzirite, riitaki wetsikiriri oshiyakaawo iryaani oyaapapankote tajorentsi-niro “Diana.” Riitaki raantari osheki koriki.²⁵ Ipiyotakiri Demetrio maawoeni ratzirite eshiropakori-paeni eejatzi itsipa-paeni oshiyariri rirori rowetsika-waeyitzi. Ikantaki Demetrio: “¡Atziri-paeni! Piyoteeyini eeroka rootaki añaantari aakapaeni iroka antawaeri.²⁶ Roo kanteencha akema-kotakiri iiteetziri Pablo, roñaashirenkakiri osheki atziri jaka Efeso-ki eejatzi maawoeni nampitsi okaatzi tzimatsiri Asia-ki, ikantayitzi: ‘Tajorentsi-niro irika rowetsikani atziri, tee riroperotzi.’ Tema osheki atziri kemijanta-kiriri.²⁷ Tee apatziro roñaashirenkayitee aaka eero ramananta-peroe-teeri owetsikani, rootaki oñaashirenka-peroteeri opeyakoteeyaa rooperori atajorentsita Diana, ikemakoe-tziiro maawoeni nampitsiki okaatzi tzimatsiri jaka Asia-ki. Aamaashitya aritaki ipakahae-tanakiro ipokaetzi oyaapapankoteki.”

²⁸ Ikanta ikemaeyakini ratzirite, antawo ikijeeya-nakani, ikaemaeyanakini ikantziri: “¡Antawo iroka Diana, atajorentsita aakapaeni

^r 19.17 kaari isheninkata = griego

Efeso-jatzzi!”²⁹ Ari rakisheenkae-yanakani atziri ikaemae-yanakini. Roteeya-paakiri itsipata-piintari Pablo iitachari Gayo eejatzi Aristarco, Macedonia-jatzzi. Raanakiri jemme ipiyota-piinteyani atziri.³⁰ Ikowawitaka ikyaapaakimi Pablo, teemaeta ishinetziri iyemijanta-kaani-paeni ikyyee.³¹ Eenitatsi jewari-paeni raapatziyani Pablo, ikantakiri: “Eero pimatzitawo pikyee eeroka janta.”³² Okanta janta jemme ipiyoteeyakani, osheki icheraa-cheraatee-yakini, teemaeta riyotee-yanitzi oeta ipiyowentee-yarini. Ikaema-kaema-waeta-shiteeyani.³³ Eenitatsi Judá-paeni ñaakiriri Alejandro rojatekaka ipiyotee-yakani, ishintsitakiri iñaawaete. Ari itzinawakotanaka Alejandro imaeritan-tawakyaari atziri-paeni, ikenkitha-waeta-kaawitakari.³⁴ Roo kanteencha riyotee-yakini atziri-paeni isheninka Judá-paeni Alejandro, eekiro riyaata-kaanakitziiro ikaemaeyini, ojamani ikantaka ikaemi, ikanteeyini: “¡Antawowé iroka Diana, atajorentsita aakapaeni Efeso-jatzzi!”^s ³⁵ Ari ikatziyanaka rojankinariyaan-tzite nampitawori janta, romaeryakiri, ikantziri: “Efeso-jatzzi, naaka-paeni amina-kowentzirori oyaapapankote atajorentsita Diana, eejatzi oshiyakaawo poñeenchari jenokinta.”³⁶ Maawoeni iyoteeyini, eero pikaema-kaemata-shiwaeta. Pimaeritawaki, pikenkishireeyaani kameetha.³⁷ Tema irika-paeni atziri pamayitakiri jaka, tee rowaariperotziro oyaapapankote atajorentsita, eejatzi tee ikijima-waetziro.³⁸ Ikoyi-rika rowajankitaa-kanteri Demetrio eejatzi ratzirite, raanakiri ikenkitha-waeta-kaeri jewari, riiitaki amina-koterini okaatzi oñaashirenka-kiriri.³⁹ Eenitatsi-rika otsipa kowachari ayota-kotero aakapaeni, otzimatyee apiyoteri maawoeni jewari-paeni, ramina-kotantyaawori.⁴⁰ Tee okameethatzi rakisheen-kawaetyaa atziri-paeni nimaeka. Aritaki rowajankitaa-wenta-kaero akoshekantaka. Eero otzimi akanteri apiyako-wentan-tyaari.”⁴¹ Ikanta ithonka-nakiro iñaawae-yitakiro iroka, rotyaanteeri maawoeni atziri.

Jataki Pablo Macedonia-ki eejatzi Grecia-ki

20 ¹ Okanta okaatapaaki rakishee-nkateeyani atziri, ipiyotakiri Pablo ikaatzi kemijanta-neentsiri, ikaminaa-yitaneeri. Ari rowethata-naari maawoeni, jataki Macedonia-ki. ² Tema ithonka rareetakari inampiki-paeni ikaatzi kemijanta-naatsiri janta, ikaminaa-yitaneeri. Roojatzi ikinanta-nakari Grecia-ki. ³ Ari ijeekawaeta-paakiri janta ikaatzi mawa kashiri. Ikanta rotzi-mataa riyaatan-teeyaari Tonkaeroniki, ari ikemaki, ikanteetzi “Rajaryaa-tziimi Judá-paeni rowamayimi aririka pareetakyaa janta.” Rootaki ipiyanta-naari Macedonia-ki. ⁴ Eenitatsi tsipata-naariri: Sópater, itomi Pirro poñaachari Berea-ki; Aristarco, eejatzi Segundo poñaachari Tesalónica-ki; Gayo,

^s 19.34 ojamani ikantaka ikaemi = apite hora okaatzi ojamanitaki

poñaachari Derbe-ki; Timoteo, Tíquico, eejatzi Trófimo poñaachari Asia-ki. ⁵Ari reewatee-yanakini irika-paeni janta nampitsiki Troas, royaawenta-paakari Pablo itsipatakina naaka. ⁶Okanta okaatapaaki roemoshirenkae-tziro kitejeri rowapiintee-tawori ratanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. Ari notetanaari notsipatari Pablo eejatzi itsipa-paeni nopoña-naawo nampitsiki Filipos. Roo awijaki 5 kitejeri, noñaapaeri etakawori reewatee-yakini nampitsiki Troas, ari nojeekae-yapaakini okaatzi 7 kitejeri.

Rareetan-takari Pablo nampitsiki Troas

⁷Okanta omonkaataa kitejeri ipiyotanta-piinteetari, ari nopiyotee-yakani jenokinta pankotsi, nokenkishiryaa-tziiro oweyaantawori rowakanaari Jesús riyotaani-paeni. Tema rawijatzi Pablo okitejeta-manee, rootaki roetzinaarikotan-tawori ikenkithata-kotziri Jesús. Niyankii-tyaa-kotakina tsireniri. ^t ^u ⁸Eenitatsi osheki ootamentotsi ojeenchari jenoki pankotsiki jempe nopiyoteeyani. ⁹Ikenkitha-mintheetzi Pablo, eenitatsi apaani ewankari iita Eutico, riitaki jeekaaen-tsiri opatzimooki pankotsi. Tema ojamanitaki ikenkithataki Pablo, ayimatakiri iwochokini ewankari, paryanaki jaawiki, kamapaaki. Tema mawamenko opewirya rowetsikae-tziro pankotsi, ojenoki-perotatzii, ari ipoñaakari iparyanaki roojatzi jaawiki. ¹⁰Roo kanteencha ayiitanaki Pablo, roeyota-shita-paakari ewankari, ithomaa-paakiri. Ikantzi: “Eero pithaawaeyini, añaatsi.” ¹¹Ipoñaa ipiyapaa Pablo jenoki, ithonkakiro ikenkishiryawo riweyaanta-naawo Jesús rowakaanari riyotaani-paeni. Eekiro ikenkithata-nakitzi, kitejetanaki. Roojatzi notsipatakari nawijan-tanakari. ¹²Riima ewankari, rahaeta-neeri rañaahaera. Rootaki ithaamenta-perotan-teeta-nakari.

Nawijanaki Nampitsiki Troas roojatzi Mileto-ki

¹³Ari neewatee-yanakini naaka, notetee-yanakani roojatzi nampitsiki Asón. Ari nokenkishiryaaakari naaneeri Pablo, tema ikowakitzi rirori ikinanaki kepatsiki. ¹⁴Ikanta noñaapaeri Pablo nampitsiki, ari rotetanaari rirori amaatako-mento-tsiki, jateeyakini Mitilene-ki. ¹⁵Okanta nawijee-yanakini janta, nokitejeta-kota-paaki Quío-ki, okanta namaata-kotanee apaani kitejeri awochaateki nampitsi Samos, ari naata-kota-paentzi janta Trogilio-ki. Okanta nawijeeyanakini otsipa kitejeri, aretee-yakinani Mileto-ki. ¹⁶Tema tee ikoyi Pablo naata-kota-paente Efeso-ki, eero rojamanitan-tanaka nampitsiki-paeni tzimatsiri Asia-ki. Ikowatzii rareeteeyaa intsipaete Aapatziyaweniki, tekira roemoshirenkae-tanaki-roota kitejeri Owiiitaantsi.

^t 20.7 kitejeri ipiyotanta-piinteetari = etapiintawori kitejeri = Domingo

^u 20.7,11 iweyaantawori rowakanaari = tzimpetoyirori ratanteetari.

Ikenkithata-kaeri Pablo reewarite-paeni Efeso-jatzi

¹⁷Ikanta nareetaka Mileto-ki, ikaemakaan-tapaakiri Pablo reewarite kemijantzinkari Efeso-jatzi. ¹⁸Ikanta ipokaeyakini, ikantawakiri: “Piyoteeyini eeroka jempe nokanta nojeeki-motee-yakimini owakira nareetan-takari nampitsiki-paeni tzimatsiri jaka Asia-ki. ¹⁹Ari nokanta-piintatyaa nantawaetziniri Awinkatharite, naaka tsinampa-shireri, osheki niraawaetaka noñaayitziro ikosheka-waetakina Judá-paeni. ²⁰Roo kanteencha tee nopakaero nokenkithata-kaemiro pinintaa-waetyaari, nokaminaayita-piintakimi pipankopaeniki, eejatzi jempe-rika ipiyota-piinteeyani atziri-paeni. ²¹Nokenkithata-kaayitakiri nosheninka-paeni Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, nokanta-yitziri: “Pipiyashi-yiteeri Tajorentsi, pawentahae-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²²Otzimatyeera niyaate Aapatziyaweniki, tema rootaki Ishire tajorentsi kowa-shiryaa-kaanari. Tee niyotzimaeta oeta-rika awiji-motenari janta. ²³Jempe-rika niyaayitaki, iyoshiryaa-kaakina Ishire tajorentsi, okantana: ‘Osheki ikemaatsita-kaetemi janta, ari omonkyahaetemiri.’ ²⁴Roo kanteencha tee okantzimoshiretana nokami. Tema rootaki kowaperotacha nokimo-shire-wenta-peroteero, rooteentsi nomatero nawijante nareetyaa jempe oweyeeyaa noshiye. Tema rooteentsi nothotyero ikantakinari Awinkatharite Jesús nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ineshironkatantee Tajorentsi. ²⁵Nokenkithata-kaayitakimi eejatzi eeroka-paeni jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Niyotzi naaka eero papiiteero piñaayiteena. ²⁶Rootaki nokantan-temiri, tee naaka kantakaa-shityaawoni itziman-tyaari peyashitaa-chani, ²⁷tema nokaman-takimiro maawoeni ikenkishiretzi-takari Tajorentsi ranteri, tekatsi apaani nomani-motemi. ²⁸Paamakowenteeyaa eeroka, ari pikimiteeri ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri. Pikenkishireteeyaa eeroka rowayitaki Ishire tajorentsi peewayiteeri kemijanteeriri Tajorentsi. Paminako-wenteeri ikaatzi rowawijaa-koyiteeri Tajorentsi rapawenteeri riraa Awinkatharite ipina-wenta-yiteeri. ²⁹Tema niyotzi naaka aririka nomakoryaaki, aritaki ipokapaaki itsipa roshiya-paakyaari katsimari owantaniri ithonkiri ipireetari, tema ikowapaaki irika pokatsini ithonkiri kemijantzinkari.^v ³⁰Aamashitya aritaki ramatawitanakimi pikaatee-yakinira eeroka piyemijanteeyini, ipakakaanakiri ikemijanta-witari. ³¹Rootaki pikenkishiryaa-tyaari eeroka-paeni. Tema mawa ojarentsi nojeeki-mowaeta-paentzimi, tee nopakaapaentziro nokaminaa-yitzimi maawoeni, niraako-yitakimi. ³²¡Noyemijantzinkaritepaeni! Nokowa-kotziri naaka Tajorentsi riitaki aminakowentemini nimaeka, riitaki neshironkatemini, tema rootaki ikantayita-kaeri. Aritaki rowetsika-

^v 20.29 owantaniri = lobos

shireteemi, aritaki imateemiro okaatzi ikashiya-kaakariri ikaatzi rashitee-yaari.^w ³³Tee piñaana noñaamatyaawo naaka pithaari, piyorikite, poorote. ³⁴Piyoteeyini eeroka-paeni, naakataki antawae-wenteen-chari naantari koetyeemo-yitanari, ari nokemi-tzita-kariri ikaatzi amitako-yitakinari. ³⁵Ari nokinakaerori niyotaan-takimirori jempe akantyyaa antawae-pero-yitee, aneshironka-yitan-teriri koetyaa-waeta-tsiri. Nokenkishiryaa-kaemiro ikenkithata-kota-paentziri Awinkatharite Jesús, ikantaki: ‘iKimoshire-pero-tee ikaatzi pashitan-tachari, tee ari ikanteeteri ipashiteetari.’ ”

³⁶Ikanta ithonka-nakiro Pablo ikamantan-takiro iroka-paeni, rotziwerowanaka ramanakaa-naari ikaatzi piyoteen-chari. ³⁷Maawoeni rirahae-yakani, rawithakita-wakae-yanakani, ari rowethata-waari Pablo riyaaateera. ³⁸Owashireteeyanakani, tema ikantakitzi Pablo eero rapiiteero iñahaeri. Tema maawoeni royaatee-yanakirini Pablo roojatzi rotetan-tanaari amaatako-mento-tsiki.

Riyaatan-taari Pablo Aapatziyaweniki

21 ¹Ikanta nookayitaneeri, oteteeya-naanani, tampatzika nowanakiro niyaataki nampitsiki Cos. Okanta okitejeta-manaki areetakina otsipaki nampitsi Rodas, okanta nawijanaki roojatzi Pátara-ki. ²Ari noñaapaakiro janta antawo amaatako-mentotsi jatatsiri Fenicia-ki, ari notetee-yanakani. ³Okanta namaata-koteeyini, namina-kota-nakiro othampishi Chipre, nokina-kotanaki naaka-paeni nakoperoki roojatzi Tonkaeroniki. Tema eenitatsi owaahawontsi rookaeta-nakiri Mapiniki, ari naata-kotee-yapaakini. ⁴Ari noñaapaaki kemijantzinkari-paeni, ari nojeeki-mowaeta-nakiri okaatzi 7 kitejeri. Ikantawakiri Pablo: “Eero piyaatzi Aapatziyaweniki.” Roo ikantan-tariri, tema Ishire tajorentsi iyoshireta-kaeriri. ⁵Okanta nomaapaaki 7 tsireniri, roo nawijantanakyaarimi. Royaaatee-yakinani maawoeni noyemijantzinkarite-paeni, itsipayitakawo iinapaeni, eejatzi reentsite. Roojatzi jempe iweyaa-thapita nampitsi, ari notziwerowae-yapaakani impanekiiteki, amaneeyakinani. ⁶Opoña nowetha-yitanaari maawoeni, oteteeya-naanani amaatako-mento-tsiki. Piyeeya-naani rirori-paeni ipankokipaeni.

⁷Okanta namaata-koteeyini nopoñaawo Mapiniki roojatzi Tolemaida-ki. Ari nowetha-yitapaakari noyemijantzinkarite-paeni, tema apaani kitejeri nojeeki-mowaeta-nakiri rirori-paeni janta. ⁸Okanta okitejeta-manaki, nokinee-yakini awotsiki roojatzi Cesarea-ki. Nojeeki-mota-paakiri ipankoki Felipe, kamantan-taneerori Kameethari Ñaantsi, riitaki apaani ikaatziri 7 riyoshiitee-takiri paerani ramitako-yiteri Otyaantaa-rewopaeni. ⁹Eenitatsi Felipe okaatzi 4 ewankawo rishinto, kamantantaniro

^w 20.32 Itajorentsita-kaetani

rooripaeni. ¹⁰Tema awijaki osheki kitejeri nojeeka-paaki Cesarea-ki, ari rareetakari apaani Kamantan-taniri, iita Agabo, ipoñaakawo iipatsiteki Judá-paeni. ¹¹Ipokapaaki nojeekae-yakinira naaka-paeni. Raapaakiri rowathakiro Pablo, roojotakari rakoki eejatzi iitziki. Ikantzi: “Ari ikanteri Judá-paeni roojoteri ashitariri irika rowathakiro janta Aapatziyaweniki, raanakiri iwinkathariteki wirakocha-paeni. Rootaki iyotakaa-kinari naaka Ishire Tajorentsi.” ¹²Tema nokemae-yakini nokaatzi notsipatakari Pablo, nokanta-kanta-witanakari: “Eero piyaatzi Aapatziyaweniki.” Ikantzita-witakari eejatzi kemijantzinkari-paeni nampitawori janta. ¹³Roo kanteencha ikantanakae: “¡Eero piraawaeteeyani, osheki powashireta-kaakina! Tema kowanakina naaka. Aririka okantyya roojoteetena roojatzi nokamawentan-tyaariri Awinkatharite Jesús janta Aapatziyaweniki, omawaetyaata.’ ¹⁴Teera notsinampaa-tziri nokanta-yiwitakari, apatziro nokanta-nakiri: “Omatyaata ikoyiri Awinkatharite.” ¹⁵Okanta otsipa kitejeri, wetsikae-yanaanani, jateeya-kinani Aapatziyaweniki. ¹⁶Eenitatsi kemijantzinkari-paeni Cesarea-jatzi oyaatakinari. Riitaki aanakinari ipankoki atziri iitachari Mnasón, Chipre-jatzi irika rirori. Tema paerani ikemijanteeri Jesús rirori. Riitaki nomayimotapaakiri.

Roteeyee-takiri Pablo tajorentsi-pankoki

¹⁷Okanta nareete-yapaakani Aapatziyaweniki, kimoshireteeyakini noyemijantzinkarite-paeni iñaawakina. ¹⁸Okanta okitejeta-manaki, raayita-nakina Pablo nareetyaari Jacobo, rirentzi Jesús. Ari noñaapaakiri eejatzi jewayitziriri noyemijantzinkarite-paeni. ¹⁹Riitaki rowetha-yitapaakari Pablo, ikamanta-paakiri okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi inampiki-paeni itsipa-jatzi atziri. ²⁰Ikanta ikemaeyakini, ithaamenta-nakari Tajorentsi. Rootaki ikantan-tanakariri Pablo: “Noyemijantzinkaritee, eenitatsi osheki asheninka Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús. Roo kanteencha eeniro ishinti-yitziri kemijantzinkari-paeni imonkaatero Ikantakaantani Moisés. ²¹Ikemakowentakimi eeroka piyotaa-yitakiri asheninka Judá-paeni jeekatsiri otsipaki nampitsi, pikanta-yiterimi: ‘Tee okowa-jaanta pimonkaateero Ikantakaantani Moisés, tee okowa-jaanta pitomeshitaa-niteeri pitomipaeni, tee okowa-jaanta antayiteero okaatzi ameyitari paerani.’ ²²¿Jempema akantyaaka nimaeka aririka riyotaki asheninka-paeni areeteemi jaka? ²³Niyotzi iita panteri. Tema eenitatsi akaatee-yirini jaka ikaatzi 4 atziri, riitaki kowatsiri imonkaatero ikashiya-kaariri Tajorentsi. ²⁴Pitsipata-nakyaari irika-paeni, ari pikaate pantero kitewa-thata-kaayimini. Eeroka pinakowenterini ikaate itaayiteri, rameete-teniri iishi. Rootaki riyotan-teetyaari theeyaantsi okaatzi ikantakoe-takimiri eeroka. Tema pimatzitawo eeroka pimonkaa-yitziro Ikantakaan-

teetani. ²⁵Riima itsipa-jatzi kaari asheninkata, ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, notyaanta-kiniri paerani jankina-rentsi. Nokantakiri: ‘Eero powayitari tzimahaanta-tsiri tsimeri itahae-tziniriri tajorentsi-niro. Eero powakoyitawo riraa tsimeri. Eero pimayempi-waetzi, tema ipinkaetani ranteeterorika.’ ²⁶Ikanta Pablo raanakiri irika 4 atziri. Imawitakawo okitejeta-manee itsipayitakari ikite-wathatan-tayi-teeyaari. Opoñaa ikyaaki tajorentsi-pankoki ikamantante jempe okaate kitejeri othonkanyaari ikashiya-kaantziri rirori, ikantan-tyaari jempe-paete ramayiteri rashita-kaeyaari Tajorentsi.

²⁷Ikanta omonkaatzi-mata-paaka 7 kitejeri, eenitatsi Judá-paeni poñaayita-chari iipatsiteki Asia-jatzi, iñaakiri Pablo tajorentsi-pankoki. Intsipaete ikaminaa-nakiri atziri-paeni ikoshekyaaari Pablo, ²⁸ikaemaeyanakini, ikantzi: “¡Nosheninka, Israel-paeni! ¡Pamitakotena! Riitaki irika atziri jatayiteen-tsiri jempe-rika-paeni ikaminaa-yitziri atziri ikoshekyaaari asheninka-paeni, itheenka-waetziro Ikantakaantani Moisés, itheenka-waetakiro eejatzi iroka tajorentsi-panko. Roo owanaa-perotacha ikyaakaakiri tajorentsi-pankoki itsipa-jatzi atziri kaari asheninkata, itheenka-tajorentsi-waetakiro.” ²⁹Roo ikantantari, tema iñaakitziiri Pablo janta Aapatziyaweniki itsipatari Trófimo poñaachari Efeso-ki, roshiya-kaanteeyini ikyaakaa-kitziiri tajorentsi-pankoki. ³⁰Tema intsipaete ipiyotee-yapaakani osheki atziri. Roteeya-paakiri Pablo, inoshika-nakiri jantakiroki tajorentsi-pankoki, rashitee-tanakiro. ³¹Roowiteencha rompojee-terimi, ari ikamantee-takiri jewatziriri rowayirite wirakocha, ikantee-tziri: “Ikosheka-wakaatyaa atziri.” ³²Ari ipiyota-nakiri eejatzi rowayirite inampina-paeni rirori jewari, ishiyana-kityaa ipiyotee-yakanira atziri. Ikanta iñaawakiri ipokaki, ipakaanakiri ipajawaetzi Pablo. ³³Roteeya-paakiri Pablo, ikantanakiri rowayirite: “Poojotan-tyaari apite eshirotha.” Rojampita-nakiri atziri-paeni: “¿Litaka irika? ¿Oetaka rantakiri?” ³⁴Roo kanteencha eenitatsi cheraashi-waeta-noonchari, roo kanteencha eenitatsi itsipa-paeni kaari akakoterini ikantawitakari. Tee ikematha-tziri reewarite owayiri oeta awijatsiri. Rotyaantakiri rowayirite raanakiri Pablo jempe imaapiinteeyini owayiri-paeni. ³⁵Ikanta roerinka-kaawitari Pablo riyata-kaeri imaapiintzira owayiri-paeni, eekiro ishintsitatzi atziri-paeni ikoyi ipajawaeteri, rootaki inatanta-nakariri owayiri-paeni okini rotzikaa-wenteri. ³⁶Tema eekiro royaata-kowenta-tziiri atziri-paeni, ikaemaeyini, ikantzi: “¡Powamayiriwé!”

Ikenkithata-kota Pablo

³⁷Roowiteencha ikyaakaeteri Pablo imaapiintzira owayiri-paeni, rojampita-nakiri Pablo reewarite owayiri-paeni, ikantzi: “Kantachama nokenkitha-waeta-kaemi eepichokiini.” Ari ikantanaki jewari: “¡Jempema piyotziroka noñaani! ³⁸¿Tema eeroka Apitantoni-jatzi, eeroka poñaakaan-

takawori chapinki koshekaantsi, kinapaen-tsiri ochempi-mashiki, pamaki 4000 powayirite?”³⁹ Ikantzi Pablo: “Naaka isheninka Judá-paeni, nopoñaachari Tarso-ki jeekatsiri janta Cilicia-ki. Otzinkami iroka nonampi, nokoyi nokenkitha-waeta-kaeri nosheninka-paeni.”⁴⁰ Ishinetee-takiri Pablo. Katziyanaka pawitsiki, itzinaa-wakotanaka imaeritan-tawakyaari isheninka-paeni. Ari ipampoyeeyanakirini imaeritee-yanakini. Ari retanakawo iñaawaetan-tanakawo iñaani, kameetha ikenkitha-waeta-kaanakiri maawoeni isheninka-paeni Heber-paeni, ikantanakiri:

22 ¹“¡Noyemijantzinkaritee Israel-paeni! ¡Jewari-paeni! Pikemi nokantawaki naaka.”

² Tema ipampoyeeyanakirini imaeritee-yanakini. Ari retanakawo Pablo iñaawaetan-tanakawo iñaani, kameetha ikenkitha-waeta-kaanakiri isheninka-paeni, ikantanakiri:

³ “Naakataki pisheninka. Notzimaki nampitsiki Tarso jeekatsiri Cilicia-ki, roo kanteencha nokimotataki naaka jaka Aapatziyaweniki, riyotaani naaka Gamaliel. Riyotaa-kinawo niyotako-perotero ikantakaantani awaejatziteni. Nokowa-piinta-witaka noshire-perotyaari Tajorentsi, pikimiyita eeroka-paeni nimaeka. ⁴ Paerani naminaminatziri awentaa-naariri iiteetziri ‘Awotsi’, nokoyi nompojiri. Tema osheki nonoshika-yitaki shirampari eejatzi tsinani, nomonkyaa-kaanta-yitakiri. ⁵ Iñaayitakina maawoeni Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo eejatzi Antaripero-paeni. Riitaki payitakinari jankina-rentsi ipakaan-tziri asheninka Judá-paeni janta Ontyaa-maeriniki. Ipoña niyaatanaki naminamina-yitziri kemijantzinkari-paeni, namayitziri jaka Aapatziyaweniki, rowajankiteeteri.”

Ikenkithata-kota Pablo ikemijantan-taari

(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Okanta nanashiteeyaani awotsiki, roowiteencha nareetyaami Ontyaamaeriniki, tampatzikataki ooryaa, ari romapoka-kinari morekaneen-tsiri Inkiteki, roorenta-kota-paakina jempe nokatziyaka. ⁷ Ari notyaanaki kepatsiki. Nokematzii ñaanatanari, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Oetaka pikoshekan-tanari?’ ⁸ Ari nojampita-nakiri, nokantziri: “¡Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?” Ari rakaeta-nakina, ikanteetana: ‘Naakataki Jesús Kashiyakaa-weni-jatzi pikoshekari.’ ⁹ Tema iñaakiri oorenta-paenchari ikaatzi notsipa-yitakari, ithaawae-yanakini. Roo kanteencha tee ikemaeyironi rirori iñaanateetana naaka. ¹⁰ Ari nojampita-nakiri, nokantziri: ‘Pinkathari. ¿Iitaka pikoyiri nanteeri naaka?’ Ari ikantanakina Pinkathari: ‘Pikatziye, piyaate nampitsiki Ontyaamaeriniki. Ari ikamantee-temiro oeta panteri.’ ¹¹ Ikathata-naana ikaatzi notsipatakari roojatzi Ontyaamaeriniki, tema imawityaakitakaa-kina oorenta-paakinari.

¹²Ari ijeekiri janta apaani atziri iita Ananías, ipinkathatziri rirori Tajorentsi, imonkaatziro Ikantakaantani Moisés. Pinkathari royiri maawoeni Judá-paeni nampiyitawori Ontyaamaeriniki. ¹³Pokanaki Ananías iñeena. Ikanta rareeta-paaka, ikantapaakina: ‘Noyemijantzinkaritee Saulo, pokiryahae.’ Apathakirotanaa nokiryaaanee, aminawaeta-naana. ¹⁴Eekiro ikantana-kityaana Ananías: ‘Eeroka riyoshiitani Itajorentsite awaejatziteni. Riyoshiitakimi piyotaan-teero ikowakaemiri rirori, tema piñahaeri Jeepatzii-totaa-rewo tampatzika-shireta-tsiri, pikemakiri iñaanatakimi. ¹⁵Eeroka kenkithata-koteerini maawoeni atziriki. Pikamantan-tayiteero okaatzi piñaakiri, okaatzi pikemakiri. ¹⁶Tekatsi otsipa poyaawentyaari nimaeka. Pitzinee, piyaate pomitsiryaatyaa, pawentahae-yaari Awinkatharite pikowa-koteeri ipeyakotan-tee-mirori pantayi-witakawo kaari-perori.’^x

**Ikenkithata-kotziro Pablo rotyaantee-tziri
ikenkithata-kaeri itsipa-jatzi atziri**

¹⁷“Okanta nopiyaawo Aapatziyaweniki, niyaataki tajorentsi-pankoki namanapaa, ari noñaashiretakiri janta. ¹⁸Noñaakiri Awinkatharite, ikantakina: ‘Eero pojamanitzi, pishitowae Aapatziyaweniki, tema eero ikemijantee-tzimi pikenkithata-kowitena jaka.’ ¹⁹Nokanta-nakiri naaka: ‘Pinkathari, riyoteeyini maawoeni niyaata-piintaki jempe ipiyota-piinteeta, nomonkyaa-kaanta-yitakiri ikaatzi awentaa-neemiri eeroka, osheki nopajata-kaanta-waetakiri. ²⁰Ikanta rowamae-takiri paerani kenkithata-kotzimiri, Esteban, ari nokaatzi-takari naaka janta, naapatziyakari owamaakiriri, naminakowenta-kiniri iithaari-paeni.’ ²¹Roo kanteencha ikantanakina Tajorentsi: ‘Piyaate, tema naaka otyaantemini inteena jempe inampiyitawo itsipa-jatzi kaari pisheninkata.’”

Ijeeki-motakiri Pablo reewarite owayiri-paeni

²²Ikanta ikemawaki atziri-paeni, rapiita-nakiro ikaemaeyini ikantzi: “¡Irika atziri tee okameethatzi rañee! ¡Pashiree-yaari!” ²³Eekiro ishintsitatzii ikaemaeyini, roteka-koteeyani iithaariki, rooka-wanetziro kepatsi jempe ipiyotee-yakani, tema ikijeeya-tyaani. ²⁴Ikanta reewarite rowayirite wirakocha, ikantanakiri apaani rowayirite: “Paanakiri inthomoeki irika, apajata-wakiri ikamantan-teerori oeta iñaawaetakiri rowatsimaan-takariri isheninka-paeni.” ²⁵Roo roojowitee-takari ipajatan-teetyaariri, rojampita-nakiri Pablo itsipa reewarite owayiri, ikantziri: “Rojankinata-kotani iwinkatharite naaka Roma-jatzi. ¿Shinetaa-ntsita-tsima ipajeteetena, tekira raminakoe-tawakinawo oetarika nantakiri?”

^x 22.16 Waerontsi

²⁶Ikanta ikemaki reewarite owayiri, ipiya-shita-nakari reewari-perote rirori, ikantapaakiri: “Nowinkatharite, ¿Piyotakima oeta antakiri? Rojankinata-kotani irika Awinkathari-perote aakapaeni Roma-jatzi-paeni.” ²⁷Ikanta ikemawaki reewari-perote owayiri, ipoka-shita-paakiri Pablo, rojampita-paakiri: “¿Omaperotatyaama eeroka rojankinata-kotani nowinkatharite?” Ikantzi Pablo: “Jeen.” ²⁸Ikantzi reewarite owayiri: “Osheki nopina-wentaka naaka nojankinata-kotan-tyaari.” Ikantzi Pablo: “Tee nopinawenta naaka. Rojankinata-kotzitee-takina owakira notzima-paaki.” ²⁹Ikanta ikemaeyakini oojowita-kariri Pablo ipajawaeteri, roojoryaa-kota-nakiri, riyaaata-pithata-nakiri. Tema antawo ithaawanaki reewari owayiri oojotakaan-takiriri rojankinata-kotani iwinkatharite Roma-jatzi.

Rahaeta-neeri Pablo ipiyoteeta-piinta reewarite Judá-paeni

³⁰Okanta okitejeta-manaki, ikoyi riyota-perote reewarite owayiri oeta ikoshekan-tariri Judá-paeni irika Pablo. Ipiyota-kaantakiri reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaawo, eejatzi maawoeni Antaripero-paeni Judá-paeni. Ramaetakiri Pablo omonkyaawitee-takari, jeekapaaki jempe ipiyoteeyani jewari-paeni.

23 ¹Raminapaakiri Pablo jewari-paeni piyoteen-chari, ikantapaakiri: “¡Nosheninka! Naamaako-wenta-piintaka naaka eero otzimanta nantzi-motanteri, tema nokemijanta-piintziri Tajorentsi okaatzi ikantanari.” ²Ikanta Ompera-tajorentsiperotaa-rewo iitachari Ananías, ipaja-waanteta-kaantakiri Pablo. ³Roo kanteencha Pablo, ikantanakiri: “¡Theeri! Poshiyakawo okitamaawita rowantee-tariri kaminkari. Tajorentsi pajetemini eeroka. Jeekawitakimi jaka pamina-kotan-tenawo Ikantakaan-teetani, ¿Tema pipiyathatawo eeroka pipajata-kaantakina?” ⁴Ikanta ikaatzi piyoteen-chari, ikantanakiri Pablo: “¿Arima pikanteri pikaweyiri Jewatziriri ompera-tajorentsiperotani Tajorentsi?” ⁵Ikantzi Pablo: “Noyemijantzinkarite-paeni, tee niyowita naaka Ompera-tajorentsiperotaa-rewo irika, tema okantzi Jankina-rentsi-perori: ‘Eero pikaweyiri jewatakaan-tatsiri.’”

⁶Iñaatzii Pablo eenitatsi Judá-paeni itsipatakari piyoteen-chari Tampatzikaweripaeni, riima itsipa-paeni Inashitantaniri irika, ikantanakiri: “¡Nosheninka! Naakataki inashitantaniri, eejatzi nosheninka-paeni. Rootaki riyakowentan-teetanari nimaeka, tema nokemijantaatzi naaka aritaki rañaayitee kamayita-tsiri.” ⁷Ikanta ikemaeya-wakini ikantaki Pablo, iñaana-minthata-wakaanaka Inashitantaniri eejatzi Tampatzikaweri. ⁸Tema riitaki Tampatzika-weripaeni, kanta-piinta-tsiri: “Eero rañaayitee kamayita-tsiri, tee itzimi Ronampiripaeni Tajorentsi, tee itzimi shiretsi.” Riima Inashitantaniri, ikanteeyini rirori tee ari okantakotyaa iroka-paeni. ⁹Ari icheree-yanakini

maawoeni. Eenitatsi Yotaantaniri Inashitantaniri katziya-yitaneen-chari, ikantanaki: “Irika atziri tee otzimi rantani. Aamaa-shityaa iñaana-shireta-tziiri ronampiri Tajorentsi, teerika iñaana-shireta-tziiri shiretsi.”¹⁰ Eekiro ishintsitatzii ichereeyini. Rootaki ithaawan-tanakari reewarite owayiri-paeni rowamayiteri Pablo. Ikaemakaan-teeri rowayirite raaneeri inthomoeki jempe imaapiinteeyini.

¹¹ Okanta otsirenitanee, roñaahaari Awinkatharite irika Pablo, ikanteeri: “Eero pithaawantari, aritaki pikenkithata-kotakina Roma-ki pikimitakiro jaka Aapatziyaweniki.”

Ikenkishiryahaeta rowamahaeteri Pablo

¹² Okanta okitejeta-manaki, ikenkitha-waetee-yakini itsipa Judá-paeni, ikanteeyini: “Jame amasheka-wentee-yirini Pablo roojatzi owamaan-takyaariri.”^y ¹³ Rawijanakiro ikaateeyini 40 atziri kamanta-wakahaen-chari. ¹⁴ Riitaki jatashita-kiriri reewarite-paeni Ompera-tajorentsita-rewo, eejatzi Antaripero-paeni, ikantapaakiri: “Nokowae-yakini nomasheka-wenteri Pablo roojatzi nowamaan-takyaariri. ¹⁵ Rootaki nokenkishiryaaakari naaka-paeni, nokoyi paapatziya-wakaeyaa eeroka pikaatzi pipiyota-piinteeyani, pikenkitha-waeta-kaeri reewarite owayiri-paeni, pikanteri: ‘Pamaenari Pablo okitejeta-manaki naminako-peroteri okaatzi rantakiri.’ Tema aamawenteeyakinani naaka, roojatzi nowamaan-tawakyaariri tekira rareeta-paakyaata jaka.”

¹⁶ Roo kanteencha ikemaki itzineri Pablo ikamanta-wakahaeyani, jatanaki jempe imahaeyini owayiri-paeni, ikamanta-paakiri Pablo. ¹⁷ Opoñaá ikaemaki Pablo apaani reewarite owayiri, ikantakiri: “Paanakiri irika ewankari janta peewa-peroriteki, eenitatsi oeta ikamanteriri.” ¹⁸ Ikanta reewarite owayiri raanakiri itzineri Pablo reewa-peroriteki owayiri, ikantapaakiri: “Jewari, ikowa-kotakina Pablo namakimiri irika ewankari, eenitatsi ikoyiri ikamantemiri.” ¹⁹ Ikanta jewari-perori, raanakiri ewankari inteeneeni, rojampitakiri: “¿Oeta pikaman-tenari?” ²⁰ Ikantanaki ewankari: “Ikenkishiree-yakani Judá-paeni ikowa-kotemi okitejeta-manee paaneeri Pablo jempe ipiyota-piinteeyani Antaripero-paeni, ari raminako-perotero rantani. ²¹ Eero pikemijantziri, tema omaneeyakani 40 atziri-paeni. Ikantee-yakini: ‘Jame amasheka-wentee-yirini Pablo roojatzi owamaan-takyaariri.’ Tema wetsikae-yakani nimaeka, royaawentee-yatyaani jempe pikante eeroka.” ²² Ikanta rotyaanteeri irika ewankari, ikantawaeri: “Eero pikamantan-tziro iroka-paeni.”

^y 23.12,14,21 amasheka-wentee-yirini = eero owaeyani, eero ireeyini amiri roojatzi ashiryaan-takyaariri.

Rowawijee-takiri Pablo pinkathariki Félix

²³Ikanta reewarite owayiri ikaemaki apite inampina, ikantakiri: “Pipiyote 200 powayirite, eejatzi 70 owayiri-paeni kyaakota-chani, itsipa 200 aayitatsini rowathaa-mento. Riitaki jatatsini tsireni-paete janta Cesarea-ki. ²⁴Ompoña paminaki itsipa ikyaa-kota-nakyaari Pablo, paminako-wenteri kameetha. Paanakiri pinkathariki Félix.” ²⁵Ari rotyaanta-kiniri rojankinari pinkathari, iroka ikantziri:

²⁶“Rojankinari Claudio Lisias rotyaantziniri pinkathari Félix: Osheki nowethatzimi. ²⁷Irika atziri notyaanta-kimiri, roteeya-kaanta-witakari Judá-paeni jaka, roowiteen-chami royirimi. Ikanta niyotaki rojankinata-kotani awinkatharite Roma-ki, naanaki nowayirite, nookakaa-wentakiri. ²⁸Nokowaki niyote oeta rantakiri, oeta ikoshekan-teetariri, naanakiri ipiyota-piinteeyani rantariperote-paeni. ²⁹Noñaatzii ikosheka-wenta-shitari ikantakaan-teetani rashi rirori-paeni. Tee okameethatzi rowamayiteri, tee okameethatzi eejatzi omonkyaawaeteeteri. ³⁰Nokemaki eejatzi ikowaeya-tziini Judá-paeni rowamayiri, rootaki notyaantan-kimiriri eeroka. Nokantzi-takari ikaatzi koshekawaetariri ikamantemiro oeta itzimawentan-tariri irika.”

³¹Imatakiro owayiri-paeni. Raanakiri tsireni-paete Pablo nampitsiki iiteetziro Antípatris. ³²Okanta okitejeta-manaki, piyeyaani owayiri-paeni anashita-shita-noonchari. Riima ikaatzi kyaakota-noonchari eekiro royaata-kota-nakitziiri Pablo. ³³Ikanta rareeta-kaakari Cesarea-ki, ipapaakiri jankina-rentsi pinkathari, ikantapaakiri: “Pinkathari, irika Pablo.” ³⁴Ikanta ithonkakiro pinkathari iñaanata-wakiro jankina-rentsi, rojampita-nakiri Pablo, ikantziri: “¿Jempe pipoñaaka?” Ikantzi Pablo: “Nopoñaawo Cilicia-ki.” ³⁵Ikantzi Claudio: “Ari nokemakimi paata aririka rareeta-paakyaa ikaatzi koshekimiri.” Ikantakaantaki rahaeta-nakiri iwinkathari-pankoteki. Herodes, ari raminako-wenteriri janta

Ikenkithata-kotakari Pablo janta Félix

24 ¹Okanta awijanaki 5 kitejeri, areetapaaka Cesarea-ki Omperatjorentsiperotaa-rewo Ananías itsipayitakari Antaripero-paeni eejatzi ookakowentan-taniri iita Tértulo. Rawija-shita-paakiri pinkathari ikoshekyaaari Pablo. ²Ikanta ramaeta-paakiri Pablo, ñaawaetanaki Tértulo, ikantanakiri Félix: “Ariwé pinkathari, tema kameetha noñaayitakiro nojeeki, osheki piyota-nitzi, pantakiniri kameethata-tsiri nosheninka-paeni. ³Nowinkatha-perorite Félix, osheki ramana-piintakimi maawoeni nosheninka. ⁴Roo kanteencha eero ojamanitanta, nokoyi pikemijanta-wakina eepichokiini nokantemiri. ⁵Noñaakiri naaka irika atziri, owaari-perotani. Ithonka ikina-kina-yitaki nampitsiki, tee apatziro ikoshekakari nosheninka Judá-paeni, riijatzi jewatakaa-neeriri

ikaatzi iitashi-waeta-chari ‘Oshireta-naariri Kashiyakaa-weni-jatzi.’

⁶Ikowaki eejatzi rowaariperoteromi notajorentsi-pankote, rootaki noteeya-kaantanta-kariri, nokowae-yawitakani namina-kotan-tyaaririmi Ikantakaan-teetanari naaka-paeni. ⁷Roo kanteencha ipokapaaki jewari Lisias, ishintsitapaakina, raapithata-kinari. ⁸Ikantanakina: ‘Otzimatyee piyaate pinkathariki rowetsikimiro okaatzi awijeentsiri.’ Anjatyaa pojampi-peroteri eeroka ayotantyaawori kyaari-pero-rika nokoshekan-takariri.”

⁹Roojatzi ikantzi-teeya-karini Judá-paeni ikaatzi pokaentsiri.

¹⁰Ari itzinaa-wakotanaka pinkathari iñaawaetan-tyaari Pablo. Ikantanaki Pablo: “Osheki nokimo-shire-wentakimi, tema eerokataki keminani nokenkithata-kotyaari, tema niyotzi eerokataki wetsika-piinta-kiniriri nosheninka-paeni ikosheka-wakaaha.

¹¹Kantacha pojampita-kowentena eeroka, tema owakira nareetaa Aapatziyaweniki, okaatzi 12 kitejeri nareetan-taari, nokowawita nopinkathata-paerimi Tajorentsi. ¹²Tekatsi ñeenani noñaana-minthatziri, tee nokoshekari atziri-paeni tajorentsi-pankoki, ari nokantakari otsipaki nampitsi, tekatsi nokoshekyaa ipiyota-piinteeta. ¹³Irika-paeni kamantakota-kinari nimaeka jaka, tema eero iñahaetziro omaperotatyaa ikanta-kotanari. ¹⁴Ari okantari, nawentahaari naaka iiteetziri ‘Awotsi.’ Rootaki ikantayitziri iyakowentanari noyemijanta-shiwaetani. Tema nawentahaa-tyaari naaka Tajorentsi ipinkathatziri paerani nowae-jatziteni. Nokemijantziro ikantakaantani, eejatzi rojankinari-paeni Kamantan-taniri-paeni. ¹⁵Ari nokimitari rirori-paeni royaawentari Tajorentsi rowañaa-yiteeri kamayiteen-tsiri, tee apatziro rañaayitee kameetha-shireri tema imatzitee-yaawo maawoeni kaari-perori-paeni. ¹⁶Rootaki nokowanta-piintakari eero otzimawaetzi kaari-perori nantzi-moteriri Tajorentsi, eejatzi atziri-paeni. ¹⁷Tema awijaki osheki ojarentsi nokina-kina-waetaki, nopiyaa nonampiki namae nopashita-paeyaariri nosheninka koetyaa-waeta-tsiri, nokowawitapaa eejatzi notaa-paenirimi Tajorentsi. ¹⁸Rootaki nantziri tajorentsi-pankoki, ari nameetakiro noeshi nokitewa-thatan-teeyaari, tee noshekiyini, tekatsi nokoshekyaa janta. Aripaetera iñaapaakina Judá-paeni poñaayita-chari Asia-ki. ¹⁹Riitaki pokatsinimi jaka ikenkithata-kotena oetarika iñaakota-kinari. ²⁰Tee ipokatzi rirori, irikaha pokayitentsiri riitaki Antaripero-paeni piyowenta-kinari chapinki, anjatyaa ikantemi eenitatsi-rika iñaakota-kinari janta nantakiri. ²¹Aamaaka roo ikanta-kotanari nokanta-kiriri chapinki ipiyowentan-tanari, nokantakiri: ‘Rootaki riyakowentee-tanari nokemijanteero rañaayitee kamayita-tsiri.’ ”

²²Tema riyotako-perotzitari pinkathari Félix iiteetziri “Awotsi-weri,” rootaki ipakantanakariri, ikantanakiri: “Aririka ipokaki jewari Lisias, ari ikamanta-perota-paakinawo.” ²³Ikantanakiri Félix

reewarite owayiri-paeni: “Roojatzira paamawenta-wakyaari Pablo, roo kanteencha pishineteri rareetyaari raapatziyani-paeni ipantyaariri kowityee-motariri.”

²⁴Okanta otsipa kitejeri, ipokae pinkathari Félix itsipatakawo iina Drusila, osheninka Judá-paeni roori. Ikaemakaan-tapaeri Pablo ikemiri ikenkithateniri jempe okanta-kota rawentahaari Jesús, Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁵Roo kanteencha retanakawo Pablo ikenkithata-kiniri tampatzika-shiretaantsi, ñaako-shiretaantsi, rowajankitaan-teete paata. Ithaawan-tanakawo Félix, ikantanakiri: “¡Aritapaaki, piyaatee! Ari napiiteero nokaema-kaanteemi paata nojeekashiwaetyaarika kameetha.” ²⁶Tema royaa-wenta-witatyaa Félix ipinako-wentyaami Pablo, rookakaawentan-teeyaariri. Rootaki rapiipiitan-tawitawori ikaemakaan-tziri ikenkitha-waeta-kaeri. ²⁷Awijaki okaatzi apite ojarentsi. Ari okaatapaaki ipinkatha-ritzi Félix. Ikoyi raapatziya-piintyaari Judá-paeni, romonkyaa-kaanta-nakiri Pablo. Ipoyaataari itsipa pinkathari iitachari Porcio Festo.

Ikowaki Pablo riitaki César iyakowenterini

25 ¹Tema pinkathari-wentantee Festo. Tema maakotanaki mawa tsireniri, jataki Aapatziyaweniki ipoñaanakawo Cesarea-ki.

²Ikanta reewari-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo eejatzi riiperori-paeni Judá-paeni, ithaweta-kota-wakiri Pablo. ³Ikowa-kotakiri Festo rotyaanteeri Pablo Aapatziyaweniki. Ikenkishiree-yakani rowamaakaanteri niyanki-thakineki awotsi. ⁴Roo kanteencha ikantanaki Festo: “Romonkyahaetakiri Pablo janta Cesarea-ki, rooteentsi niyaatee janta. ⁵Anjatyaa royaata-nakina peewarite, eenitatsi-rika rantani irika atziri, aritaki piyakowenteriri janta.”

⁶Tee ojamani-perotzi ijeekawaeta-paente Festo Aapatziyaweniki, piyaa Cesarea-ki. Okanta okitejeta-manaki, ijeekaki iwinkathari-mentoki, ikaemakaan-takiri Pablo. ⁷Ikanta ikyaapaaki Pablo, ari ipokaeya-paakini Judá-paeni poñahaen-chari Aapatziyaweniki, osheki kaari-perori ikantako-waeta-paakiriri. Roo kanteencha tee iñeero kyaari-pero-rika okaatzi ikantakoe-tziriri. ⁸Ari ikijako-wenta-nakari Pablo, ikantanaki: “Tekatsi kaari-perori nantakiri naaka, tee nopiyathatawo Ikantakaan-teetani, tee nowaariperotero tajorentsi-panko, tee nokaweya-waeritzi César reewari-perote Roma-jatzi.” ⁹Tema ikowatziira pinkathari Festo raapatziya-piintyaari Judá-paeni, rojampita-nakiri Pablo: “¿Pikoyi piyaate Aapatziyaweniki, namina-kotan-temiri janta?” ¹⁰Ikantanaki Pablo: “Ari okameethatzi paminako-tenawo jaka, tema eeroka rowaki César, peewari-perote. Aritaki piyotee-yakini tekatsi kaari-perori nantzi-

^z 25.6 tee ojamani-perotzi = 8 okaatzi kitejeri, terika okaatzi 10 kitejeri ijeekawaeta-paentzi

moteriri nosheninka-paeni Judá-paeni. ¹¹ Ari otzimimi nantani, kantacha rowajankitee-tantenawo kaamanitaantsi. Roo kanteencha tekatsi nantani, tee okameethatzi potyaantena janta. Nokowatzii riitaki pinkathari César amina-kotenani.” ¹² Ari ikenkitha-waeta-kaanakiri Festo inampina-paeni. Ikantakiri: “Pikowatzii ramina-kotemi César, aritaki piyaataki.”

Rahaeta-nakiri Pablo pinkathariki Agripa

¹³ Ikanta pinkathari Agripa eejatzi iina Berenice pokaeyakini Cesarea-ki, rowethatyaari Festo.^a ¹⁴ Ikanta ijeekawaeta-paentzi Cesarea-ki, ikenkitha-waeta-kaakiri Festo jempe ikanta-kota Pablo, ikantakiri: “Eenitatsi jaka apaani atziri rookaneeri pinkathari Félix omonkyahaetziri. ¹⁵ Tema niyaata-kitzi chapinki Aapatziyaweniki, osheki ikantako-waeta-wakiri reewari-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo eejatzi Antariperopaeni, ikowaki naaka owamaakaan-terini. ¹⁶ Nokanta-nakiri naaka: ‘Iroka nametee-yarini inampiiteki Roma-jatzi: Otzimatyee ipiyotee-yaani ikaatzi kosheka-wakaa-chari, ikijako-wentan-tyaari iyakowentaa-rewo. Kyaari-pero-rika otzimi rantani, aritaki okantaki rowamahaeteri.’ ¹⁷ Rootaki nomatakiri ipokaeyakini iyakowentan-taniri, tee noshenkaanaka, jatakina nojeeka-mentoki, nokaema-kaantakiri irika atziri. ¹⁸ Roo kanteencha tee okariperote ikantako-witapaa-kariri riyakowentziri, tee noñeero okaariperote okaatzi nokenkishireta-kowita-kariri. ¹⁹ Apatziro ikenkithatakiro ikemijanta-shiwaetari, ikenkithata-kotakiri eejatzi Jesús rowamahae-takiri, riitaki ikantziri Pablo añahae. ²⁰ Tee niyotzi naaka jempe nokantero okaatzi awijeentsiri, nojampitakiri Pablo ikoyi-rika riyaate Aapatziyaweniki raminakoe-tantyaariri janta. ²¹ Roo kanteencha ikowa-perotatzii Pablo riita-jaantaki amina-koterini awinkathari-perote, César Augusto. Rootaki nokantan-takari romonkyahaeta-wakiri roojatzi notyaantan-takyaariri janta.” ²² Ikanta Agripa ikantanakiri Festo: “Nokoyi nokemiri naaka irika atziri.” Ikantzi Festo: “Aritaki pikemakiri okitejeta-manaki.”

²³ Okanta okitejeta-manaki, ikyaaki Agripa itsipatakawo Berenice, iina, owaneenkayitaka. Itsipatakari reewarite owayiri-paeni, eejatzi riiperori-paeni atziri jeekayita-tsiri janta. Ikantaki Festo ramaeteri Pablo. ²⁴ Ari iñawaetanaki Festo, ikantzi: “Pinkathari Agripa, riiperori-paeni ikaatzi piyoteen-chari jaka, ritakira irika atziri. Osheki riyakowenta-waetakiri Judá-paeni Aapatziyaweniki eejatzi jaka Cesarea-ki. Osheki ichereeyakini ikoyi rowamaa-kanteru. ²⁵ Roo kanteencha tee noñiuro naaka rantani rowamaan-teetyaariri. Tema riitaki kowashiteen-chari ramina-koteri Augusto, rootaki okowa-perotantari notyaanteri janta. ²⁶ Tee noñii naaka oetyaa nojankinate-niriri pinkathari-perori jempe okanta-kota,

^a 25.13 Agripa = Herodes

rootaki namakaan-takariri piñaayiteri eeroka-paeni, eerokata-perotakira pinkathari Agripa namakiniri, aririka peshitapaakiro pojampi-minthateri, tzimakira nojankinateri. ²⁷Tema tee okameethatzi-motena naaka notyaante apaani omonkyaha-rewo, eerorika otzimi jempe ojankinata-kotyaa okaatzi rantakiri.”

Ikijako-wenta Pablo janta Agripa-ki

26 ¹Ikanta Agripa ikantanakiri Pablo: “Kantacha piñaawaete eeroka.” Ari itzinaa-wakotanaka Pablo, ñaawaetanaki, ikantzi: ²“Pinkathari Agripa, osheki nokimo-shiretaki nokenkitha-waeta-kaemi nimaeka, nokoyi nokenkithata-kotero okaatzi ikantako-waeta-kinari Judá-paeni. ³Tema piyoperotziro eeroka okaatzi rametari asheninka-paeni Judá-paeni akenkithata-koteri nimaeka. Rootaki nokowantari pikemijanta-wakina nokantemiri.”

Rañaantari Pablo tekira ikemijanteeta

⁴“Riyoteeyini Judá-paeni jempe nokanta paerani newankarita-paaki, eeniro nojeekawita nonampiki, eejatzi nojeeki-moyitan-takariri Aapatziyaweni-jatzi. ⁵Tema naakata-ki Inashitantaniri shintsitan-taniri, nomonkaa-yitziro Ikantakaan-teetani. Ikoyi-rikami nosheninka-paeni, kantacha ikenkithata-kotena, tema riyotana jempe nokanta-waeta. ⁶Rooma nimaeka ikantakoe-tatenawori nokenkithata-kota-neero royaakoteetani ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awaejatzitani. ⁷Pinkathari Agripa, roojatzi noyaako-tzi-takari naaka, rootaki ikantako-yitanari asheninka-paeni nimaeka. Roojatzi royaa-kotzi-taari asheninka-paeni kaatatsiri 12 icharinini Israel, ikoyi imonkaateero Tajorentsi ikashiya-kaantakiri. Rootaki ishintsitantari roetzinaawentaari Tajorentsi maawoeni kitejeri. ⁸¿Oetaka kaari pikemijananta eeroka-paeni kantacha rowañaahaeri Tajorentsi kamawita-chari?”

Ikosheka-witakari Pablo kemijantzinkari-paeni

⁹“Nomatzi-tawitakawo naaka paerani noña-shintsi-waeta, noshiya-kaantzi rootaki nantawaeri nokoshekyaaeri ikaatzi awentaa-naariri Jesús Kashiyakaa-weni-jatzi.^b ¹⁰Rootaki nantakiri Aapatziyaweniki. Riitaki shineta-kinawori reewarite-paeni Ompera-tajorentsita-rewo, tema osheki kemijantzinkari-paeni nomonkyaa-kaantakiri. Ikanta noñaayitzirowamahae-tziri inimotakina naaka.^c ¹¹Osheki nowajankitaa-piintakiri jempe ipiyota-piinteeta ipakan-tyaawori ikemijantzi. Osheki nokijaneentakiri rootaki nokoshekan-tariri, nomatzi-takari jeekayita-tsiri otsipaki nampitsi.”

^b 26.9 Waerontsi   ^c 26.10,18 Itajorentsita-kaetani

Rapiitziro Pablo ikenkithata-kota ikemijantan-taari
(Hch. 9.1-19; 22.6-16)

¹²“Roojatzi niyaatan-takari Ontyaamaeriniki, riitaki otyaanta-kinari reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo. ¹³Roo kanteencha eenitatsi awijeen-tsiri niyanki-thaki awotsi, ikaataki tampatzika ooryaa, ari noñaaki oorenta-neenchari inkiteki, rawijanakiri ishipakiryaaani ooryaa, roorenta-kota-paakina nokatziyakaha naaka eejatzi ikaatzi tsipata-kinari. ¹⁴Tyeeya-nakinani maawoeni kepatsiki. Nokematzii iñaanatee-tanakina iñaaniki nosheninka Heber-paeni, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Itaka pikoshekan-tanari? Eeroka owajankitaa-waeta-chari apaniroeni, kimiwitaka pipatzityaawomi thoyempi-thowari.’ ¹⁵Ari nakanakiri naaka, nokantziri: ‘¡Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?’ Ikantzi Awinkatharite: ‘Naakataki Jesús pikoshekari. ¹⁶¡Pikatziye! Eenitatsi oeta noñaaha-yitemiri nimaeka, tema nokowatzii nomperateeyimini. Oztimatyee pikenkithateero okaatzi piñiiri nimaeka, eejatzi okaate nantakaemiri paata. ¹⁷Aritaki piñaakiro nookakaa-wenteemi ikoshekimi pisheninka-paeni Judá-paeni, aritaki nookakaa-wenteemi eejatzi notyaantemira inampiki itsipa-jatzi atziri kaari pisheninkata. ¹⁸Okimiwityaawo pokiryaa-kaayiteerimi. Aritapaaki ikinashi-waetaka otsirenikaakitzira, tema ranashi-yitee jempe okoñeetye. Aritapaaki ipinkatha-waetakiri Yakatan-taniri, tema Tajorentsi pinkathari-wenteerini. Aritaki nopeyakoteeri rantayi-witakawo kaari-perori, nashiyitee-yaari awentahae-nani. Tema rootaki nokashiya-kaakiriri.’ ”

Tee ipiyathata-nakyaa Pablo iñaakiro roñahae-takiriri

¹⁹“Pinkathari Agripa, tee nopiyathanaka noñaakiro roñahae-takinari Inkite-jatzi. ²⁰Netanakawo nokenkithata-kaanakiri Ontyaamaerini-jatzi, Aapatziyaweni-jatzi, nomatanakiri ikaatzi nampiyitawori iipatsiteki Judá-paeni, eejatzi nokimita-nakiri itsipa-jatzi ikaatzi kaari asheninkata, nokanta-yitziri: ‘Pipiya-shiteeri Tajorentsi, pantayiteero oñaahan-teeroni pipakahaero pantawitakawo kaari-perori.’ ²¹Rootaki kantakaan-tzirori roteeya-kaantan-takinari nosheninka-paeni tajorentsi-pankoki, ikowawiteeyakani rowamayina. ²²Roo kanteencha ineshironkatakina Tajorentsi eekiro niyaata-kaatziiro nokenkithata-kotziri nimaeka. Nokenkithata-kaeri maawoeni, riiperori-paeni eejatzi kaari riipero-yitatsini. Tema tee noteka-paentziro okaatzi rojankina-yitakiri paerani Moisés eejatzi Kamantaniri-paeni jempe nokenkithata-piintaki. Tema rojankinata-koyitakiro okaate awijayita-tsini, ikantayitaki: ²³Oztimatyee ikami Jeepatzii-totaa-rewo, roo kanteencha aririka ikamawitakyaa riitaki etakaan-teeyaawoni rañahae. Rootaki ikenkithata-koetan-tyaanariri awijakotaantsi asheninka-paeni, ikenkithee-teeniri eejatzi itsipa-jatzi kaari asheninkata.”

Ikoyi Pablo ikemijanta-kaeri Agripa

²⁴Ikanta ithonkakiro Pablo ikamanta-yitakiri, ari ikaemanaki Festo, ikantzi: “¡Pablo, pishinki-wentatyaa! Okantakaemi poetziñaarikotawo piñaanatziro jankina-rentsi-paeni.” ²⁵Ikantzi Pablo: “Pinkathari. Tee noshinki-wenta, tema omaperotatyaa okaatzi nokanta-yitakiri. ²⁶Riyota-kotziro pinkathari Agripa okaatzi nokaman-takimiri. Niyotzi naaka riyota-kotziro maawoeni, tema tee omanako-yityaa. ²⁷Pinkathari Agripa, ¿tema pikemijantziro okaatzi rojankina-yitakiri Kamantaniri-paeni? Niyotzi naaka pikemijantziro.” ²⁸Ikantzi Agripa: “¿Poshiya-kaatzima pikantakina eepichokiini aritaki pikemijanta-kaakina, noshiyan-teeyaariri ‘Jeepatzii-totaa-rewo-paeni?’ ” ²⁹Ikantzi Pablo: “Okantawitaka eepichokiini-rika nokanta-kimiri, osheki-rika, okantashitzimaetya riitaki Tajorentsi kantakae-yaawoni poshiya-kotee-nawo nokantaka naaka, tee apatziro eeroka pinkathari, tema maawoeni pikaatzi pikemayitakina nimaeka, okantawityaa eero roojotan-teetzimiro eeroka eshirotha.”

³⁰Ari ikatziyanaka pinkathari Agripa eejatzi Berenice. Imatzita-nakawo pinkathari Festo, eejatzi maawoeni ikaatzi itsipatakari. ³¹Jateeya-nakini inteeneeni, ikenkitha-waeta-kotziro ikantakiriri Pablo. Ikanta-wakaeyani: “Eero romonkyaaahaetzirimi irika atziri, tema tekatsi rantani rowamaetan-tyaariri.” ³²Ikantanakiri Agripa pinkathari Festo: “Aritaki apakahaerimi irika atziri, eero ikowakimi rirori ramina-koteri awinkathari-perote.”^d

Rotyaantee-takiri Pablo otzinkamiki inampi wirakocha-paeni

27 ¹Ikanta ikowaeyakini rotyaanteri Pablo janta Italia-ki, itsipateetaki itsipa-paeni omonkyahaa-rewo, ari niyaatzi-tyaari eejatzi naaka. Rii aanakirini jewatziriri rowayiriite pinkathari-perori Augusto, iita Julio. ²Ikanta noteta-kota-nakari Adramitio-jatzi jatakina Asia-ki. Ari nokaata-nakiri Aristarco poñaachari Tesalónica-ki, nampitsi jeekatsiri Macedonia-ki. ³Okanta okitejeta-manaki areetakina Shimaaki. Ari rariperota-paakari Julio irika Pablo, ishinetakiri rareeta-paentyaari raapatziyani-paeni ipantawa-kyariri koewityee-motariri. ⁴Ikanta nawijanakiro Shima, ari notonkiyotakawo antawo tampyaa, tee omatya namaata-kotanee, rootaki nokina-kotan-tanakari othampishiki, iiteetziri Chipre. ⁵Naathaki-ryaanakiro inkaari nokinanakiro Cilicia-ki eejatzi Panfilia-ki. Roojatzi nareetan-takari Mira-ki, nampitsi jeekatsiri janta Licia-ki. ⁶Ari iñaapaaki reewarite owyiri-paeni otsipa notetan-tanee-yaari opoñaakawo Alejandría-ki iyaatero Italia-ki, ari rotetee-yanaani. ⁷Osheki kitejeri namatsinka-kota namaata-kotzi. Osheki opomeentsitaka

^d 26.32 awinkathari-perote = César

nareetan-takari Guido-ki. Eekiro otonkiyota-kota-tyaana tampyaa, rootaki nomontyaa-kotanta-nakari Salmón-ki, noshi-nampita-nakiro othampishi Creta. ⁸ Osheki opomeentsitaka namaata-kotzi, roojatzi nareetan-takari nampitsiki ikantee-tziro “Kameethawochaaki” jempe okaakitapae nampitsi Lasea.

⁹ Tema awijaki osheki kitejeri namaata-kotaki, kyaawon-tsipaeteki, ari okowaenka-perotanaki namaata-kotzi. Rootaki ikaminaan-tawita-kariri Pablo irika jewari, ^e ¹⁰ ikantzi: “Pikemijanta-wakina, kimitaka akowaenkata-kotatzii amaata-kotzira, aritaki apeyakiro amaatako-mentotsi, eejatzi owaahawontsi-paeni, aritaki akamahaan-tayitaki eejatzi.” ¹¹ Roo kanteencha tee ikemijantzi reewarite owayiri-paeni, apatziro ikemijantakiri ashitawori amaatako-mentotsi eejatzi antakotzirori. ¹² Teera okameethatatyee ikyaawon-tsita-kote jempe raatako-witaka, ikowaeyakini riyatemi Fenice-ki jeekatsiri Creta-ki, eero oñaashiren-kantari tampyaa kinayita-tsiri kirinka eejatzi katonko. Ari ikowaeyakini rowawijeero kyaawontsi.

Itampyaata-kotzi inkaareki

¹³ Roshia-kaatzi ari omatakya ramaata-kote, tema owakira etapaakawo otampyaatzi eepichokiini. Ari namaata-kotee-yanakini othapyaaki Creta. ¹⁴ Tekira ojamanitzi antawota-paaki tampyaa poñaaneen-chari kirinkanta, ookanta-paakawo amaatako-mentotsi.^f ¹⁵ Otatsinka-kota-nakina. Tekatsi ikantaneero ramaatako-mento, onoshika-kota-nakina tampyaa. ¹⁶ Osheki nopomeentsitakawo pitotsi thatayiteen-chari amaatako-mento-tsiki. Nokina-kotanaki othampishi iiteetzi Clauda, tee otampyaa-perotzi janta. ¹⁷ Noteyitakiro amaatako-mento-tsiki okaatzi tzimatsiri pitotsiki. Tema thaawaeyakinani nayeenta-kotyaaowo impaneki jempe omerekyaatzi inkaari, tema roojoetakiro onampi-naki amaatako-mentotsi eero okotaanta. Ishineta-nakiro otatsinka-kotena tampyaa.^g ¹⁸ Okanta okitejeta-manaki, eekiro oshintsitatzii otampyaatzii, retanakawo rowiinka-kaantanaki owaahawotsi. ¹⁹ Okanta otsipa kitejeri, rowiinka-yitanakiro okaatzi rashita-kaetawori amaatako-mentotsi. ²⁰ Osheki kitejeri awijeem-tsiri tee noñaayiteeri ooryaa eejatzi ompokiro. Antawo notampyaata-kote tee niyotee-yanitzi aririka nawijako-yitee.

²¹ Tema awijaki osheki kitejeri tee nowaeyaa, ikantane Pablo: “Pikemijanta-wakina, ari okameethawita pikemijanta-kinami chapinki roojatzi ajeekakimi Creta-ki. Eero añaayitziromi okaatzi awijimo-

---

^e 27.9 kyaawon-tsipaeteki = ithonka-piintee-tziro itziwaeteeyani   ^f 27.14 tampyaa poñaaneen-chari kirinkanta = Euroclidón   ^g 27.17 impaneki jempe omerekyaatzi inkaari = Sirte

yitakaeri. ²²Roo kanteencha eero pikantashiryaashita nimaeka, tema eero pikamahaan-tawaetzi apaani, okantawitakyaa opeyaa iroka amaatako-mentotsi. ²³Tema roñaahakina tsireniri apaani Ronampiri Tajorentsi, rotyaantani Ashitanari omperatanari. ²⁴Ikantakina: ‘Pablo, eero pithaawantawo piñaakiri, otzimatyee pareetyaa iñeemi iwinkathari-perote Roma-jatzi. Aritaki ineshironkatakimi Tajorentsi, aritaki powawijaa-koyitakiri pikaatakiri jaka amaatako-mento-tsiki.’^h ²⁵Ari ikantakinari. Pithaamentee-yaani, tema nawentaa-shiretari naaka Tajorentsi, niyotzi aritaki omatakyaa okaatzi ikamanta-kinari Ronampiri Tajorentsi. ²⁶Roo kanteencha otzimatyee ompoja-kotyaa othampishi.”

²⁷Aritaki awijanaki 14 kitejeri, areetakina inkaariki omontetakari Adria otatsikankota-kina tampyaa. Niyankii-tetaki tsireniri, ari ikaemae-yanakini antakotzirori amaatako-mentotsi roshiya-kaatzi roo nareeteeyaa kepatsiki. ²⁸Imonkaatee-yakironi jempe oweyari ojaanaatzi, iñaatziroo tee ojaanaa-perotzi, ikanta rapiita-nakiro, iñaatzii merenkyaata-paaki inkaar.ⁱ ²⁹Antawo nothaawae-yanakini nompoja-kotyaa, rowiinkaki 4 ayeenteroni amaatako-mentotsi othowaki, amaneeya-nakani okitejetan-tyaari intsipaete. ³⁰Roo kanteencha ikaatzi antakotzirori ikenkishiryaayakani ishiyi, rotetan-tanakyaawomi pitotsi thatayiteenchari, ramawenata-nakawo rowiinkae-yironi ayeenteroni othowaki amaatako-mentotsi. ³¹Roo kanteencha ikamantakiri Pablo irika jewari eejatzi rowayirite, ikantziri: “Aririka ishiyayitaki irika-paeni, eero pawijakotee eeroka-paeni.” ³²Ari itota-kota-nakiro owayiri-paeni pitotsi, rowamaatakiro.

³³Tema rooteentsi okitejetzi-mate, ikantantaki Pablo: “Aritaki awijaki 14 kitejeri royaawentyaa oeta awijatsini, tee powayiteeyaa. ³⁴Okowa-perotatyaa nimaeka powayityaa pañaanta-yityaari, tema tekatsi apaani kamahaan-tatsini.”^j ³⁵Ikanta ithonkakiro ikantaki Pablo, raanakiro ratanteetari, ramanakari Tajorentsi. Itzimpetowakiro, owanaka. ³⁶Ari ikowaeyanakiri maawoeni, owaeyanakani eejatzi. ³⁷Iroka nokaateeyini noteteeyani 276 atziri. ³⁸Okanta nothonkakiro nowaeyakani, rowiinka-koyitakiro owanawontsi othomaka-neentan-tyaari tenari.

Otsitsiyaki Amaatako-mentotsi

³⁹Okanta okitejeta-manaki okompitzi-mota-paakari kepatsi antakotzirori amaatako-mentotsi, iñaapaakiro impanekiite. Ari ikowanaki raata-koteeyini janta. ⁴⁰Itotako-yitanakiro oojotantari ayeentzirori amaatako-mentotsi, rookanakiro, itzinaa-koyita-neero

^h 27.24 iwinkathari-perote Roma-jatzi = César ⁱ 27.28 tee ojaanaa-perotzi = 20 ashempa-wakori = 36 metro; merekyaa-paaki = 15 ashempa-wakori = 27 metro ^j 27.34 tekatsi apaani kamahaan-tatsini = eero opeyahaan-tawaeta apaani ishinti

antawo maathantsi, raayita-neero iyomaro ikomatan-tyaari okantya raata-kote impanekiiteki.^k ⁴¹Roo kanteencha ayeenta-paaka othowaki amaatako-mentotsi omerenkyaatzira inkaari, tee okantzi noshewata-kotanee. Tankanaki opataki ookanta-perota-paakawo otamakaari inkaari. ⁴²Ari ikowawitanaka owayiri-paeni rowamaa-nakirimi omonkyahaa-rewo-paeni, eero ishiyanta ramaayitanaki. ⁴³Roo kanteencha reewari owayiri-paeni, ikowaki rirori rowawijaa-koteri Pablo, tee ishineritzi rowamaeteri, apatziro ikantanakiri: “Ikaatzi yotzirori ramaatzi, ramaate riyaate kepatsiki. ⁴⁴Riima kaari yoteroni ramaate, ipatakayityaa incha-kotaki ramaayite.” Ari okanta naatantakari maawoeni kepatsiki, tekatsi awiji-motenani, awijako-yitaana maawoeni.

Ijeekaki Pablo othampishiki iiteetziri Malta

28 ¹Okanta nawijako-yitee maawoeni, ari niyoteeyini iroka othampishi oeta Malta. ²Raakameethata-wakina maawoeni nampitawori janta. Tema opariyatzi inkani, katsinkaetyaaki, roejaki paamari, ikaemae-yakinani. ³Ari riyaatanaki Pablo rayi tsitsi, roo ipiyawita-paaka rowapaero itsima, imitaa-shitakari maanki, ratsikakiri rakoki. ⁴Ikanta iñaakiri nampitawori janta rowikan-tapaakari maanki, ikanta-wakae-yanakani: “Irika atziri owantzinkari irika, okantawitaka rawijako-witaka ipiinkimi, teemaeta ishineritzi rañee tajorentsi owajankitaan-taniri.” ⁵Roo kanteencha rotekanakiri Pablo paamariki irika maanki. Tekatsi awiji-moterini. ⁶Ari royaawenteeyani raawakaeri roojatzi ikamanta-nakyaari. Ikanta ojamanitaki iñaatziiri tekatsi awiji-moterini, ikanteeyini: “Irika atziri, itajorentsitatzi rirori.”

⁷Eenitatsi jewari nampitawori othampishiki iita Publio. Otzimi-motziri okaakiini rowane. Raakameetha-yitakina maawoeni, raanakina inampiki. Mawa kitejeri nojeeki-mowaetakiri. ⁸Ari nokema-kotakiri ipaapate Publio ikatsinkaayi-waetatzii, ishiwaetatyaa. Ikyaa-shita-nakiri Pablo. Ikanta ramana-kota-paakari, ipampitantakari eepichokiini rako, apathakirotanaa retsiyata-kotanee. ⁹Ikanta retsiyata-kota-kaakiri ipaapate Publio, pokayita-paaki maawoeni mantsiyari ikaatzi nampitawori janta othampishiki, retsiyata-kota-kaayitakiri. ¹⁰Ari ipashita-nakari osheki oeta-rikapaeni. Ikanta notetanaa niyaatan-teeyaari, ipayita-waana naayita-neeri.

Areetaka Pablo inampi-peroki wirakocha

¹¹Okanta nojeekaki mawa kashiri janta othampishiki, ari notetanaari otsipaki amaatako-mento-tsi rootaki owawijaa-kirori janta kyaawontsi.

^k 27.40 itzinaa-koyita-neero antawo maathantsi = rootaki ookantari tampyaa ishiya-kotan-tyaari otetantawori amaatako-mentotsi

Opoñaawo iroka amaatako-mentotsi Alejandría-ki. Rowetsikae-takiro othowaki roshiya-kaawo tajorentsi-niro “Tsipantzi”.^l ¹² Ari nareetee-yakani Siracusa-ki, mawa kitejeri nojeekanaki janta. ¹³ Opoñaa nawijanaki roojatzi nareetan-takari Regio-ki. Okanta okitejeta-manaki, okaminthakina otajonka-kotakina tampyaa kinatsiri katonko, roojatzi nareetan-takari Puteoli-ki otsipaki kitejeri. ¹⁴ Eenitatsi kemijantzinkari-paeni janta, riitaki kantawa-kinari nojeeka-waetanaki. Rootaki nojeeki-mowaetan-tanakariri okaatzi 7 kitejeri. Ari nopoña-naari roojatzi nareetan-takari otzinkamiki nampitsi Roma.^m ¹⁵ Ikanta ikema-kotetee-yakinani kemijantzinkari-paeni nampitawori janta, itonkiyota-wakina awotsiki iiteetziro “Apio” jempe riyompariteeya-piintani. Okanta janta Mawapankoniki, ari royaawenta-kinari itsipa kemijantzinkari-paeni. Ikanta iñaayita-paakiri Pablo, ramanakari Tajorentsi, thaamenta-shireeyanakani. ¹⁶ Ari nareeta-paaka Roma-ki. Ikanta reewari owayiri-paeni rowawijaa-paakiniri omonkyahaa-rewo-paeni itsipa jewari. Riima Pablo ikowaki ijeekawaeta-paaki jempe-rika ikoyiro rirori, apaani owayiri aminakowentziriri.

Ikenkithata-kaantzi Pablo inampiki wirakocha

¹⁷ Okanta awijanaki mawa kitejeri nareeta-paaka, ipiyota-paakiri Pablo riiperori-paeni Judá-paeni nampitawori Roma-ki. Ikantakiri: “¡Nosheninka! Paeranitaki raakaan-tawaetakina asheninka-paeni Aapatziyaweniki, Opoñaa rowawijaakina reewariki wirakocha. Rootaki rantakiri, okantawitaka tekatsi nantzimo-wityaari, tee notheen-kawitawo okaatzi rameyitari paerani awaejatziiteni. ¹⁸ Osheki rojampi-witakari reewarite wirakocha janta, tee iñiuro nantani rowamae-tantenari, ikowawitaka rapakaa-kaanteenami. ¹⁹ Roo kanteencha tee ikowaeya-nitzi asheninka-paeni Judá-paeni, rootaki nokowan-takari riita-kimi amina-kotenani iwinkathari-perote wirakocha, okantawitaka tekatsi asheninka niyakowente naaka.” ²⁰ Rootaki nopiyotan-tzimiri nokamantemi eeroka-paeni, piñaakina roojotan-teetanawo eshirotha okantakaan-tziro oyaako-tziri maawoeni aakapaeni Israel-jatzi-paeni.” ²¹ Ari ikantee-yanakini rirori: “Tee noñii rojankinata-kotemi poñaayita-chari inampiiteki asheninka Judá-paeni. Tee nokemako-tzimi eejatzi rareeyita asheninka-paeni jaka. ²² Apatziro nokema-kotziri kemijanta-waeta-shita-chari. Nokoyi nokemimi jempe pikanteeyini eeroka.”

²³ Ari ikenkishiretee-yakani ipiyotyaa otsipa kitejeri. Tema osheki atziri apiyowentee-yakarini Pablo jempe imaapiintzi. Ikenkithata-

^l 28.11 Tsipantzi = Cástor eejatzi Pólux   ^m 28.14,15 kemijantzinkari-paeni = noyemijantzinkarite-paeni   ⁿ 28.19 iwinkathari-perote wirakocha = iwinkathari-perote Roma-jatzi = César

kiniri jempe ikanta Tajorentsi ipinkathari-wentantee, roñaaha-yitakiri jempe rojankinata-kotee-yakirini Jesús, retanakawo rojankinariki Moisés roojatzi okaatzi rojankina-yitakiri Kamantaniri-paeni.

Roetziñaarikotakawo okitejeetyaa-manaki roojatzi tsireni-teeni.

²⁴Eenitatsi kemijanta-nakiriri Pablo, riima itsipa-paeni tee ikemijantzi.

²⁵Tee raapatziya-waka-yityaa, roojatzi ipiyayitan-tanakari. Roo kanteencha roweyaanta-waari Pablo ikantawaeri: “Omaperotatyaa ikantee-takiriri paerani awaejatziiiteni. Tema Ishire tajorentsi ñaawaeta-kaakiriri Kamantan-tanirini Isaías, ikantaki:

²⁶Piyaate, pikamanteri atziri-paeni, pikanteri:

Pikemae-yawityaani, eero pikemathatee-yawakironi.

Paminee-yawityaani, eero piñahae-yironi.

²⁷Tema kijoshiree-yakini irika-paeni.

Matayempiteeyakini.

Mawityaakiteeyakini eejatzi.

Rootaki eero ikowichaataanta,

Eero ikemi,

Eero ikenkishiryaa,

Tee ikemijantee-yanitzi, eero nowawijaa-koteeri.

²⁸Piyotee-yakini eeroka-paeni, aritaki rowawijaa-koyiteeri Tajorentsi kaari asheninkata. Aritaki ikemijanta-yitee rirori-paeni.” ²⁹Ikanta ithonkakiro Pablo iroka ñaantsi, jateeya-nakini Judá-paeni, osheki iñaana-minthata-wakaanaka.

³⁰Ari ijeekapaeri Pablo okaatzi apite ojarentsi janta pankotsiki ipinatzi. Tema ari raakameethata-piintakiri ikaatzi areeyitariri. ³¹Ari ikenkithatakaa-piintakiri jempe ikanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi, ikenkithata-kota-kiniri eejatzi Awinkatharite Jesús, Jeepatzii-totaa-rewo. Tekatsi otzika-tzika-waeterini ikenkithata-kaantzira.